Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

VERSLO VADYBOS FAKULTETAS

FINANSŲ INŽINERIJOS KATEDRA

Rūta Katkienė

INVESTAVIMO POLITIKA IR JOS ĮGYVENDINIMO PERSPEKTYVOS (LIETUVOS IR KITŲ EUROPOS SĄJUNGOS ŠALIŲ NEPROFESIONALIŲ KLIENTŲ PAVYZDŽIU)

THE INVESTMENT POLICY AND ITS IMPLEMENTATION PERSPECTIVES (AS THE EXAMPLE OF THE NON-PROFESSIONAL CONSUMER IN LITHUANIA AND EUROPEAN UNION COUNTRIES)

Baigiamasis magistro darbas

Verslo vadybos studijų programa, valstybinis kodas 62403S121

Investicijų valdymo specializacija

Vadybos ir administravimo mokslo kryptis

Vilnius, 2011

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

VERSLO VADYBOS FAKULTETAS

FINANSŲ INŽINERIJOS KATEDRA

TVIRTINU

Katedros vedėjas

_____
(Parašas)
Rima Tamošiūnienė
(Vardas, pavardė)

_____ (Data)

Rūta Katkienė

INVESTAVIMO POLITIKA IR JOS ĮGYVENDINIMO PERSPEKTYVOS (LIETUVOS IR KITŲ EUROPOS SĄJUNGOS ŠALIŲ NEPROFESIONALIŲ KLIENTŲ PAVYZDŽIU)

THE INVESTMENT POLICY AND ITS IMPLEMENTATION PERSPECTIVES (AS THE EXAMPLE OF THE NON-PROFESSIONAL CONSUMER IN LITHUANIA AND EUROPEAN UNION COUNTRIES)

Baigiamasis magistro darbas

Verslo vadybos studijų programa, valstybinis kodas 62403S121

Investicijų valdymo specializacija

Vadybos ir administravimo mokslo kryptis

Vadovas___doc.V. Sūdžius_____ _____ _____
(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė) (Parašas) (Data)

Konsultantas doc. dr. R. Vladarskienė _____ _____
(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė) (Parašas) (Data)

Konsultantas_____ _____ _____
(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė) (Parašas) (Data)

Vilnius, 2011

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS
VERSLO VADYBOS FAKULTETAS
FINANSŲ INŽINERIJOS KATEDRA

Socialinių mokslų mokslo sritis
Vadybos ir administravimo mokslo kryptis
Vadybos ir verslo administravimo studijų kryptis
Verslo vadybos studijų programa, valstybinis kodas 62403S121
Investicijų valdymo specializacija

TVIRTINU

Katedros vedėjas

_____
(Parašas)
Rima Tamošiūnienė
(Vardas, pavardė)

_____
(Data)

BAIGIAMOJO MAGISTRO DARBO
UŽDUOTIS

2010- 10 - 18 Nr. .....
Vilnius

Studentui(ei).....Rūtai Katkienei.....
(Vardas, pavardė)

Baigiamojo darbo tema: Investavimo politika ir jos įgyvendinimo perspektyvos (Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos šalių neprofesionalių klientų pavyzdžiu)

patvirtinta 2010 m. spalio mėn.15 d. dekano potvarkiu Nr. 450vv

Baigiamojo darbo užbaigimo terminas 2011 m. sausio 14 d.

BAIGIAMOJO DARBO UŽDUOTIS:

Išryškinti neprofesionalių investuotojų charakteringus bruožus ir elgsenos ypatumus, anketinio ir kitų tyrimų metu nustatyti jų investavimo galimybes. Parengti teorinį investavimo modelį, orientuotą į neprofesionalių investuotojų galimybes ir numatyti jo taikymo kryptis ir priemones, pateikti atitinkamas išvadas ir siūlymus.

Baigiamojo darbo rengimo konsultantai:.....
.....
.....
(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė)

Vadovas ....doc.Vytautas Sūdžius.....
(Parašas) (Moksl. laipsnis, vardas, pavardė)

Užduotį gavau

……..
(Parašas)
……..
(Vardas, pavardė)
……..…....
(Data)

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

_____
(Studento vardas ir pavardė, studento pažymėjimo Nr.)

_____
(Fakultetas)

_____
(Studijų programa, akademinė grupė)

BAIGIAMOJO DARBO (PROJEKTO)
SĄŽININGUMO DEKLARACIJA

2011 m. _____.
(Data)

Patvirtinu, kad mano baigiamasis darbas (projektas) tema _____

_____

_____

patvirtintas 20____ m. _____ d. dekano potvarkiu Nr. _____, yra savarankiškai parašytas. Šiame darbe (projekte) pateikta medžiaga nėra plagijuota. Tiesiogiai ar netiesiogiai panaudotos kitų šaltinių citatos pažymėtos literatūros nuorodose.

Parenkant ir įvertinant medžiagą bei rengiant baigiamąjį darbą (projektą), mane konsultavo mokslininkai ir specialistai: _____

_____

_____

Mano darbo (projekto) vadovas _____

Kitų asmenų indėlio į parengtą baigiamąjį darbą (projektą) nėra. Jokių įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs(-usi).

_____ _____
(Parašas) (Vardas ir pavardė)

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Vilniaus Gedimino technikos universitetas
Verslo vadybos fakultetas
Finansų inžinerijos katedra

ISBN ISSN
Egz. sk. ……..
Data ….-….-….

Verslo vadybos studijų programos baigiamasis magistro darbas

Pavadinimas: Investavimo politika ir jos įgyvendinimo perspektyvos (Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos šalių neprofesionalių klientų pavyzdžiu)

Autorius **Rūta Katkienė** Vadovas doc. dr. Sūdžius Vytautas Pranas

Kalba

☐ lietuvių
☐ užsienio

Anotacija

Baigiamajame magistro darbe nagrinėjamos neprofesionalių klientų investavimo galimybės Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse. Nustatomos, kokios investavimo priemonės tinkamos neprofesionaliems investuotojams. Atlikus apklausą Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse išsiaiškinta, kas padėtų neprofesionaliems klientams, kokios yra neinvestavimo galimos priežastys ir kokios informacijos jiems trūksta, kokias priemones jie naudoja ar naudotų. Taip pat darbe gilinamasi ne tik į Lietuvos investuotojų įpročius ir pagrindinius bruožus, tačiau bandoma palyginti juos su kitų Europos Sąjungos šalių investuotojų patirtimiir numatomos priemonės neprofesionalių investuotojų investavimo aktyvumui didinti.

Darbą sudaro: įvadas, trys pagrindinės dalys, išvados ir pasiūlymai, literatūros sąrašas.

Darbo apimtis – 80 p. teksto be priedų, 41 paveikslas, 7 lentelės, 44 bibliografiniai šaltiniai. Atskirai pridedami darbo priedai.

Prasminiai žodžiai:investavimas, investicinė grąža, investiciniai produktai,neprofesionalūs investuotojai, patikimumas, rizika.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Vilnius Gediminas Technical University
Business management faculty
Finance engineeringdepartment

ISBN ISSN
Egz. sk. ……..
Data ….-….-….

Business management study programme master thesis.

Title:The investment policy ant its implementation perspectives (as the example of the non-professional consumer in Lithuania and European Union countries)

Author **Rūta Katkienė**Academic supervisor doc. dr. Sūdžius Vytautas Pranas

Kalba

☐ lietuvių

☐ užsienio

Annotation

The final master thesis considers non-professional clients investment opportunities in Lithuania and other European Union countries. Determines the appropriate investment instruments for non-professional investors. Surveys carried out in Lithuania and other European Union countries, help to clarify who would help for non-professional customers, what are the main possible causes of that they do not want to invest and what information they need what tools they use or used. Also explore the work of not only the investors in Lithuania, but trying to compare them with other European Union countries, investors from their experience and provide non-professional tools to increase investors' investment activity.

Structure: introduction, three main parts, conclusions and suggestions, references.

Work size - 80 pgs. text without appendixes, 41 pictures, 7 tables, 44 bibliographic sources. Appendixes are presented separately.

Keywords:investavimas, investicinė grąža, investiciniai produktai,neprofesionalūs investuotojai, patikimumas, rizika.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

TURINYS

ĮVADAS 9
1. INVESTAVIMO POLITIKOS YPATUMAI 11
1.1. Investavimo principai, tikslai ir priemonės 11
1.2. Investavimo politikos suvokimas 20
1.3. Teorinis investavimo modelis 28
1.4. Tyrimo metodika 29
2. INVESTICINĖS APLINKOS IR POLITIKOS ĮVERTINIMAS 34
2.1. Investicinės aplinkos apžvalga 34
2.2. Investicinės politikos įgyvendinimo priemonių vertinimas 37
2.2.1. Pensijų fondai 37
2.2.2.Investicinis kaupiamasis gyvybės draudimas 43
2.2.3.Indėliai 48
2.2.4. Investavimas į akcijas, fondus ir fondų fondus 52
2.2.5. Investavimas į opcionus ir ateities sandorius, bendrovių obligacijas 59
2.2.6. Investavimas į taupymo lakštus ir vyriausybės obligacijas 62
3. INVESTAVIMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO GALIMYBĖS 67
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI 74
LITERATŪRA IR KITI ŠALTINIAI.....76
PRIEDAI 79

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Finansinių priemonių išdėstymas pagal riziką ir pelningumą

2 pav. Finansinių priemonių išdėstymas pagal riziką ir pelningumą

3 pav. Populiariausios neprofesionalių investuotojų investicijų grupės

4 pav. Investavimo etapai

5 pav. Teorinis investavimo modelis

6 pav. Klaidų, lemiančių tyrimo tikslumą, šaltiniai

7 pav. Klausimyno kūrimo procesas

8 pav. KIS dalyvių skaičius ir KIS turtas 2004–2009 m

9 pav. Finansų maklerio įmonių ir komercinių bankų valdomų klientų finansinių priemonių portfelių skaičius ir vertė 2007–2009 m.

10 pav. Pensijų fondų bendrovių rinkos dalis 2006 - 2008 metais

11 pav. Investavimo priemonių žinomumas

12 pav. Investavimo priemonės, kurias investuotojai yra išbandę

13 pav. Investicinio produkto pasirinkimo kriterijų vertinimas

14 pav. Investavimo į pensijų fondus žinomumas ir išbandymas Lietuvoje ir kitose ES šalyse

15 pav. Gyvybės draudimo sudarytų sutarčių skaičiaus dinamika 2004 – 2008 m.

16 pav. Investicinio gyvybės draudimo pasiskirstymas pagal įmones pagal pasirašytas sutartis 2005 - 2008 m.

17 pav. Vidutinė metinė grąža SEB banko investicinio gyvybės draudimo fondų nuo 2006-01-01

18 pav. Investicinių „Swedbank“ valdomų investicinio gyvybės draudimo fondų pokyčiai nuo fondų įkūrimo ir „Swedbank“ fondų rezultatai nuo 2010 metų pradžios

19 pav. Investicinio draudimo žinomumas ir išbandymas Lietuvoje ir kitose ES šalyse

20 pav. Lietuvos ir kitų ES šalių respondentų metinės pajamos ir finansinės galimybės taupyti

21 pav. Informacijos, susijusios su investavimu, pakankamumas

22 pav. Terminuotųjų indėlių palūkanos proc.

23 pav. Investavimo į banko indėlius naudotojų amžius Lietuvoje ir kitose ES šalyse

24 pav. Saugesnės investicijos svarba Lietuvoje ir kitose ES šalyse

25 pav. Informacijos, susijusios su investavimu, pakankamumas ir žinių apie investavimą lygis

26 pav. Investavimo į bankų indėlius žinomumas ir išbandymas Lietuvoje ir ES

27 pav. Aprangos akcijos kainos pokyčiai 20100101 – 20100302.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

28 pav. Investavimo į akcijas, fondus ir fondų fondus žinomumas ir išbandymas Lietuvoje ir kitose ES šalyse
29 pav. Investavimo žinių padidinimo svarba Lietuvoje ir kitose ES šalyse
30 pav. Respondentų pasitenkinimas investavimo galimybėmis Lietuvoje ir kitose ES šalyse
31 pav. Finansinės galimybės investuoti į akcijas, fondus ir fondų fondus Lietuvoje ir kitose ES šalyse
32 pav. Investavimo į opcionus, ateities sandorius ir bendrovių obligacijas žinomumas ir išbandymas Lietuvoje ir kitose ES šalyse
33 pav. Kriterijai, lemiantys investicinės priemonės pasirinkimą Lietuvoje ir kitose ES šalyse
34 pav. Pasirinkimas investuoti į opcionus, ateities sandorius ir bendrovių obligacijas Lietuvoje ir kitose ES šalyse, jei pagerėtų finansinė padėtis
35 pav. Taupymo lakštų (TL) ir Lietuvos bankų palūkanų normos
36 pav. Investavimo į vyriausybės obligacijas ir taupymo lakštus žinomumas ir išbandymas Lietuvoje ir kitose ES šalyse
37 pav. Saugesnės investicijos su mažesniu uždarbiu pasirinkimas Lietuvoje ir kitose ES šalyse
38 pav. Apsisprendimas investuoti į vyriausybės obligacijas ir taupymo lakštus esant finansinėms galimybėms Lietuvoje ir kitose ES šalyse
39 pav. Esant finansinėms galimybėms priimtini investavimo būdai Lietuvoje ir kitose ES šalyse
40 pav. Informacinio leidinio parengimo planas
41 pav. Visuomenės informavimo būdai

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Neprofesionalių investuotojų investavimo būdo pasirinkimas
2 lentelė. Vienkartinės ir periodinės įmokos privalumai ir trūkumai
3 lentelė. Pensijų fondų dalyviai ir įmokos į pensijų fondus 2005 – 2009
4 lentelė. Baltijos akcijų oficialaus prekybos sąrašo Vilniaus rinkos duomenys 2010.03.02.
5 lentelė. Aprangos akcijos kainos 2005 – 2010 metais pokyčiai
6 lentelė. SEB banko obligacijų fondai
7 lentelė. Vyriausybės obligacijos 2010 m. rugsėjo 25 d. – 2010 m. spalio 25 d.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

ĮVADAS

Tiek Lietuvoje, tiek visame pasaulyje investavimas jau nėra naujiena, tačiau ir toliau didžioji dalis naudotojų - tai tik tie, kurie iš tiesų supranta investavimo principus, turi patirties ir sėkmingai investuoja. Lietuva, lyginant su kitomis Europos Sąjungos šalimis, vis dar atsilieka pagal turimas žinias, norinčių, suprantančių ir naudojančių investicines priemones žmonių skaičių. Pasaulinė ekonomikos krizė, prasidėjusi 2008 metų pabaigoje - 2009 metų pradžioje, dar labiau sumažino norą investuoti, o galbūt ir apskritai norą sužinoti kažką naujo apie sritį, kuri ekonomikos nuosmukio metu nėra populiari, skamba grėsmingai ir nepatikimai. Ypač neprofesionalūs investuotojai gali žiūrėti į visa tai su baime ir nepasitikėjimu.

Šiuo metu išaugus infliacijai tinkamai priimti investavimo sprendimai padėtų sumažinti jos poveikį, sukaupti lėšų, lengviau išgyventi ekonomikos nuosmukio laikotarpį.

Pagrindinė problema, kuri nagrinėjama šiame darbe, yra šiuo metu sumažėjęs neprofesionalių investuotojų noras investuoti ir domėjimasis neprofesionaliems investuotojams skirtomis investavimo priemonėmis bei suteikiamomis galimybėmis.

Baigiamojo darbo objektas – neprofesionalių klientų investavimo galimybės.

Baigiamojo darbo tikslas – apibendrinus teorijoje pateiktus teiginius ir įvertinus Lietuvos bei kitų Europos Sąjungos šalių neprofesionalių klientų investavimo galimybes nustatyti šių klientų perspektyvas Lietuvoje.

Šiam tikslui pasiekti keliami uždaviniai:

1. Apibūdinti investavimą, investavimo politiką ir jos supratimą, investavimo principus ir tikslus, investavimo priemones, investavimo procesą reglamentuojančius įstatymus, sudaryti investavimo ir investavimo tyrimo modelį;
2. Ištirti investavimo priemones ir jų pritaikymą neprofesionaliems klientams;
3. Ištirti neprofesionalių klientų nuomonę apie investavimo galimybes Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse;

Darbe taikomi tyrimo metodai:

1) literatūros analizė;
2) pirminių ir antrinių duomenų šaltinių analizė;
3) apklausa;
4) duomenų grafinis pavaizdavimas.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Baigiamąjį darbą sudaro trys pagrindinės dalys. Pirmojoje dalyje yra pateikta literatūros analizė, kuri atskleidžia pagrindinius investavimo principus, pateikiamas investavimo politikos suvokimas, sudarytas teorinis investavimo neprofesionalių klientų pavyzdžiu modelis. Šis modelis pateikia neprofesionalių klientų elgsenos specifiką, atskleidžia, kokie yra jų investavimo principai.

Antrojoje dalyje analizuojami investavimo produktai ir investuotojų aplinka. Taip pat šioje dalyje pateikiami atliktos anketinės apklausos rezultatai. Darbe nagrinėjamas investavimas atsižvelgiant į neprofesionalius klientus. Bandoma rasti būdų ir priemonių, kurie padėtų neprofesionaliems investuotojams sėkmingai įsitraukti į investavimą. Atlikus apklausą išsiaiškinta, kas padėtų neprofesionaliems klientams, kokios yra neinvestavimo galimos priežastys ir kokios informacijos jiems trūksta, kokias priemones jie naudoja ar naudotų. Taip pat darbe gilinamasi ne tik į Lietuvos investuotojų įpročius, tačiau bandoma palyginti juos su kitų Europos Sąjungos šalių investuotojų patirtimi. Trečiojoje dalyje pateikiamos rekomendacijos ir aptariamos plėtros galimybės.

Praktinė baigiamojo darbo reikšmė – padės investicinėms bendrovėms pasiūlyti neprofesionaliems investuotojams geresnes galimybes investuoti, taip pat bus galima palyginti užsienio šalių praktiką. Darbe atskleisti skirtumai tarp užsienio šalių neprofesionaliems investuotojams suteikiamų sąlygų ir Lietuvoje leis tobulinti siūlomas paslaugas ir padės atskleisti problemų atsiradimo priežastis. Be to, darbas padės išsiaiškinti ir spręsti pagrindines problemas, su kuriomis susiduria neprofesionalūs investuotojai. Investicinės bendrovės, panaudojusios tyrimo rezultatus, galės pritraukti didesnį investuotojų skaičių.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

1. INVESTAVIMO POLITIKOS YPATUMAI

Šiame skyriuje bus apibrėžtas investavimas, aptarti pagrindiniai investavimo, orientuoto į neprofesionalius investuotojus, principai, investavimo tikslai, pateiktos priemonės, kurios yra tinkamiausios neprofesionaliems klientams investuoti. Apibendrinus investavimo politiką ir jos taikymo ypatumus, bus parengtas teorinis investavimo modelis ir tyrimo metodika, orientuota į neprofesionalių klientų investavimo galimybes.

1.1 Investavimo principai, tikslai ir priemonės

Norint geriau suprasti, kas yra investavimas ir kaip jį gali naudoti neprofesionalūs investuotojai, reikia išnagrinėti pagrindinius investavimo bruožus. Todėl temos nagrinėjimą tikslinga pradėti nuo investavimo apibrėžties. A. V. Rutkauskas pateikia tokią apibrėžtį: „Investavimas plačiąja prasme – tai bet koks procesas, kurio tikslas – išsaugoti ir didinti piniginių ar kitokių lėšų vertę. Investuoti skirtos lėšos vadinamos investiciniu kapitalu“ [34, p.10]. Arba anot D. Jurevičienės, investavimas – tai pinigų įdėjimas į vertybinius popierius ar materialųjį turtą siekiant gauti vertės padidėjimo, pajamų ar abu dalykus [11, p. 101]. Kiti du autoriai Česlovas Purlys, Dalia Treigienė („Investment management“, 2006) investavimą apibrėžia taip (vertimas iš anglų kalbos): „ Investavimas – tai pinigų ar materialiojo, nematerialiojo ir finansinio turto investavimas turint tikslą gauti pelno (pajamų) ar kitus rezultatus, susijusius su nustatytu investavimo tikslu“ [33, p. 7]. Pastarasis, mano nuomone, tiksliausiai apibūdina investavimą.

Išsiaiškinus, kas yra investavimas, reikia apibrėžti investuotoją. Investuotoją G. Kancerevyčius apibrėžia taip: „Investuotojas yra tas subjektas (įmonė, fizinis asmuo, valstybė ir pan.), kuris investuoja lėšas į kokį nors investicijų objektą, tikėdamasis uždirbti“ [12, p. 270]. Kita gana paprasta ir aiški apibrėžtis pateikta investuotojų švietimo programoje vertybinių popierių biržoje NASDAQ OMX Vilnius : „Investuotojas yra asmuo ar įmonė, investuojantis savo pinigus į vertybinius popierius ar kitą turtą, kad gautų papildomų pajamų iš investuotų pinigų“ [43]. Dar paprasčiau pasakius, investuotojai – tai investicinės veiklos subjektai [31, p. 19].

Investuotojai veikia investicinėje aplinkoje. Bet kuri rinka neįsivaizduojama be prekiaujančių subjektų, t. y. pirkėjų ir pardavėjų. Pirkėjai investicinių prekių rinkoje yra investuotojai. Investuotojai gali būti tiek atskiri fiziniai asmenys (individualūs investuotojai), tiek įvairios įstaigos, įmonės, bankai,

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

draudimo kompanijos ir t.t. Pardavėjai investicijų rinkoje gali būti tiek realaus turto savininkai, pavyzdžiui, to turto gamintojai, taip pat asmenys (fiziniai arba juridiniai), kuriems reikia papildomų finansinių lėšų. Šie asmenys prisiima finansinius įsipareigojimus ir parduoda juos turintiems laisvų piniginių lėšų [34, p. 134]. Rasa Norvaišienė investicines rinkas apibrėžia kaip rinkas, kuriose pirkimo ir pardavimo objektai yra įvairios investicinėspriemonės, investicinės paslaugos, užtikrinančios kapitalo ir finansinio investavimo procesą [31, p. 14]. Investicinių rinkų konjunktūra apibrėžiama kaip veiksnių (sąlygų), apibūdinančių paklausos, pasiūlos, kainų ir konkurencijos būklę rinkose ir atskiruose jos segmentuose, pasireiškimo sistema. Investicinės rinkos yra itin sudėtinga sistema, kurioje cirkuliuoja įvairiospriemonės, užtikrinančios visų tipų investuotojų investicinę paklausą. Šias rinkas aptarnauja specialios investicinės institucijos [31, p. 14]. Investicinių rinkų rūšys ir jų ypatumai plačiau apibūdinti J priede.

Apibūdinus finansines rinkas, svarbu išskirti jų dalyvius. Investicinėje rinkoje veikia įvairūs dalyviai, kurių funkcijas apibrėžia jų veiklos tikslai ir dalyvavimo, vykdant atskirus sandorius, laipsnis. Investicinės rinkos dalyvių struktūra diferencijuojasi priklausomai nuo sandorių vykdymo formos (tiesioginė ar netiesioginė) [31, p. 17]. Pagal šį požymį *pagrindiniai investicinės rinkos* dalyviai skirstomi į dvi grupes [31, p. 18]:

1) investicinių priemonių ir paslaugų pirkėjai ir pardavėjai (investuotojai);

2) investiciniai (finansų) tarpininkai.

Investicinių priemonių pirkėjų ir pardavėjų sudėtį labiausiai lemia investicinėje rinkoje cirkuliuojančių priemonių tipas. *Investiciniai tarpininkai* (finansų tarpininkai) tarpininkauja tarp investicinių priemonių pirkėjų ir pardavėjų. Jie investicinėje rinkoje taip pat gali būti pirkėjai ar pardavėjai. Investicinėje rinkoje veikiančius finansų tarpininkus galima išskaidyti į dvi stambias grupes:

- *Finansų tarpininkai, užsiimantys tik tarpininkavimu,* vadinamieji *brokeriai.* Pagrindinė tokių tarpininkų funkcija - pagalba tiek investicinių priemonių pirkėjams, tiek pardavėjams, vykdant sandorius investicinėje rinkoje. Tokie tarpininkai veikia kliento vardu ir jo sąskaita (t.y. sandorio šalis yra pats klientas) arba savo vardu, bet kliento sąskaita (t. y. sandorio šalis yra brokeris, kuris prisiima visą atsakomybę už sandorio vykdymą, visas finansines išlaidas padengdamas kliento sąskaita). Būtent šie tarpininkai yra labai svarbūs, nes padeda priimti sprendimus neprofesionaliems investuotojams. Neprofesionalus investuotojas negali pats nuspręsti be tarpininko pagalbos, kurią investavimo priemonę jam pasirinkti, todėl tarpininko (brokerio) konsultacija būtina.

- *Finansų tarpininkai, užsiimantys prekybine veikla,* vadinamieji *dileriai.* Jų pagrindinė funkcija yra

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

investicinių priemonių pirkimas ir pardavimas savo vardu ir savo sąskaita, siekiant gauti pelno iš jų kainų skirtumo. Tokie tarpininkai, turėdami atitinkamą licenciją, gali užsiimti ir tarpininkavimu.

(Lietuvos Respublikoje tarpininkavimu vertybinių popierių rinkoje verčiasi *finansų maklerio įmonės* ir komercinių bankų struktūriniai padaliniai *-finansų maklerių skyriai)*. Finansų makleriai irgi gali teikti konsultacijas, tačiau jų veikla nėra visiškai tiesiogiai susijusi su neprofesionaliu investuotoju. Tačiau, jeigu kalbama tik apie tarpininkavimo funkciją t.y. kad neprofesionalus klientas galėtų įsigyti norimą investavimo priemonę, tai šie tarpininkai tai jam padės padaryti.

Investuotojai gali būti klasifikuojami pagal tam tikrus požymius: pagrindinės veiklos kryptį, investavimo tikslus, siekiamą investicinį efektą, polinkį į investicinę riziką, investicinės elgsenos mentalitetą ir t.t [31, p. 20].

Pagal *pagrindinės veiklos kryptis* skiriami:

- individualūs investuotojai (fiziniai ar juridiniai asmenys, investuojantys savo pagrindinės veiklos plėtojimo tikslais). Neprofesionalus investuotojas, kuris jau turi sukaupęs šiek tiek žinių ir yra apsisprendęs investuoti. Tarkime, neprofesionalus investuotojas pasirenka taupymo lakštus ar banko indėlį, kai jau yra pasitaręs su konsultantu ir apsvarstęs galimybes.
- instituciniai investuotojai (yra juridiniai asmenys - finansų tarpininkai, kaupiantys individualių investuotojų lėšas ir vykdantys investicinę veiklą, paprastai specializuotą operacijose su vertybiniais popieriais) [31, p. 20]. Instituciniai investuotojai nėra tiesiogiai susiję su neprofesionaliais klientais, nes neprofesionalūs klientai neturi sukaupę tiek žinių ir patirties, jog galėtų patys savarankiškai priimti tinkamus investavimo sprendimus.

Pagal *polinkį į investicinę riziką* išskiriami:

- Investuotojai, *nelinkę rizikuoti*, t.y. vengiantys vidutinio ir aukšto rizikos laipsnio investicijų, nepaisant to, kad aukštesnį rizikos lygį gali kompensuoti papildomas pelno iš investicijų lygis [31, p. 21]. Diana Cibulskienė ir Mindaugas Butkus knygoje „Investicijų ekonomika“ nelinkusius rizikuoti apibūdina kaip nepalankiai vertinančius riziką.Taip pat autoriai apibūdina šią investuotojų kategoriją kaip vengiančius aukštos ir vidutinės rizikos investicijų, neatsižvelgiančius į tai, ar rizikos padidėjimas bus kompensuojamas papildomu investiciniu pelnu [2, p. 32]. Šiai kategorijai priskiriami vyresnio amžiaus neprofesionalūs investuotojai, kurie nenori prarasti investuotų pinigų.
- Investuotojai, *abejingi rizikai*, t.y. sutinkantys prisiimti investicinę riziką tik tuo atveju, jeigu ją kompensuos papildomas investicinio pelno lygis. Arba kaip išskiria autoriai Diana Cibulskienė ir Mindaugas Butkus, neutraliai vertinantys riziką investuotojai, kurie sutinka prisiimti didesnę atsakomybę už investicinę riziką tik tuo atveju, jei ši rizika bus tinkamai kompensuojama papildomu

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

investiciniu pelnu [2, p. 32]. Abejingi rizikai investuotojai – tai gana jauno amžiaus neprofesionalūs klientai, neturintys pakankamai žinių, neturintys tikriausiai ir aukštojo išsilavinimo.

- Investuotojai, *linkę rizikuoti,* t.y. linkę prisiimti investicinę riziką [31, p. 21]. Diana Cibulskienė ir Mindaugas Butkus knygoje „Investicijų ekonomika“ linkusius investuoti investuotojus išskiria kaip „palankiai vertinančius riziką“, t.y. sutinkančius su didesne investicine rizika net ir tuo atveju, jei ši rizika nebus kompensuojama papildomu investiciniu pelnu [2, p. 32]. Galima numanyti, kad ši grupė – tai irgi neprofesionalai, irgi gana jauni, tačiau turintys gana gerą išsilavinimą, klientai.

Pagal *investicinės elgsenos mentalitetą*skiriami [31, p. 21], arba kaip teigia Vilija Aleknevičienė, pagal investuotojo psichologines ir charakterio savybes [1, p. 203]:

- *Konservatyvūs investuotojai (arba pasyvūs pasak V. Aleknevičienės*[1, p. 203]*),* pasirenkantys investavimo objektus pagal investicinės rizikos minimizavimo kriterijų. Tokie investuotojai visų pirma rūpinasi savo investicijų saugumu [31, p. 21]. Šio tipo portfelį dažniausiai sudaro konservatyviai nusiteikę investuotojai, kurie beveik nenori rizikuoti. Šis portfelis duoda nedidelį pelną, bet investicijų rizikos beveik visai nėra. Dažniausiai yra investuojama į vyriausybės vertybinius popierius, kurių palūkanų norma nėra didelė, beveik dengianti infliaciją. Tokio tipo portfelį dažniausiai sudaro smulkūs verslininkai arba dar tik pradedantys savo verslą ir norintys papildomai, be didesnio vargo, užsidirbti pragyvenimui [1, p.204]. Taip pat tai gali būti ir anksčiau minėti vyresnio amžiaus neprofesionalūs klientai. Tai yra būdinga visos Europos Sąjungos gyventojams, kurie neturi investavimo patirties.

- *Nuosaikūs investuotojai (arba optimalūs pasak V. Aleknevičienės*[1, p. 203]*),* pasirenkantys tokius investavimo objektus, kurių pelningumo ir rizikos lygis atitinka vidutines rinkos sąlygas atitinkamame rinkos segmente [31, p. 21]. Tokie investuotojai sudaro subalansuotą portfelį, kuriuo siekiama prarasti kuo mažiau pinigų. Šio tipo portfelį sudaryti yra sunkiausia. Tokį portfelį sudaro atsargesni investuotojai, kurie bijo rizikuoti didesnėmis sumomis dėl galimų nuostolių [1, p.203]. Paprastai tokį portfelį sudaro kelių rūšių vertybiniai popieriai: akcijos, vyriausybės bei verslo subjektų obligacijos ir kiti vertybiniai popieriai. Šitokio portfelio pelnas yra palyginti mažesnis nei agresyvių investuotojų portfelio, bet kartu mažesnė ir rizika. Investicijos šio tipo portfeliuose procentais paskirstomos įvairiai, atsižvelgiant į visas investuotojo charakterio savybes. Būtent tokie nuosaikūs neprofesionalūs investuotojai yra tie, kurie jau yra buvę bent keliose konsultacijose ir remiantis jų charakterio savybėmis, buvo sudarytas tinkamas investicijų portfelis.

- *Agresyvūs investuotojai,* pasirenkantys investavimo objektus pagal investicinio pelno maksimizavimo kriterijų, nepaisant aukšto rizikos lygio [31, p. 21]. Tokio tipo portfelį dažniausiai sudaro azartiški ir riziką mėgstantys investuotojai. Tokiu principu sudaromas portfelis sėkmės atveju

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

duoda didžiausią pelną, bet ir šio portfelio investicijų rizika yra pati didžiausia. Dažniausiai visos investicijos yra sudėtos tik į akcijas arba investicijos į šios rūšies vertybinius popierius yra daugiau nei 85 proc. nuo bendros investavimo sumos [1, p.203]. Vadinasi, priklausomai nuo socialinės padėties ir požiūrio į verslą vertybiniais popieriais, investuotojai pasirenka portfelio tipą. Savaime suprantama, kad investuotojas vėliau gali pasirinkti ir kitą portfelio tipą, priklausomai nuo jo investavimo į vertybinius popierius sėkmės. Kokį portfelį sudaryti, geriausiai gali patarti finansų makleriai, pasikalbėję su investuotoju asmeniškai [1, p.204]. Tačiau neprofesionalūs investuotojai sunkiai galėtų pasirinkti rizikingus investavimo būdus. Agresyvūs investuotojai gali priklausyti neprofesionalių investuotojų kategorijai, tačiau jie turi turėti investavimo patirties, būti išbandę ir kitas priemones ir puikiai suvokti savo sprendimų pasekmes. Bet kuriuo atveju neprofesionalus, kuris tik pradeda investuoti, nesirinks investuoti tik į akcijas. Be to, be konsultanto pagalbos nebūtų įmanoma pačiam teisingai pasirinkti. (Apie kitus skirstymus plačiau žr. J priede).

Finansų sistemoje cirkuliuoja finansinis turtas ir pinigai. Čia pinigai suprantami kaip materialūs: popieriai ar monetos (iš tiesų tokia forma finansų pasaulyje jie jau retai naudojami). Pinigai plačiąja prasme - pinigai, esantys banko sąskaitose, įeina į finansinio turto sampratą. Materialusis turtas generuoja ekonomikos pajamas (įplaukas), o finansinis turtas paprasčiausiai apibūdina investuotojų pajamų ir nuosavo turto išdėstymą. Finansinis turtas yra pretenzija į pajamas, kurias sukuria realus turtas (žemė, pastatai, įrenginiai ir žinios, kurias galima panaudoti prekėms ir paslaugoms gaminti) [11, p. 98]. Finansinis turtas turi keturis požymius [11, p. 98]:

Visoms finansinio turto rūšims būdinga tam tikra rizika. Kadangi svarbus investicijų parametras - pelningumas - negali būti nagrinėjamas neatsižvelgiant į riziką. Rizikaapibrėžiama kaip tikimybė, kad faktiškas pelnas iš investicijų nukryps nuo laukiamo dydžio. Kuo daugiau tokių nuokrypių ir platesnė galimo pajamų dydžio svyravimų skalė, tuo didesnė rizika [31, p. 31]. Rizika, susijusi su investicijomis, tiesiogiai siejasi su laukiamu pelningumu, kitaip tariant, rizikingesnės investicijos turi būti pelningesnės. Investuotojas stengiasi sumažinti riziką esant tam tikram pelningumo lygiui arba padidinti pelningumą esant tam tikram rizikos lygiui. Rasa Norvaišienė pateikia finansinių priemonių išdėstymą pagal riziką ir pelningumą (žr. 1 pav.).

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

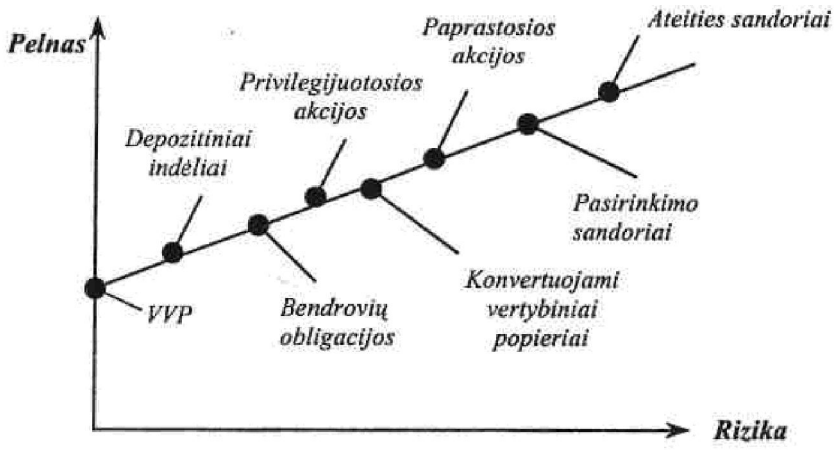

1 pav. Finansinių priemonių išdėstymas pagal riziką ir pelningumą (R. Norvaišienė, 2005, p.36)

Kai kurie iš 1 paveiksle pavaizduotų finansinių priemonių gali būti naudojami neprofesionalių investuotojų. Tačiau tai priklauso, ar neprofesionalus investuotojas yra tik pradedantysis, ar jau turi investavimo patirties. Mano nuomone, geriausias pavyzdys yra pateiktas 2007 metais Lietuvos Vertybinių popierių komisijos tinklalapyje Rolando Sungailos UAB „Parex investicijų valdymas" prezidento prezentacijoje [21] (žr.2 pav.).

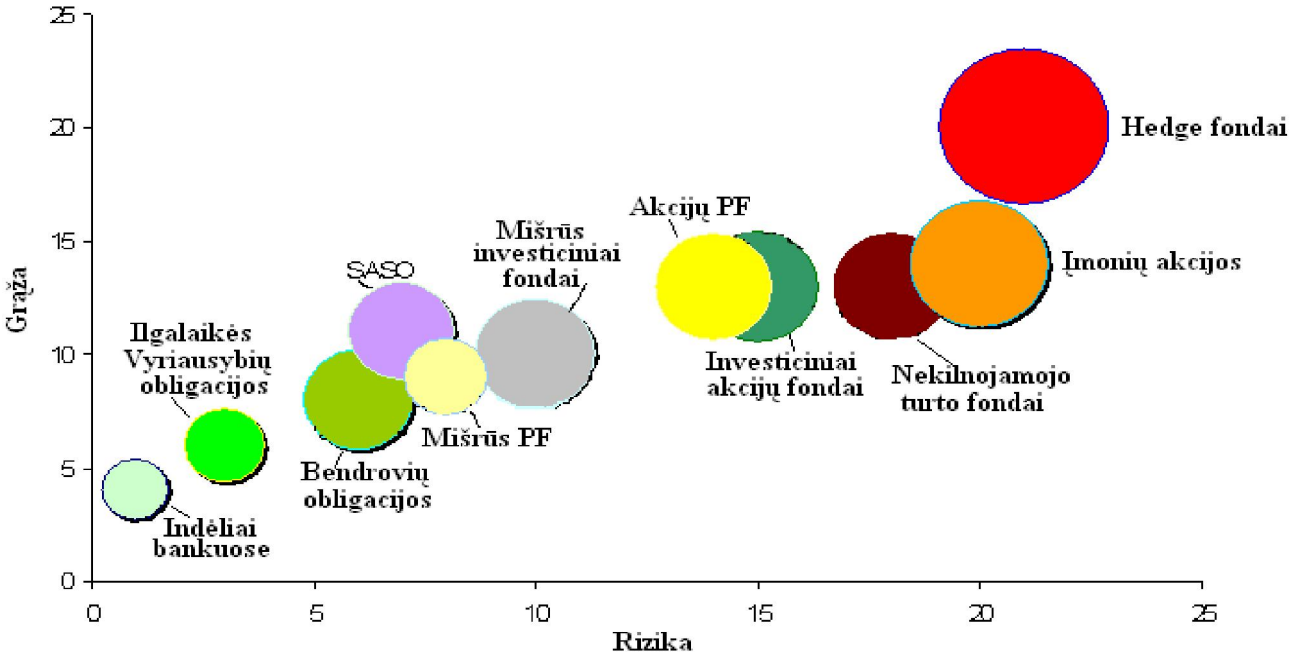

2 pav. Finansinių priemonių išdėstymas pagal riziką ir pelningumą (pagal Rolandą Sungailą UAB „Parex investicijų valdymas")

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Rolando Sungailos parengtame paveiksle (žr.2 pav.) labai aiškiai išdėstytos investicinės priemonės pagal rizikingumą ir pelningumą, kurias gali naudoti neprofesionalūs investuotojai. Tarkime, banko indėliai, vyriausybės obligacijos – tai mažo rizikingumo investicinės priemonės, kurios labai tinkamos neprofesionaliems investuotojams. Šis paveikslas gana tiksliai parodo beveik visas neprofesionaliems investuotojams tinkamas investavimo priemones.

Bendrąją riziką, susijusią su konkrečiu investicijų objektu, gali sąlygoti įvairių veiksnių kombinacija. Kadangi visi šie veiksniai glaudžiai susiję, faktiškai sunku numatyti riziką, sąlygotą kiekvieno iš jų atskirai. Pagrindinės finansinių investicijų rizikos rūšys yra šios [31, p. 31]:

- rinkos rizika;
- infliacinė rizika;
- palūkanų normos rizika;
- verslo rizika;
- finansavimo ir finansinė rizika;
- likvidumo rizika;
- atsitiktinė rizika.

Rinkos rizika. Pelno iš investicinio objekto lygio pokyčius dažnai sąlygoja rinkos rizika. Šią rizikos rūšį lemia atskirų finansinių priemonių kainos pokyčiai, kuriuos sukelia visos investicinės rinkos arba atskirų jos segmentų konjunktūros svyravimai. Šiuos svyravimus sąlygoja politiniai, ekonominiai ir visuomeniniai įvykiai (karai, infliacija, ekonomikos nuosmukis, monetarinės politikos pokyčiai, energijos kainų augimas), investuotojų skonių ir prioritetų pasikeitimas. Rinkos rizika veikia visas finansines priemones, bet poveikio lygis atskiroms šių priemonių rūšims gali būti skirtingas [31, p. 31]. Anot G. Kancerevyčiaus, rinkos rizika apima finansinio turto kainų pokyčių riziką. Ši rizika patiriama tik tada, kai investuotojas arba finansinė institucija turi tam tikras atviras kurios nors priemonės pozicijas, o pozicijos ir kartu rinkos rizika atsiranda dėl banko prekybinės veiklos atliekant klientų pavedimus arba banko naudai (rinkos rizika veikia ir per prekybinę veiklą, ir per bendrą banko balansą) [13].Lietuvos Bankas apibūdina rinkos riziką kaip tikimybę, kad rinkos kintamieji (palūkanų normos, valiutų kursai, nuosavybės VP, biržos prekių kainos ir kt. pasikeis taip, jog bankas dėl sudaryto sandorio patirs nuostolių [13]. Neprofesionalus klientas irgi jus šią riziką, jeigu jo pasirinktos investavimo priemonės kaina nukris, tarkime, dėl šalies ekonominio nuosmukio.

Infliacinė rizika. Ji kyla dėl to, kadangi negalima tiksliai prognozuoti infliacijos tempo. Infliacija daro įtaką kiekvienai investicijai, tad būtina į tai atsižvelgti prieš priimant investicinį sprendimą [2, p. 124]. Ši rizika apibūdinama kainų lygio (pinigų perkamosios galios) pokyčiais visos šalies mastu. Ryškėjant

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

infliacijai, sumažėja reali į įvairias finansines priemones investuoto kapitalo vertė, taip pat laukiamos pajamos iš investicijų. Paprastai investicinėspriemonės, kurių kaina kinta ta pačia kryptimi kaip ir bendras kainų lygis, pelningesni kainų augimo laikotarpiu. Tuo tarpu fiksuotų pajamų investicinėspriemonės priimtinesni kainų kritimo arba žemos infliacijos laikotarpiais. Pajamos iš investicijų į materialųjį turtą turi tendenciją kisti kintant bendram kainų lygiui, tuo tarpu pajamos iš taupomųjų sąskaitų ir obligacijų- ne [31, p. 31]. Jeigu neprofesionalus investuotojas pasirenka investuoti į banko indėlius, o palūkanos už padėtą indėlį dar labiau sumažėja dėl išaugusios infliacijos, tai neprofesionalus klientas jau praranda dalį savo pinigų.

Palūkanų normos rizika. Šią riziką apibūdina palūkanų normos svyravimai, kuriuos sukelia bendro pinigų pasiūlos ir paklausos santykio pokyčiai. Palūkanų normos augimas sąlygoja atskirų investicinių priemonių rinkos kainos sumažėjimą, o kartu ir investuotojo laukiamo pelningumo sumažėjimą. Ypač stipriai palūkanų normos rizika veikia fiksuotų pajamų vertybinius popierius [31, p. 32]. Kaip teigia G. Kancerevyčius, palūkanų normos rizika reiškia tai, kad palūkanų normų pokyčiai gali neigiamai veikti priemonės pozicijos ar portfelio vertę arba finansinės institucijos padėtį ir pelną apskritai. Tai rizika, kuri kyla iš obligacijų pelningumų lygio ir nepastovumo pokyčių, taip pat ir iš obligacijų pelningumo skirtumų pokyčių. Ši rizika veikia visas finansinespriemones, tačiau labiausiai – skolos (fiksuotų pajamų) priemones ir išvestines priemones, sukurtas remiantis skolos priemonėmis. Paprastai palūkanų normų pokyčiai didelę įtaką turi ilgesnio termino priemonėms [13]. Palūkanų normos rizika neprofesionalų investuotoją gali paliesti jei, tarkime, jis turi įsigijęs obligacijų, tačiau dėl palūkanų normos, jos tampa pigesnės negu naujai leidžiamos su didesne palūkanų norma.

Verslo rizika. Veikianti įmonė ar nuosavybė gali duoti mažas pajamas ir todėl investuotojas gali patirti nesėkmę, jeigu bendro pelno bus nepakankamai įsipareigojimams padengti. Verslo rizika susijusi su pajamų iš investicijų gavimo neapibrėžtumo lygiu ir įmonės galimybe mokėti investuotojams palūkanas, grąžinti skolos sumą, mokėti dividendus ir kitas priklausančias pajamas. Didžiausia verslo rizikos dalis susijusi su verslo rūšimi. Pvz., verslo rizika, susijusi su prekybinės įmonės paprastosiomis akcijomis skiriasi nuo pramonės įmonės arba įmonės, užsiimančios nekilnojamojo turto operacijomis. Manoma, kad investicijos į vienodas įmones susijusios su vienoda verslo rizika, nors šių įmonių skirtumai gali sąlygoti ryškius rizikos lygio svyravimus įmonėms, užsiimančioms analogiška veikla [31, p. 32]. Tiesiogiai verslo rizika nėra susijusi ir veikianti neprofesionalius klientus.

Finansavimo rizika. Rizika, susijusi su skolos priemonių ar nuosavo kapitalo pritraukimu įmonės veiklos finansavimui, vadinama finansavimo rizika. Kuo didesnė skolintų lėšų dalis įmonės finansiniuose šaltiniuose, tuo didesnė finansavimo rizika. Rizikos augimas susijęs su tuo, kad

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

finansavimas, pasitelkus skolos priemones, numato vykdyti įsipareigojimus mokėti palūkanas, taip pat grąžinti pagrindinę paskolos sumą vykdymą. Tokie fiksuoti mokėjimai būtini iki pelno paskirstymo įmonės savininkams. Nesugebėjimas įvykdyti šių įsipareigojimų gali lemti ne tik investuotojų, bet ir akcininkų nuostolius [31, p. 32]. Tiesiogiai neprofesionalūs klientai nėra susiję, tačiau jeigu būtų investavę į tokios įmonės akcijas, kuri nesugeba vykdyti įsipareigojimų, tada paveiktų.

Kai kurie autoriai išskiria ne tik finansavimo, bet ir finansinę riziką, kurios pagrindinės rūšys yra valiutos kurso rizika (tai rizika, susijusi su įmonės skolos tvarkymo išlaidomis, išreikšta vidaus valiuta, ji didėja dėl valiutų kursų kitimo), palūkanų normos rizika (tai rizika, kad išlaidos, susijusios su skolos, už kurią mokamos palūkanos pagal kintamąją palūkanų normą, tvarkymu, išaugs dėl to, kad didės bazinė palūkanų norma, arba rizika, kad išlaidos, susijusios su skolos, už kurią mokamos palūkanos pagal fiksuotąją palūkanų normą, tvarkymu, taps nepagrįstai didelės lyginant su kintamosios palūkanų normos pokyčiais, susidariusiais dėl bazinės palūkanų normos mažėjimo), likvidumo rizika (susijusi su negalėjimu parduoti investicinių priemonių už grynus pinigus reikiamu momentu ir už priimtiną kainą vadinama likvidumo rizika), rinkos rizika (atsiranda dėl finansinio turto ir įsipareigojimų kainų pokyčių) bei kredito rizika (atsiranda tada, kai kita šalis negali vykdyti savo sutartinių įsipareigojimų) [14].

Likvidumo rizika. Rizika, susijusi su negalėjimu parduoti investicines priemones už grynus pinigus reikiamu momentu ir už priimtiną kainą vadinama likvidumo rizika. Investicinės priemonės likvidumas - svarbus argumentas investuotojui, norinčiam išlaikyti savo investicinio portfelio lankstumą. Priemonių likvidumą sąlygoja rinkos aktyvumas bei priemonės kaina. Lengvai parduodami už priimtiną kainą investicinėspriemonės yra likvidžios.

Atsitiktinė rizika. Atsitiktinė rizika - tai rizika, kurią sukelia nelaukti, netikėti įvykiai, turintys didelį ir dažnai greitą poveikį atitinkamų investicijų vertei.

Bendrą investicijų riziką galima išskaidyti į du komponentus: *diversifikuojamą riziką* ir *nediversifikuojamą riziką*. *Nediversifikuojama*, arba sisteminė, rizika susijusi su tokiais reiškiniais, kurie veikia visą rinką. Šie veiksniai vienodai veikia visas investicines priemones ir nėra unikalūs konkrečiai kuriai nors priemonei. Nediversifikuojamos rizikos pašalinti negalima [31, p. 33].

Kiekvienas finansinis turtas turi skirtingas galimybes būti parduotas arba nupirktas [31, p. 33]. Finansinių priemonių likvidumas parodo galimybę investicijas pakeisti į pinigus be didelių išlaidų. Investicines lėšas ne visada investuotojas gali atsiimti vos jų prireikus. Tą būtent ir lemia akcijų likvidumas. Investavęs pinigus į nelikvidžią rinką investuotojas norimu laiku gali nerasti pirkėjo arba jam gali tekti akcijas parduoti už mažesnę kainą nei norėtų. Taigi prieš investuojant reikia susipažinti

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

su rinka, pasitikrinti, kokia jos vidutinė dienos apyvarta, kiek sandorių sudaroma. Šią informaciją apie kotiruojamas biržoje Lietuvos, Latvijos ir Estijos bendroves galima sužinoti AB „Vilniaus vertybinių popierių Birža“ internetiniame puslapyje http://www.baltic.omxgroup.com/market/?pg=stats [24]. Neprofesionalus investuotojas pats gali nesuprasti, ką jam geriau pasirinkti, todėl apie likvidumo svarbą jį turi supažindinti investicijų konsultantas, pas kurį jis lankysis.

Kiekvienas finansinis turtas turi savo vertę [31, p. 33]. Skiriasi tarkime mėnesinė įmoka mokant investicinio gyvybės draudimo įmoką ar dedant indėlį, įsigyjant akcijų ar investuojant pasirinktą sumą į investicinį fondą. Neprofesionalus investuotojas pasirenka, kokio dydžio bus jo investicinio draudimo įmoka, ar kokią sumą apskritai per mėnesį jis gali skirti investavimui.

Be turto vertės, dar kiekvienas finansinis turtas turi savo galiojimo terminą (išskyrus akcijas, nes jos išleidžiamos neterminuotai) [31, p. 33]. Pavyzdžiui indėlis gali būti padėtas tam tikram terminui. Kuo ilgesniam terminui padedamas, tuo didesnės palūkanos mokamos. Neprofesionalus investuotojas gali apsispręsti, kuriam laikui jis nori padėti indėlį, arba kuriam laikui jis apsidraus.

1.2. Investavimo politikos suvokimas

Anot tarptautiniu žodžių žodyno, politika [gr. *politike (episteme)* - valstybės valdymo menas] valst. reikalų tvarkymo teorija ir praktika; visuomeninė veikla, sauganti klasinius interesus, pvz., vidaus, užsienio, ekonominė, finansinė [39]. Investavimo politika neprofesioliems klientams reiškia, kad terminas „politika“ interpretuojamas, kaip investavimo principų suvokimas ir pritaikymas neprofesionaliems klientams. Dar reiktų apibrėžti, kas yra neprofesionalus investuotojas, kurių investavimo galimybes tirsiu šiame darbe. Taigi, neprofesionalus investuotojas tai - investuotojų kategorija, kuriai priskiriami mažiau investavimo žinių ir patirties turintys investuotojai. Šiai kategorijai priklauso dauguma investuojančių fizinių asmenų [20]. Neprofesionaliems investuotojams taikoma aukščiausio lygio apsauga nuo galimos rizikos [3]. Profesionalūs klientai (investuotojai) – tai instituciniai investuotojai: bankai, vyriausybės, pensijų fondai, stambios įmonės ir išimties tvarka, fiziniai asmenys [19].

Kaip teigia D. Jurevičienė [13, p. 102], bet kuris investuotojas prieš pradėdamas investuoti pirma įvertins su savo finansais susijusias pagrindines ypatybes: pajamas, namų ūkių išlaidas, amžių, šeimos struktūrą, likvidžių lėšų poreikį, supratimą apie infliaciją ir palūkanų normas, patirtį finansų rinkose, supratimą apie mokesčius, ateities suvokimą (pensinio amžiaus), gyvenimo saugumą, karjeros pabaigos suvokimą, uždirbtų pajamų praradimą ir kitus dalykus [13, p. 102]. Kiekvieno investuotojo

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

sprendimai priklauso nuo rizikos, kurią gali prisiimti investuotojas, ir nuo individualių poreikių, kurie priklauso nuo gyvenimo ciklo etapo. Vidutinio amžiaus investuojantis profesorius ir pensinio amžiaus našlė turės skirtingus investicinius poreikius. Paprastai individualūs investuotojai, ypač neprofesionalai, savarankiškai neplanuoja investicijų. Jų strategijos, jeigu jie nesinaudoja konsultantų paslaugomis, paprastai būna gana įprastos. Be to, vidutinis individualus investuotojas paprastai disponuoja kukliu investavimo kapitalu, kuris smarkiai riboja jo galimybes [34, p.137].

Instituciniai investuotojai - bankai, investicijų ir pensijų fondai, draudimo kompanijos - paprastai veikia rinkoje kaip profesionalūs dalyviai, turintys nemažą kapitalą, leidžiantį lengviau pasiekti savo tikslą. Tačiau kiekvienu atveju investavimo procesas prasideda nuo investavimo tikslų formulavimo. Šis tikslas privalo būti pasiekiamas, todėl pats tikslo formulavimo procesas numato tam tikrą išankstinį pasiruošimą. Taigi būtina įvertinti turimus laisvus išteklius, kurie bus investavimo kapitalu, būtina surinkti pakankamai informacijos apie prieinamas investavimo priemones, preliminariai įvertinti ekonominę konjunktūrą, ateities prognozes ir t. t. Šiuo etapu investuotojas tam tikru tikslumu apibrėžia savo investavimo horizonte, t. y. laiko tarpą, kuris apima jo strategiją ir kurio atžvilgiu vertinami investavimo proceso rezultatai. Nenurodant investavimo horizonto, neįmanoma suformuluoti daugmaž aiškios strategijos ir, kas yra svarbiausia, įvertinti jos rezultatų ateityje. Laiko horizonto trukmę nusako tiek investuotojo tikslai, tiek jo sugebėjimas prognozuoti ateitį, pavyzdžiui, įvairių investavimo priemonių kainas. Investavimo horizontas gali būti nedidelis, jeigu investuotojas orientuojasi į tai, kad pelnas būtų gautas greitai. Investavimo horizontas nebrėžia griežtų investavimo proceso ribų, jis žymi tik sąlyginius rėmus, pagal kuriuos investuotojas gali kurti protingą strategiją ir vertinti jos rezultatus. Tai nėra vienintelis reikalavimas investuojant. Svarbu yra ir tai, kad investuotojas galėtų pakankamai tiksliai (bent jau statistine prasme) įvertinti reikalingus investavimo procesą apibrėžiančius kiekybinius parametrus, pavyzdžiui, būsimas kainas, pelningumą, riziką ir pan. [34, p.137]. Taigi, pirmas investavimo etapas yra tikslų formulavimas ir investavimo išteklių bei horizonto nustatymas. Kitas etapas vadinamas investavimo proceso analize, arba tiesiog investicine analize. Jos tikslas - preliminariai parinkti investavimo priemones (turto rūšis), - investuotojo manymu, vertas dėmesio [34, p.138]. Neprofesionalus investuotojas, visų pirma, turi apsispręsti į ką jis nori investuoti. Tokiam sprendimui priimti būtina išsamiai apskaičiuoti kiekvienos investicijos riziką ir galimą grąžą atskirai bei įvertinti optimalų portfelį pagal skirtingus rizikos laipsnius [13, p. 103]. D. Jurevičienė išskiria populiariausias investicijų grupes (žr. pav.3): pinigų indėliai, akcijos, obligacijos ir nekilnojamasis turtas, nes jų rizika nėra tokia didelė, kaip kitų priemonių, tokių kaip alternatyvios investicijos, į kurias investuojant reikia labai daug išmanyti ir joms būdinga didelė rizika. Tačiau šioje

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

klasifikacijoje nėra investicijų, išskirtų į investicinius, pensijų fondus ar gyvybės draudimą, todėl šios klasifikacijos negalima laikyti išsamia [13, p. 103].

3 pav. Populiariausios neprofesionalių investuotojų investicijų grupės (D.Jurevičienė, 2008, p.103)

Kaip teigiaJim Mellon ir Al Chalabi knygoje „10 geriausių investicijų artimiausiems dešimčiai metų“, beveik kiekvienam žmogui akcijos yra nepaprastai svarbi ilgalaikio investavimo strategijos dalis. Investiciniai fondai yra patogus būdas neturintiems laikoir neprofesionalams, norintiems investuoti akcijų rinkoje. Tačiau sėkmingas ilgalaikis investavimas į akcijas yra sunkiausia iš visų investavimo rūšių. Iš dalies taip yra todėl, kad akcijas veikia įvairiausi kintamieji (ekonominiai ciklai, akcijų biržos nuotaikos, konkrečių bendrovių veikla bei vertinimo klausimai). Jų analizei reikia daug laiko ir žinių ir nėra jokių garantijų, kad bus priimtas teisingas sprendimas. Investuotojams nederėtų rinktis akcijų aklai, beatodairiškai sekti „naudingais patarimais“ arba net visiškai atsiduoti į investicinių fondų valdytojų rankas [30, p.61]. Pavyzdžiui, dabartinė vertybinių popierių rinka turi dešimtis tūkstančių įvairių obligacijų ir akcijų [34, p. 138]. Paprastai eilinis investuotojas nieko nežino apie daugelį iš jų. Netgi finansų rinkos profesionalai apsiriboja nelabai dideliu vertybinių popierių skaičiumi. Apie juos jie turi pakankamai informacijos, kruopščiai stebi jų pasikeitimus. Pradinė atranka paremta finansine investuotojo būkle (jo pajamomis, turtu), jo žiniomis apie tam tikrus vertybinius popierius, apie įvairius apmokestinimo, susijusio su vertybiniais popieriais bei nekilnojamuoju turtu, aspektus, operacijų su finansiniu turtu realizavimo galimybėmis ir pan. Atlikus tokią atranką, investuotojas visą investavimo rinkos įvairovę susiaurina iki aprėpiamos investavimo priemonių aibės, kurias jis gali įvertinti, palyginti ir su kuriomis jis realiai gali vykdyti sandorius, t. y. pirkti ir parduoti.

Po pradinės atrankos investuotojas turi kruopščiai išanalizuoti atrinktų priemonių investavimo savybes, pirmiausia priemonių savybes, kurios nulemia investavimo procesą. Žinoma, pirmiausia kalbama apie pelningumą (patikimumą) ir riziką. Kadangi investavimo horizonto pradžioje investuotojas nors tik apytiksliai žino einamąsias, arba ankstesniąsias, charakteristikas ir kadangi padėtis rinkoje gali staigiai

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

pasikeisti, tai investuotojas turi prognozuoti būsimąsias kainas ir pelningumą. Tokios analizės ir prognozės praktika suformavo du požiūrius į investavimą, taip pat ir investavimą į vertybinius popierius. Šie požiūriai atitinkamai buvo pavadinti fundamentaliąja ir technine analize [34, p. 138]. Tačiau tokias analizes sugeba atlikti investuotojas profesionalas ir tik labai maža dalis neprofesionalų, kurie turi laiko ir rimtai tuo domisi. Neprofesionalūs investuotojai privalo užpildyti specialias anketas, kurios leidžia nustatyti, kokie produktai tinkamiausi konkrečiam klientui, atsižvelgus į jų žinias, patirtį investavimo srityje, finansinę padėtį bei investavimu siekiamus tikslus. Įmonės, teikiančios investicines paslaugas, reikalavimą pildyti anketas nustato pačios, siekdamos apsaugoti save bei klientus. Anketos yra investicinių paslaugų teikimo sąlygų (pvz. banko, finansų maklerio įmonių ir kt.) dalis.

Po analizės etapo eina investavimo strategijos kūrimo/ pasirinkimo etapas - investuotojas turi nuspręsti, kokius vertybinius popierius jis ketina pirkti, kada jis turi juos parduoti ir pan. Pavyzdžiui, pirk akcijas, kol jos yra pigios (arba nepakankamai įvertintos), ir parduok jas, kol jos yra brangios (arba pervertintos) [34, p. 141]. Lietuvos Vertybinių popierių komisijos informaciniame leidinyje pateikiami investavimo etapai [19] (žr.4 pav.).

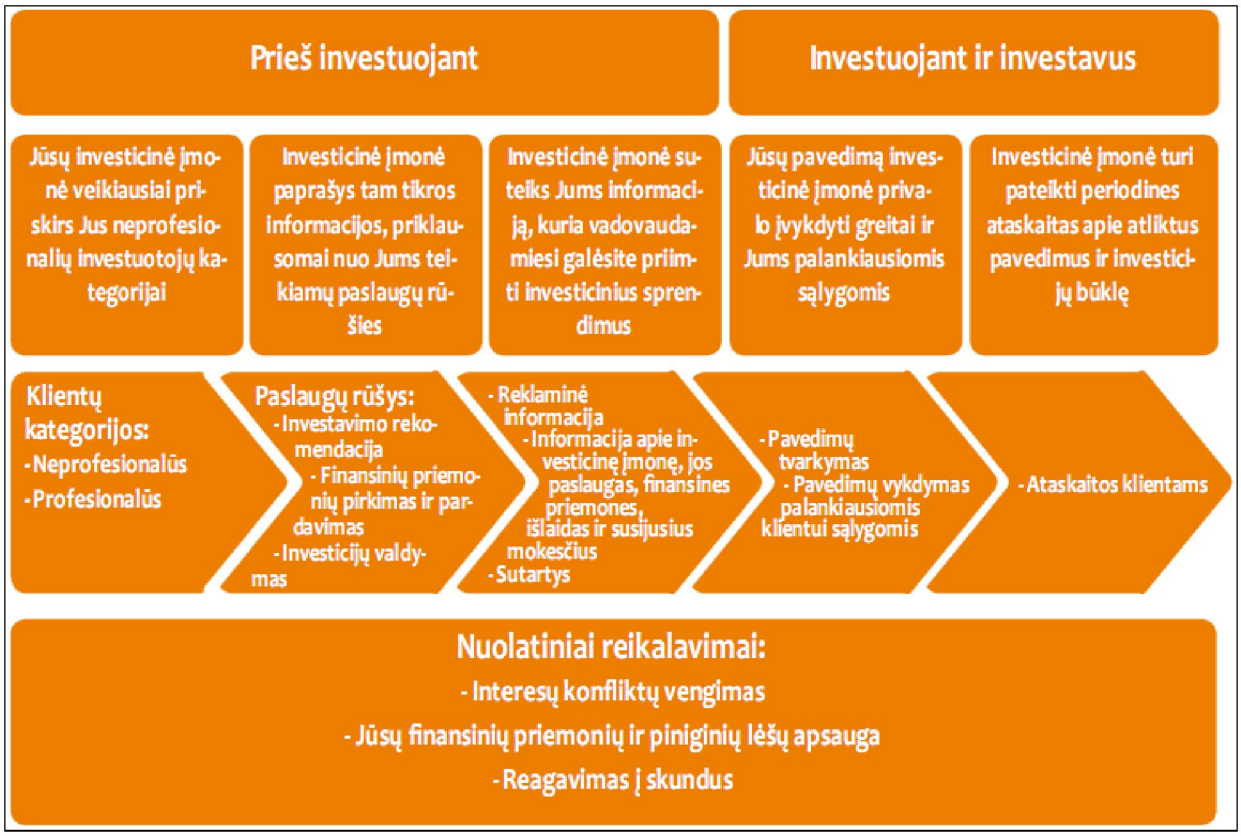

4 pav. Investavimo etapai [20]

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Remiantis Lietuvos Vertybinių popierių komisijos patarimais investuotojui galima apibrėžti pagrindinius investavimo principus [19]:

1. Teisingas savo finansinės padėties įvertinimas. Neprofesionalus investuotojas privalo teisingai suprasti savo finansinę padėtį ir įvertinti savo galimybes skirti tam tikrą sumą investavimui.Žinoma, neprofesionaliam investuotojui gali būti nelengva vienam apsispręsti, todėl pagalbą galėtų suteikti konsultantai (pvz. banke). Dažnai prašoma užpildyti įvairias anketas, kurioje specialistų paruošti klausimai leidžia tiksliau suprasti, ar tikrai neprofesionalus investuotojas gali skirti vieno ar kito dydžio pinigų sumą.

2. Savo finansinių galimybių įvertinimas, t. y. kokią riziką investuotojas gali prisiimti. Neprofesionalus investuotojas vienas negalės įvertinti savo galimybių, todėl vėlgi konsultanto pagalba yra būtina ir jie taip pat specialių testų pagalba nustatys, kokią riziką iš tiesų gali prisiimti investuotojas.

3. Neprofesionalus investuotojas turi apibrėžti konkrečius savo investavimo tikslus [19]. Dažnai žmonės bando sutaupyti ant kažko konkrečiai, tarkime, turint investicinį draudimą galima tuo pačiu metu ir būti apsidraudus, ir kaupti vaikų mokslui. Kai neprofesionalus investuotojas kreipsis į konsultantą pagalbos, jo būtinai pasiteiraus, ko neprofesionalus klientas tikisi.

4. Diversifikavimas. Investicijas reikėtų diversifikuoti pagal įmones, ūkio sektorius ir regionus. Tokiu būdu blogos naujienos viename ūkio sektoriuje ar įmonėje neturės tokio skausmingo poveikio viso portfelio pajamingumui. Lengviausias būdas tai padaryti yra investuoti į investicinius fondus [43]. Taip pat investuoti turėtų į įvairias turto klases: akcijas, obligacijas, nekilnojamojo turto fondus ir kt. [19]. Visa tai neprofesionaliem klientui bus paaiškinta, jeigu jis kreipsis pagalbos į investicijų konsultantus.

5. Investuotojas privalo rimtai apsvarstyti kiek gali sau leisti prarasti, jei rinkos bus nepalankios. Įvertinant neprofesionalaus kliento galimybes, bus įvertinta ir kiek jis gali prarasti. Pats neprofesionalus to objektyviai nepadarys.

6. Reikia laikytis pasirinkto plano. Rinkos, ypač akcijų, juda „aukštyn – žemyn“, t. y. akcijų kaina gali stipriai pakilti, bet taip pat greitai ir nukristi.

7. Reikia perbalansuoti savo portfelį maždaug kas dveji metai.

Paskutinieji du punktai (6 ir 7) privalo būti atlikti tik konsultanto, kadangi neprofesionalus klientas pamatęs prastesnius rezultatus gali priimti blogą sprendimą, taigi konsultacija yra būtina. Portfelį tinkamai perbalansuoti gali profesionalus investuotojas, taigi neprofesionalus, vadovaudamasis tik savo nuomone, negalėtų to atlikti.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Pagrindiniai žingsniai prieš pradedant investuoti [22]:

1. Biudžeto sudarymo ir išlaidų kontrolė žingsnis. Reikia detaliai susirašyti savo mėnesines pajamas bei išlaidas, peržiūrėti, kam daugiausia yra skiriama pinigų, galbūt galima mažiau pinigų skirti vartojimui, o daugiau investavimui. Labai svarbu kontroliuoti išlaidas. Reikėtų pasistengti siekti, kad:

- pajamos viršytų išlaidas (nors tą padaryti iš tiesų labai sunku, ypač neprofesionaliam investuotojui);
- dalis pinigų būtų skiriama investavimui;
- žmogus galėtų apsidrausti nuo galimų nelaimių;
- neįklimpti į skolas, t. y. turėti tik tiek skolų, kiek galima grąžinti labai nesuvaržant savo vartojimo.

Neprofesionalus investuotojas gali stengtis atlikti šį žingsnį ir savarankiškai, tačiau vis tiek reiktų parodyti galimą savo išlaidų biudžetą ir konsultantui.

2. Investavimo žingsnis – laisvų lėšų investavimo tikslo nustatymas. Tikslai gali būti įvairūs: apsidrausti nuo galimų nelaimių, sukaupti lėšų senatvei ar tiesiog galėti periodiškai susimokėti už tam tikrą paslaugą. Nuo pasirinktų tikslų priklauso ir investavimo būdas: pirmaisiais dviem atvejais savo sukauptą lėšų sumą galima nuolat reinvestuoti (t. y. jei per mėnesį iš investicijų yra uždirbama 100 Lt, tai juos vėl galima skirti investavimui ir taip uždirbti dar daugiau), o antruoju atveju – tiesiog užsitikrinti papildomų nuolatinių pajamų šaltinį. Svarbu nepamiršti, kad, kas mėnesį investuojant net ir po mažą pinigų sumą, per tam tikrą laiką galima sukaupti gana nemažai. Apskritai, finansinė sėkmė – tai ilgalaikių finansinių tikslų įgyvendinimas. Tie tikslai gali būti:

- pajamų ir turto didinimas;
- išlaidų valdymas;
- gyvenimo kokybės kėlimas;
- finansinio saugumo užsitikrinimas;
- kapitalo kaupimas senatvei ir paveldėtojams.

Kaip buvo minėta anksčiau, neprofesionalus investuotojas savo investavimo tikslus turi aptarti su investicijų konsultantu, o tinkamas investicijų pasirinkimas leistų pasiekti neprofesionalaus investuotojo tikslus.

3. Investavimo laikotarpio, rizikos ir pelningumo žingsnis. Pasirinkus investavimo tikslus, reikia numatyti priemones jiems pasiekti. Šiuo atveju vadovautis artimųjų ar draugų patarimais neprofesionaliam investuotojui nėra pats geriausias būdas, nes, kas tinka draugams ar artimiesiems, nebūtinai gali tikti konkrečiam investuotojui. Svarbiausia apsispręsti: kokiam laikotarpiui

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

investuojama; koks yra priimtinas rizikos lygis; kokio norima pelno. Nuo atsakymo į šiuos klausimus priklauso investavimo priemonių (akcijos, obligacijos, investiciniai fondai, indėliai ir kt.) pasirinkimas. Visus šiuos veiksnius galima apibrėžti kaip investavimo kriterijus [15]. Svarbu paminėti, kad ne visuomet galima tiksliai apibrėžti investavimo kriterijus. Juos sudaro ir kiekybiškai neįvertinami veiksniai, pavyzdžiui investuotojo nuojauta. Visgi priimdami sprendimus investuotojai dažnai analizuoja įvairius rodiklius. Šie rodikliai gali būti suskirstyti į dvi grupes: 1) vertybinių popierių rodikliai (kaip anksčiau minėjau pelningumas, rizika, likvidumas, kainų kitimas ir kt.) 2) fundamentalūs (makroekonominiai, ūkio šakos, bendrovių) rodikliai. Taip pat reikia pasirinkti, kaip jūs investuosite: ar periodiškai, ar investicija bus vienkartinė. Vertybinių popierių komisija pateikia lentelę, kaip būtų galima apsispręsti kaip investuoti (žr. 1 lentelę) [21].

1 lentelė. Neprofesionalių investuotojų investavimo būdo pasirinkimas (Vertybinių popierių komisija)

Neprofesionaliojo investuotojo keliami klausimai	*TAIP*	*NE*
Ar turite galimybę iškart investuoti bent 1000 Lt?	Galite pasirinkti vienkartinį investavimą, t. y. už visą sumą iškart pirkti fondo vienetų	Geriau pasirinkti periodinį investavimą
Ar galite pats nuspręsti, kada ir kur tinkamas momentas investuoti?	Galite investuoti visą sumą vienu kartu.	Geriau pasirinkti periodinį investavimą.

Taigi 1 lentelė parodo , kad geriausia rinktis periodinį investavimą, jei neprofesionalus investuotojas neturi galimybės investuoti didesnės sumos vienu metu bei sprendimą į kur investuoti priima sunkiai. 2 lentelė apibrėžia privalumus ir trūkumus vienkartinės įmokos bei periodinio investavimo (žr. 2 lentelę.) [23].

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

2 lentelė. Vienkartinės ir periodinės įmokos privalumai ir trūkumai (remiantis Vertybinių popierių komisijos duomenimis [23])

	PRIVALUMAI	TRŪKUMAI
Vienkartinė įmoka	Tinkamu momentu investavus, auga visos investuotos sumos vertė kartu	Sunku nustatyti, kada yra palankiausias momentas investuoti
	Investuojant labai didelę sumą galima derėtis dėl mažesnių mokesčių, kuriuos ima tarpininkai	Tinka investuojant didelėmis sumomis
	Lengva apskaičiuoti investicijos grąžą ir palyginti su fondo grąža	
Periodinė įmoka	Galima investuoti mažomis sumomis (pvz., 100 lt).	Sunkiau apskaičiuoti investicijų grąžą procentais ir ją palyginti su fondo grąža
	Nereikia galvoti, kada bus tinkamas investavimo momentas	
	Paprastai nereikia mokėti operacijos mokesčio (nėra minimalaus fiksuoto mokesčio)	

Pasirinkus investavimą, kada yra investuojama periodinėmis įmokomis, galima sumažinti vidutines investavimo išlaidas (jei nėra numatyto operacijos mokesčio).

4. Investavimo priemonių pasirinkimo žingsnis. Žinodami, kiek lėšų gali investuoti, kokių tikslų siekia, kokiam laikotarpiui yra priimamas sprendimas investuoti, apsisprendę dėl priimtino rizikos lygio ir norimo pasiekti pelno, investuotojas gali tinkamai pasirinkti investavimo priemones. Svarbiausia nepamiršti, kad didesnis pelnas reiškia ir didesnę riziką, be to, į kai kurias priemones apsimoka investuoti tik ilgam laikotarpiui. Norėdami pasiekti užsibrėžtus finansinius tikslus, investuotojai turėtų derinti įvairias investavimo priemones. Taip būtų susikuriamas investicinis portfelis (pvz.: 60% lėšų investuoti į investicinius fondus, 20 % investuoti į indėlius ir 20% investuoti į akcijas), kuris padėtų išvengti galimų didelių nuostolių, t. y. jei investuotojas pasirenka tik vieną investavimo priemonę, ji gali net ir nuvertėti, o jei turėtų, tarkim, keturias, tai vienai net ir nuvertėjus, trys liktų pelningos (toks lėšų paskirstymas dar vadinamas diversifikacija). Renkantis investavimo priemones, reikia atsižvelgti ir į įvairias mokesčių lengvatas.

5. Nuolatinės priežiūros žingsnis. Siekiant užsibrėžtų finansinių tikslų, pirmieji keturi žingsniai yra būtini. Tačiau vien jų nepakanka – reikia nuolat tikrinti, kaip sekasi neprofesionaliam investuotojui

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

investuoti. Investuotojas turėtų reguliariai domėtis (geriau ne vienas, o kartu su savo investicijų konsultantu, kad šis galėtų paaiškinti kodėl vyksta vienaip ar kitaip), kiek pelno jam jau atnešė investicijos, ar nepadidėjo (nesumažėjo) investavimo rizika. Nevertėtų kliautis gandais, draugų ar pažįstamų nuomonėmis. Labai svarbu, kad pirmą kartą investuojantis neprofesionalus klientas gautų visą reikalingą informaciją ir paaiškinimus ir savo investicijų konsultanto. Vėliau, kai jau turės investavimo patirties, galės pats nuspręsti. Nors savo nuomonės turėjimas ir tikėjimas, kad pavyks pasiekti užsibrėžtą tikslą, yra labai svarbu, tačiau iš pradžių neprofesionalus investuotojas gali pernelyg skaudžiai reaguoti į išgirstas naujienas. Prižiūrėdami savo investicijas, sprendimus turi daryti patys investuotojai prieš tai labai gerai pasvėrę, ar tikrai verta ką nors keisti. Nepatartina bėgioti nuo vienos strategijos prie kitos, nuo vienų priemonių prie kitų – taip tik patirsite nuostolių. Nemažiau svarbu sustoti ir viską apgalvoti iš naujo, kai jau pasiekiamas užsibrėžtas tikslas – gali būti, kad pasikeitė tiek investuotojui priimtinos rizikos lygis, tiek kiti veiksniai ir ankstesnės investavimo priemonės gali jau nebetikti.

1.3. Teorinis investavimo modelis

Remiantis teorija, sudarytas teorinis investavimo modelis, kuris skirtas neprofesionaliems investuotojams (žr.5 pav.). Šiame modelyje pavaizduoti du pagrindiniai žingsniai, kuriuos investuotojas turėtų atlikti prieš priimdamas investavimo sprendimą. Pirmiausia klientas turi įvertinti savo finansinį pajėgumą – kiek pinigų jis gali skirti per mėnesį (ar kitą laikotarpį) investavimui. Po to investuotojas turi įvertinti kokią riziką jis gali prisiimti. Kadangi tiksliai nustatyti gali specialistas, investuotojas, prieš nuvykdamas pas specialistą, įvertina kiek daugiausiai galėtų prarasti jei investicija būtų nesėkminga. Taip pat prieš nuvykdamas pas specialistą, investuotojas turi pagalvoti, kiek laiko jis norėtų investuoti. Visas pirmasis žingsnis turėtų būti aptartas ir su konsultantu, nes visiškai neturintis investavimo patirties neprofesionalus investuotojas pats negalės tiksliai įvertinti nei rinkos, nei laikotarpio.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

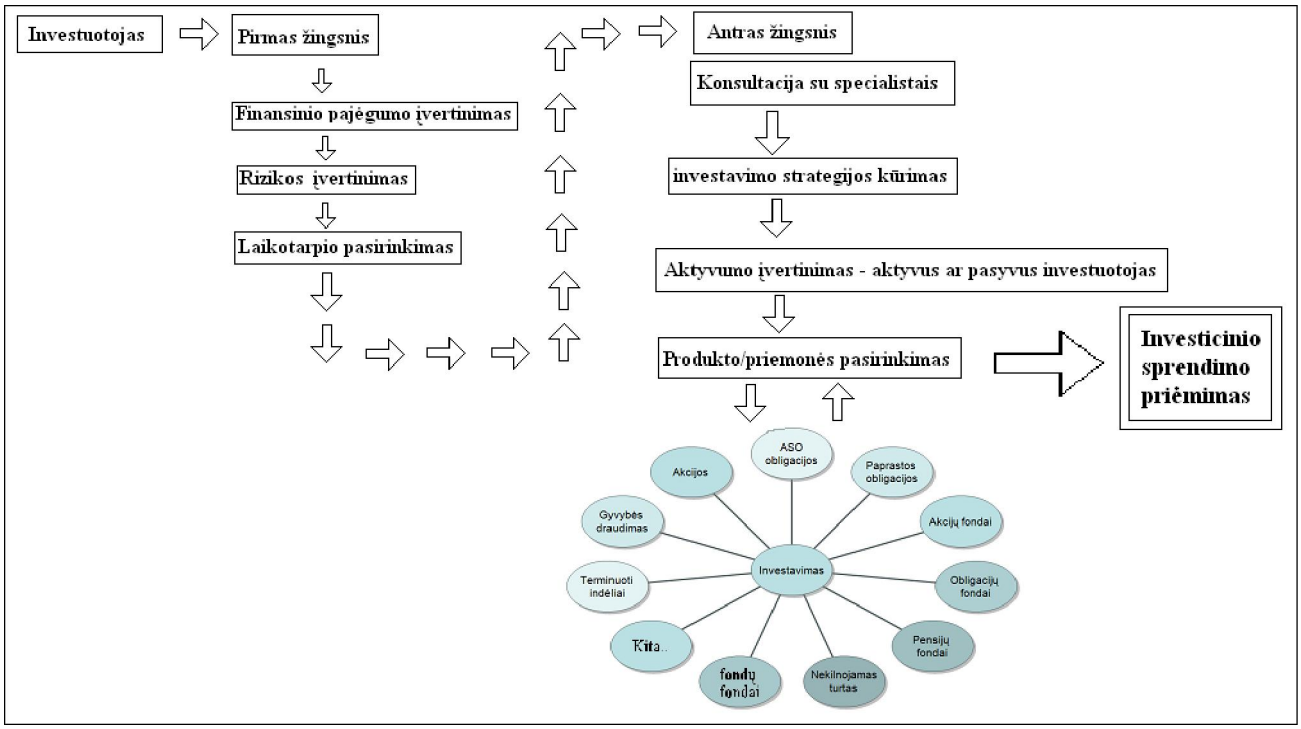

5 pav. Teorinis investavimo modelis (sudaryta autorės remiantis Lietuvos Vertybinių popierių komisijos duomenimis)

Antras žingsnis prasideda nuo konsultacijos suteikimo, kuri neprofesionaliam investuotojui yra būtina. Konsultantas, pasitaręs su neprofesionaliu investuotoju, padeda jam pasirinkti visą investavimo strategiją. Konsultacijos metu yra įvertinama ar investuotojas bus pasyvus ar aktyvus investavimo procese., koks produktas ar jų grupė yra priimtini konkrečiam klientui. Tokie neprofesionalūs investuotojai, kurie jau turi šiek tiek žinių, yra susipažinę ir jau spėję išbandyti vieną ar keletą investavimo priemonių, pirmą modelyje pateiktą žingsnį gali atlikti ir savarankiškai. Konsultacija su specialistu vis tiek jam turi būti reikalinga, nes šis įvertintų neprofesionalaus investuotojo pasirinkimą.

1.4. Tyrimo metodika

Šiame darbe bus apibūdinta investavimo politika, išnagrinėta susidariusi investicinė aplinka Lietuvoje, šalies gyventojams siūlomos investavimo galimybės, atliekama priemonių analizė, įvertinamas tinkamumas neprofesionaliems klientams, atliekama apklausa tiek Lietuvoje, tiek ES šalyse, palyginamos galimybės investuoti bei turimos gyventojų žinios. Atliktas tyrimas leis įvertinti Lietuvos ir kitų Europos Sąjungos šalių neprofesionalių klientų investavimo galimybes.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Didžiausią tyrimo dalį užima anketinis tyrimas. Anketa bandoma ištirti neprofesionalių investuotojų poreikius bei galimybes, taip pat palyginti visa tai su kitų Europos Sąjungos šalių praktika. Pagrindinis apklausos tikslas - ištirti ir įvertinti neprofesionalių klientų investavimo galimybes Lietuvoje ir Europos Sąjungoje bei nustatyti su kokiomis problemomis susiduria neprofesionalūs investuotojai. Apklausa atliekama Lietuvoje, siunčiant prisistatymo laišką ir prisegtą anketą, pateikiama dviem kalbomis – lietuvių ir anglų. Lietuviams siunčiama anketa yra paruošta lietuvių kalba. Į kitas ES šalis siunčiama anketa yra išversta į anglų kalbą. Kai kurie klausimai yra susiję su valiuta, todėl į užsienio valstybes siunčiamose anketose yra nurodoma tik pinigų suma, neprašant parašyti apytiksliai kiek tai būtų eurų.

Anketinis tyrimas yra suskaidomas į tam tikrus etapus. Pirmajame etape yra sudaromas klausimynas ir atliekamas anketos įvertinimas. Antrajame etape atliekamas kodavimas. Kadangi duomenų analizė bus atliekama su programa SPSS, anketos duomenys privalo būti užkoduoti atitinkama tvarka. Trečiajame etape vykdoma apklausa. Ketvirtajame etape duomenys yra suvedami į programą ir atliekama duomenų analizė.

Pirmasis etapas – tai anketos sudarymas. Kaip teigia Laima Unterhauser „ marketingo tyrimai“ [41], apklausa yra svarbiausias pirminių duomenų rinkimo metodas. Apklausa yra marketingo informacijos rinkimas asmeninės, telefono, pašto, interneto ar paneliniu būdu. Vytautas Dikčius savo knygoje „Marketingo tyrimai“ tarsi papildo Laimos Unterhauser teiginius, pridėdamas tai, kad dažniausiai apklausos būdu gaunama informacijos apie respondentų nuomones, kurios susiję su vartotojų turimomis žiniomis apie tam tikrą produktą, jo privalumus,kaina ir kitais marketingo aspektais. Taip pat Vytautas Dikčius knygoje „Marketingo tyrimai“ [4, p.77-78] išskiria penkis apklausos privalumus: Standartizavimą – apklausoje klausimai pateikiami nuosekliai, taigi kiekvienas respondentas gaus tuos pačius atsakymo variantus; Paprastumas – nesunku pažymėti variantą; Galimybė pagauti „nematomą“ – tai padeda padaryti keturi klausimai-“kas“, „ką“, „kodėl“ ir „kaip“- tokios informacijos, kuri leidžia atskleisti elgesio priežastis, neįmanoma gauti stebėjimais; Nesudėtinga duomenų analizė – aukštas standartizavimas leidžia sėkmingai ir paprastai atlikti surinktų duomenų analizę. Visi šie V. Dikčiaus patarimai buvo panaudoti sudarant anketą. Laima Unterhauser knygoje „marketingo tyrimai“, taip pat kaip ir Vytautas Dikčius, kiekvienam apklausos būdui išskiria ir trūkumus, ir privalumus. Jie pateikiami lentelės pavidalu [41, p. 87-89 žr. A priedas]. Kalbant apie apklausą el. paštu, Vytautas Dikčius vėlgi, išskiria nedidelius apklausos išlaidas, o Laima Unterhauser teigia priešingai. Papildomai Vytautas Dikčius prie trūkumų išskiria dideles laiko sąnaudas, ko Laima Unterhauser nepamini. Vytautas Dikčius savo knygoje „Marketingo tyrimai“ pasiūlo tyrimo būdų

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

kombinavimą, kuris leidžia turėti daugiau privalumų ir sumažinti trūkumus. Pagrindiniais tyrimo būdais buvo pasirinkta apklausos atlikimas el.paštu ir specialių apklausos internetinių svetainių naudojimas. Respondentai kvietimą atsakyti į pateiktus klausimus gavo el. paštu, telefonu, asmeninio pokalbio metu.

Kaip teigia Laima Unterhauser knygoje „ marketingo tyrimai“, tyrimų pagrindinis tikslas – gauti kuo tikslesnę informaciją, todėl apklausos vedėjui keliasi tam tikri reikalavimai. Laima Unterhauser išskiria šiuos reikalavimus [4, p. 90]. Šių reikalavimų buvo laikomasi sudarant apklausos anketą:

1 Apklausos vedėjas visada turi prisistatyti, iš kur ir kieno interesus atstovauja;
2 Įžangoje turi trumpai apibūdinti problema ir apklausos tikslą;
3 Siekti kontakto su apklausiamaisiais, įgyti jų pasitikėjimą, todėl jis turi būti komunikabilus, išsilavinęs, mokėti bendrauti;
4 Negali reikšti savo nuomonės apie pateikiamus klausimus nei prieš apklausą, nei jos metu;
5 Negalima vertinti atsakymų arba kaip nors rodyti savo patarimą arba nepritarimą;
6 Negalima mokyti, polemizuoti.

Vytautas Dikčius savo knygoje „Marketingo tyrimai“ teigia, kad informacijos tikslumas priklauso nuo tyrimo specialisto sugebėjimo tinkamai pasirinkti tiriamą visumą bei reprezentatyvią respondentų imtį. Klaidas, kurios lemia tyrimo rezultatų tikslumą, Vytautas Dikčius apibendrino ir pateikė sudaręs tokią schemą [4, p. 79] (žr.6 pav.) Neprofesionalių klientų apklausos anketa buvo sudaryta taip, jog būtų išvengta Vytauto Dikčiaus 6 paveiksle pavaizduotų klaidų.

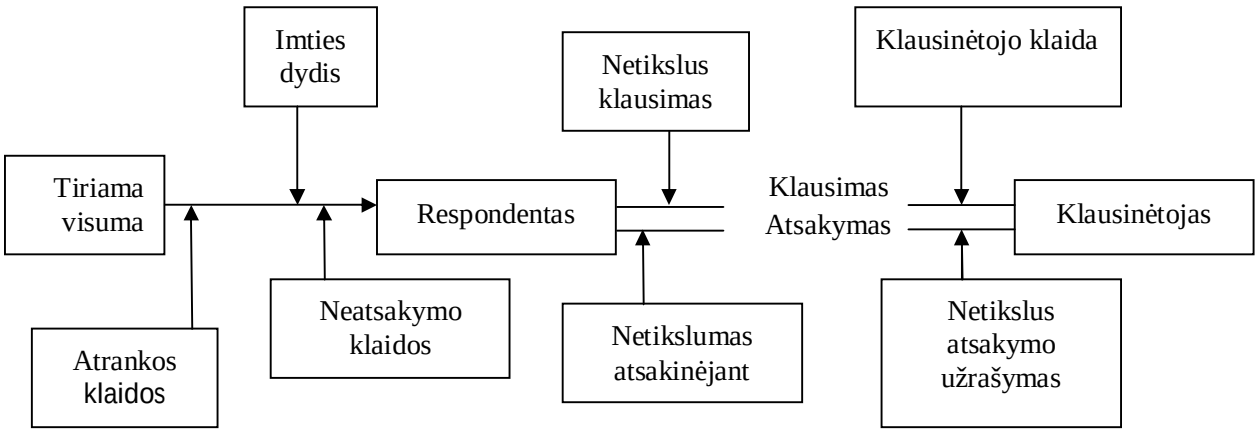

6 pav. Klaidų, lemiančių tyrimo tikslumą, šaltiniai (šaltinis: V. Dikčius, 2003, p. 79)

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Klausimai ne tik labai patogus, plačiai naudojamas duomenų rinkimo būdas, bet kaip tik šiuo būdu surenkama labai originali informacija. Remiantis Laima Unterhauser, anketų kūrimo procesas buvo suskirstytas į tokius etapus [41, p. 92] (žr.7 pav.)

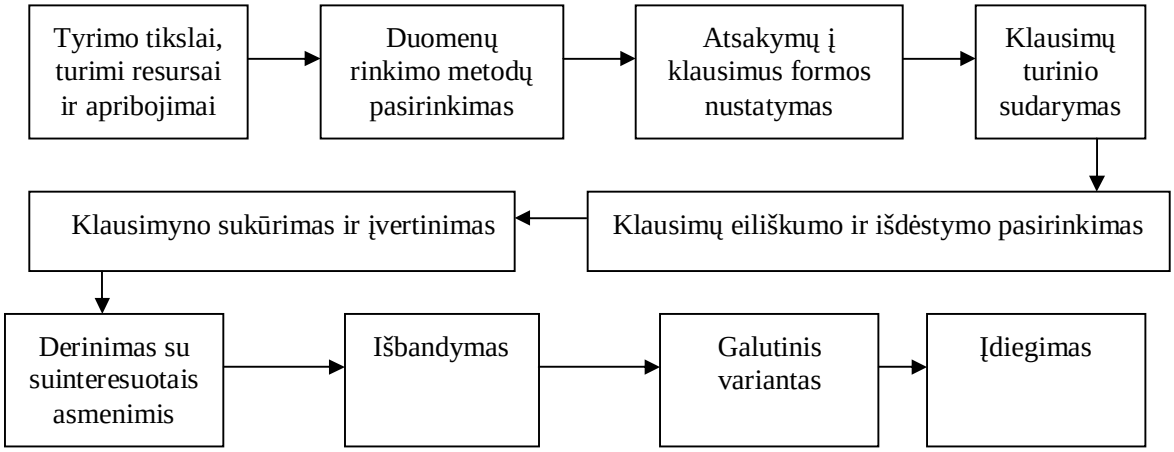

7 pav. Klausimyno kūrimo procesas (šaltinis: Laima Unterhauser, 2006, p. 92)

Remiantis V. Dikčiaus pateikiamomis rekomendacijomis, buvo sudaryti anketos klausimai (anketas žr. D ir E prieduose):

1. Nustatyti klausimo esmę;
2. Vartoti paprastus žodžius;
3. Vengti dviprasmiškų žodžių;
4. Vengti numatomų alternatyvų;
5. Vengti numatomų prielaidų;
6. Vengti apibendrinimų ir įvertinimų;
7. Vengti dvigubų klausimų.

Antrasis etapas – tai duomenų užkodavimas. Prieš koduojant duomenis, labai svarbu numatyti galimus respondento atsakymus ir juos užkoduoti. Prie kiekvieno klausimo yra numatomos galimybė, kad respondentas visiškai neatsakys ir niekaip kitaip nepažymės klausimo (praleis klausimą). Kai klausimas yra praleidžiamas, tada galimų atsakymų lentelėje yra įtraukiama, jog atsakymo nebuvimas yra žymimas 999 (trumpas žymėjimas: nėra atsakymo). Kai respondentas sugadina atsakymą į klausimą, t. y. pažymi kelis atsakymus, nors reikalaujama pažymėti tik vieną. Tokiu atveju parinkau kodą 888 – sugadintas atsakymas. Kodas 777 – netinkamas atsakymas, t. y. respondentas atsakė visai ne tai, ko yra klausiamas, prie atsakymų pažymėjo ir parašė pastabų ar šiaip su klausimu nesusijusios

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

informacijos. Visi kiti kodai yra parinkti tokia tvarka: tarkime, pirmasis klausimas apie respondentų amžių turi šešis galimus atsakymus, vienetas reiškia „iki 19“, dvejetas – „20-25” ir t. t. Tie klausimai, kuriuose reikia pažymėti visus galimus atsakymus, kodavimo lentelėje yra išskirstomi į atskirus klausimus. Tarkime klausimas, kur reikia pažymėti kokius investavimo būdus žino respondentas. Šiame klausime kiekvienas būdas yra suvedamas atskirai ir jei respondentas jį žino, kodavime jam yra priskiriamas skaičius 1, jei nežino, skaičius 2. Visa tai yra techniniai dalykai, svarbiausia yra teisingai užkoduoti. Prieš vykdant apklausą yra būtina pamėginti suvesti kelis galimus atsakymus skaičių pavidalu, kad jiems būtų priskiriami kodai ir galėtume pamatyti ar visi atsakymai yra užkoduojami būtent taip, kaip mes tikimės.

Trečiasis etapas – apklausos vykdymas. Apklausa vykdoma keliais etapais. Pirmiausia yra numatyta apklausti Lietuvoje gyvenantys respondentai. Tuomet išversta į anglų kalbą anketa yra išsiunčiama į kitas Europos Sąjungos šalis. Anketos platinti pasirinkti šie būdai: el.paštas, elektroninės apklausų svetainės. Elektroniniu paštu buvo išsiųsta 200 kvietimų dalyvauti apklausoje. Kvietimai elektroniniu paštu buvo siųsti ES šalių respondentams. Pagal specialius reikalavimus, kuriuos rekomenduoja autoriai Christine Domegan and Declan Fleming [5], buvo paruoštas kvietimo (kreipimosi) laiškas (žr. F priede) lietuvių ir anglų kalbomis. Elektroninėje apklausų svetainėje pateikta apklausa daugiau buvo skirta Lietuvos gyventojams, tačiau buvo paruoštas ir variantas anglų kalba.

Ketvirtasis etapas – duomenų suvedimas į programą SPSS ir analizės atlikimas. Šiame etape pagal kodavimo schemą kiekvienas atsakymas į klausimą suvedamas specialioje SPSS programos atsakymų vietoje. Analizė atliekama remiantis Christine Domegan and Declan Fleming autorių išleista knyga Marketing Research in Ireland , Theory and Practice Gill & Macmillan Ltd. Pats sudėtingiausias ir pats ilgiausias laiko atžvilgiu etapas yra ketvirtasis, kadangi duomenys yra suvedami rankiniu būdu, t. y. kiekvieno respondento atsakymas pagal anksčiau minėtą kodavimo sistemą yra suvedamas į programą.

Tyrimo metu gautus rezultatus naudosiu numatydama neprofesionalių investuotojų investavimo galimybes. Tai leis parengti investavimo politikos priemones, kurios bus pritaikytos neprofesionaliems investuotojams. Šios priemonės leis numatyti pagrindines nenoro investuoti priežastis bei rasti būdus, kaip padidinti neprofesionalių investuotojų skaičių.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

2. INVESTICINĖS APLINKOS IR POLITIKOS ĮVERTINIMAS

Šioje dalyje bus išnagrinėta investicinė aplinka, kuri yra Lietuvoje, taip pat aptarsiu pagrindines neprofesionaliems klientams tinkamas investavimo priemones, pagrindinius jų bruožus ir panaudojimą. Toliau bus įvertintos investicinės politikos įgyvendinimo priemonės ir anketinio tyrimo rezultatai.

2.1. Investicinės aplinkos apžvalga

Kaip jau apibrėžėme anksčiau, neprofesionalūs klientai turi mažai patirties ir žinių investuojant, todėl neprofesionalūs investuotojai savo investicijas valdo per tarpininkus – įvairias investicines paslaugas teikiančias bendroves: finansų maklerio, finansų patarėjo įmones, komercinius bankus. Šios įmonės konsultuoja investuotoją ir vykdo jo pavedimus ar perduoda kitai finansų maklerio įmonei juos vykdyti. Taigi pagrindiniai rinkos dalyviai yra emitentai, finansų maklerio įmonės, bankai, teikiantys investicines paslaugas, valdymo įmonės, investiciniai fondai, pensijų fondai, Vertybinių popierių birža, Centrinis depozitoriumas, finansų makleriai ir finansų patarėjo įmonės [27]. 2009 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 35 Lietuvoje įsteigti KIS (34 investiciniai fondai ir viena investicinė kintamojo kapitalo bendrovė – IKKB): 19 į akcijų rinkas investuojančių, 2 skolos vertybinių popierių, 8 mišrios investavimo strategijos ir 1 pinigų rinkos fondas; taip pat – 3 privačiojo kapitalo fondai, po vieną nekilnojamojo turto ir alternatyvaus investavimo fondą (pastarieji du ir du privačiojo kapitalo fondai buvo įsteigti, tačiau iki 2009 m. pabaigos investicijų dar nebuvo sulaukę). Be to, vienas sudėtinis KIS, priskirtas prie mišraus investavimo fondų, turėjo 5 subfondus: 4 akcijų ir 1 pinigų rinkos. 2009 m. pabaigoje KIS dalyvių skaičius siekė beveik 39 tūkst. (žr.8 pav.) [28]. Kaip matome iš 8paveikslo, iki 2007 metų dalyvių skaičius augo sparčiausiai (nuo 160,58 iki 1261,39 mln. Lt augo bendrovių turtas, dalyvių skaičius iki 40 000 dalyvių), o nuo 2007 metų galo iki 2008 metų galo dalyvių skaičius didėjo labai lėtai. Nuo 2008 metų pabaigos dalyvių skaičius iš pradžių mažėjo lėčiau, o nuo 2009 metų rugsėjo mėn. pradėjo smarkiai kristi. Žinoma, tokie rodikliai glaudžiai susiję su pasauline ekonomikos krize ir sumažėjusiomis gyventojų ir galimų investuotojų galimybėmis investuoti taip, kaip tą galėjo daryti iki 2008 metų.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

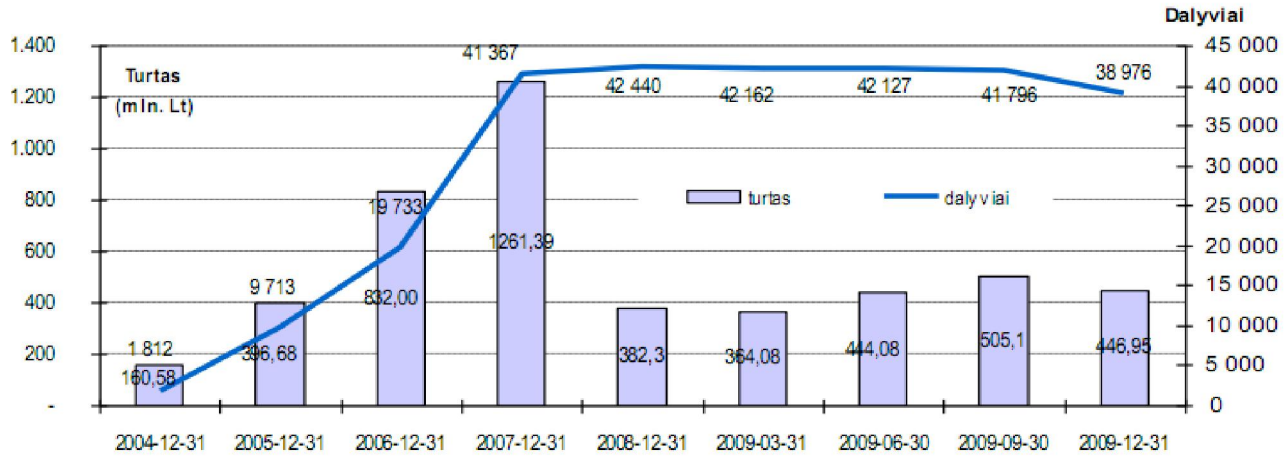

8 pav. KIS dalyvių skaičius ir KIS turtas 2004–2009 m (Šaltinis: Vertybinių popierių komisija)

Po tokio dalyvių skaičiaus ir turto augimo 2009 m. pirmą kartą per Lietuvos KIS veiklos istoriją metinis dalyvių pokytis buvo neigiamas,t. y. -8,2 proc. (arba 3466 dalyviais mažiau), dalyvių sumažėdavo kas ketvirtį. Šį pokytį daugiausiai lėmė veiklą nutraukusių fondų dalyvių pasitraukimas. Be to, po 2008-ųjų metų krizės nauji investuotojai neskubėjo investuoti, o kai kurie ilgalaikiai investuotojai atsiėmė savo investicijas iš fondų [28]. Taigi problema išlieka – investuotojai neprofesionalai bijo ar nenori investuoti. Kaip ir minėta anksčiau, pagrindiniai neprofesionalių investuotojų pagalbininkai yra finansų maklerių įmonės, o 2009 m. pabaigoje iš 10 FMĮ ir 9 investicines paslaugas teikiančių komercinių bankų finansinių priemonių portfelio valdymo paslaugą teikė jau tik 8 įmonės.

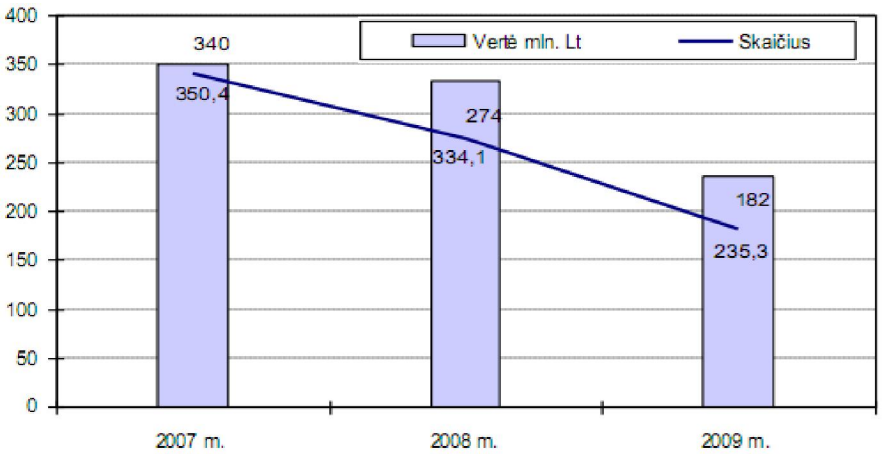

9 pav. Finansų maklerio įmonių ir komercinių bankų valdomų klientų finansinių priemonių portfelių skaičius ir vertė 2007–2009 m. (Šaltinis: Vertybinių popierių komisija)

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Bendra FMĮ ir investicines paslaugas teikiančių komercinių bankų valdomų klientų finansinių priemonių portfelių vertė siekė 235,3 mln. litų, o valdomų klientų finansinių priemonių portfelių skaičius – 182. Lyginant su 2008 m., ataskaitinių metų pabaigoje FMĮ ir investicines paslaugas teikiantys komerciniai bankai valdė 92 klientų finansinių priemonių portfeliais mažiau, o bendra valdomų klientų finansinių priemonių portfelių vertė sumažėjo 29,6 proc., t. y. 98,8 mln. Lt. Vidutinė finansinių priemonių portfelio vertė buvo 1,3 mln. Lt (2008 m. – 1,2 mln. Lt, 2007 m.– 1,0 mln. Lt). Šis paveikslas taip pat parodo, kad 2009 metais investuotojų stipriai sumažėjo [28].

Taigi, aiškiai matome, kad 8 ir 9 paveiksle pavaizduotas investuotojų mažėjimas, investicijų portfelių skaičiaus mažėjimas ir KIS turto mažėjimas – visi šie duomenys aiškiai pabrėžia, kad problema iš tiesų yra nemaža. Stipriai sumažėjęs investuotojų skaičius, kaip žinome, yra susijęs su ekonomine krize visame pasaulyje. Taip pat sumažėjęs investuotojų skaičius ir KIS turtas parodė, kad rezultatai gali būti ne vien geri, todėl gali būti, kad tai ir išgąsdino neprofesionalius investuotojus.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

2.2. Investicinės politikos įgyvendinimo priemonių vertinimas

Šiose dalyje bus aptarta, kokios yra pagrindinės investicijos, kurios būtų tinkamiausios neprofesionaliems investuotojams. Taip pat remiantis apklausa, kuri buvo atlikta Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungoje šalyse, bus atskleista neprofesionalių klientų investavimo patirtis ir nustatytos galimos nenoro investuoti priežastys.

2.2.1. Pensijų fondai

Pensijų kaupimo sistema suteikia žmonėms galimybę dalį privalomų socialinio pensijų draudimo įmokų kaupti savo asmeninėje sąskaitoje ir dėl to, sulaukus pensinio amžiaus, gauti didesnę pensiją iš kelių šaltinių. Didžiausia dalis socialinio draudimo įmokų skiriama socialinėms pensijoms finansuoti. Įmokų mokėtojai yra apdraudžiami visai socialinio draudimo pensijai (bazinei ir papildomai daliai) ir jie gali tapti naujos pensijų kaupimo sistemos dalyviais. Įmokų dalis pensijų fonde didėja palaipsniui. Sodros internetiniame tinklalapyje pateikiama informacija apie pensijų fondų dalyvius ir įmokas į pensijų fondus nuo reformos 2005 iki 2009 m. (žr. 3 lentelė.).

3 lentelė. Pensijų fondų dalyviai ir įmokos į pensijų fondus 2005 – 2009 m. (remiantis www.Sodra.lt)

Metai	2005 m.	2006 m.	2007 m.	2008 m.	2009 m.
II pakopos pensijų fondų dalyvių skaičius tūkst. žm.	557,3	685,5	784,6	879,6	955,4
II pakopos įmokos tarifas (%)	3,5	4,5	5,5	5,5	nuo 01.01 d. iki 06.30 d. – 3,0; nuo 07.01 d. iki 12.31 d. – 2.0
Priskaičiuota įmokų į II pakopos pensijų fondus mln. Lt	308,4	531,1	851,6	1064,0	433,8

Sulaukę senatvės amžiaus II pakopos pensijos sistemos dalyviai pensiją gaus iš dviejų šaltinių – „Sodros” ir privačių pensijų fondų. [35].

Iš viso Lietuvoje yra 9 bendrovės, kurios siūlo iš viso 29 skirtingus pensijų fondus. Šios bendrovės tai: UAB „SEB investicijų valdymas“, UAB „Invalda turto valdymas“, UAB „Hansa investicijų valdymas“, UAB „DnB NORD investicijų valdymas“, UAB „Parex investicijų valdymas“,

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

UAB "Danske Capital investicijų valdymas“, UAB „MP Pension Funds Baltic", UAGDPB „Aviva Lietuva“, UAB „ERGO Lietuva gyvybės draudimas“ (Plačiau žr. C priede). Bendrovių užimama dalis rinkoje žr.10 paveiksle.

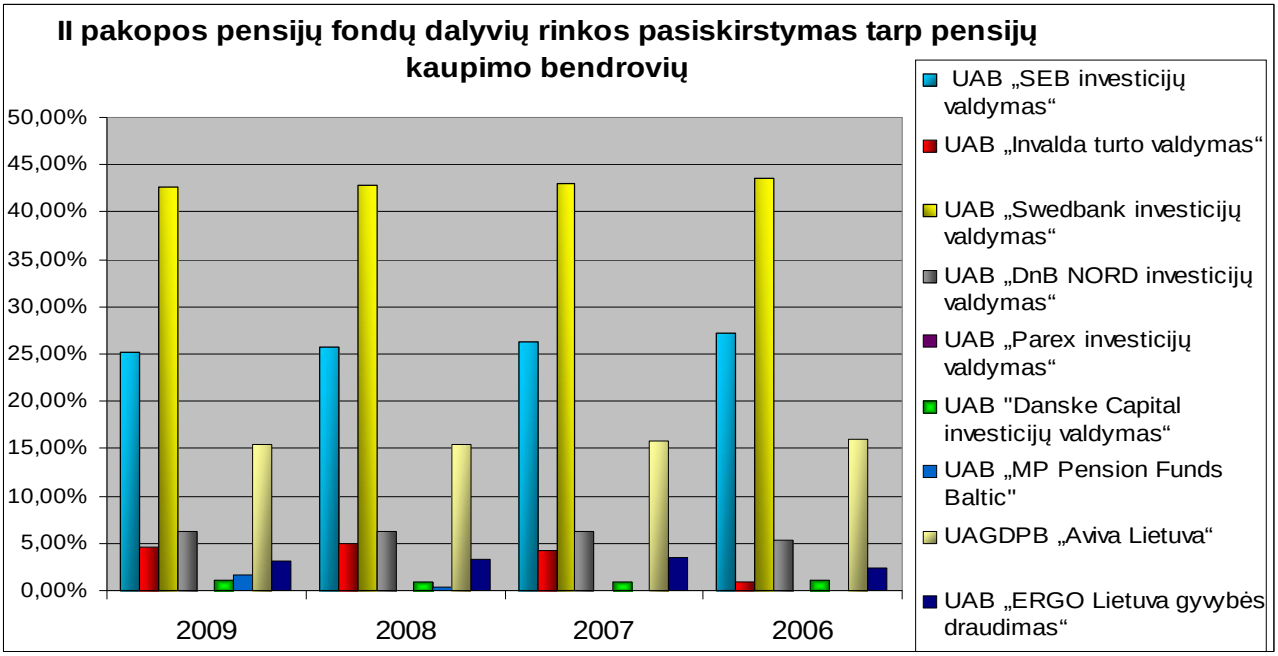

10 pav. Pensijų fondų bendrovių rinkos dalis 2006 – 2008 metais (sudaryta autorės remiantis www.sodra.lt duomenimis)

Didžiausią dalį užima UAB „Swedbank investicijų valdymas“, antroje vietoje yra UAB „SEB investicijų valdymas“. Kartu sudėjus, šiomis dviem bendrovėmis pasitiki ir jas pasirinko apie 70% visų žmonių, investuojančių į II pakopos pensijų fondus (žr. 11 pav.). Šis procentas išlieka panašus visą nagrinėjamą laikotarpį.

Visi investuotojai,besinaudojantys II pakopos pensijų fondais, turi tam tikras teises.

- turi teisę pereiti į kitą pensijų fondą ir net pakeisti pensijų fondo valdytoją, jeigu šis blogai valdo pensijų fondą (ar dėl kitų priežasčių), tačiau tik po trejų metų nuo pirmosios sutarties pasirašymo;
- turi teisę iš pensijų kaupimo bendrovės gauti informaciją apie lėšų investavimo strategiją, visas jam pervestas lėšas, atskaitytus mokesčius, turimų apskaitos vienetų skaičių;
- sulaukęs senatvės pensijos amžiaus, įgyja teisę gauti pensijų išmokas, kurios priklauso nuo jo sukaupto pensijų turto dydžio;

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

- jeigu šio pensijų fondo dalyvis, sulaukęs senatvės pensijos amžiaus, ketina toliau dirbti, jis turi teisę nukelti pensijų išmokos mokėjimo pradžią;
- šio pensijų fondo dalyvis turi teisę testamentu palikti jam priklausančią pensijų turto dalį [24].

Investuotojo teisė pereiti į kitą fondą leidžia investuotojui pačiam nuspręsti ar fondo veiklos rezultatai jį tenkina, o draudimas tai daryti ne anksčiau nei po trijų metų iš tiesų apsaugo patį neprofesionalų investuotoją nuo pernelyg skubotų sprendimų priėmimo. Gali nutikti taip, kad klientas, pamatęs pirmų metų rezultatus, nusivils. Tačiau reikia nepamiršti, kad pensijų fondai neturi didelės rizikos, todėl ir grąža yra mažesnė. Taip pat trejų metų laikotarpis leis investuotojui daugiau sužinoti apie pensijų fondus, geriau išnagrinėti konkurentų pasiūlymus ir išvengti skubotų sprendimų. Teisė gauti informaciją yra būtina, nes tik taip investuotojas bus visiškai informuotas apie visus mokesčius ir atskaitymus. Paskutinės dvi paminėtos teisės atidėti pensijos išmokos mokėjimo pradžią ir sukauptą pensijos dalį palikti palikimu suteikia daug lankstumo. Ypač didelį privalumą turi palikimo klausimas. Ši teisė – tai tarsi papildoma investuotojo nauda, kad jo sukaupti pinigai gali būti paliekami šeimos nariui, o ne dings.

Išnagrinėjus pagrindinius pensijų fondų bruožus, galima pateikti jų privalumus ir trūkumus neprofesionaliam investuotojui [42]. Vienas iš pagrindinių privalumų investuotojui yra tai, jog II pakopos pensijų fondus pasirinkę žmonės gali gauti didesnę pensiją, nes fondų, kuriuos jie pasirenka, lėšos yra investuojamos. Vadinasi investuotojas gali turėti žymiai didesnę pensiją, negu būtų pasirinkęs standartinį kaupimą vien per „Sodrą“. Žinoma, reikia nepamiršti, kad galimybė gauti mažiau irgi išlieka, nes rizika, investuojant lėšas, išlieka. Kitas labai svarbus privalumas yra tas, kad investuotojas, priešingai nei pasirinkęs kitus investavimo būdus, papildomai neišleidžia savo lėšų. Visos įmokos į pensijų fondą skaičiuojamos procentiškai nuo Sodros įmokos. Kiti privalumai, tokie kaip galimybė sužinoti, kokia suma jau yra sukaupta arba teisė palikimu palikti sukauptą dalį yra labai svarbios. Visa tai leidžia neprofesionaliems klientams nuolat žinoti, kiek yra sukaupta arba to sukaupto turto neprarasti (mirties atveju paliktų palikimu). Labai svarbus privalumas yra tas, kad išliks „Sodros“ mokamos pašalpos, nes nedarbingumo, ligos, motinystės pašalpos ir toliau bus mokamos iš „Sodros“ lėšų. Tai ypač svarbu, nes pasirinkęs šį taupymo ir kartu investavimo būdą klientas nepraras anksčiau turėtų naudų ir jausis saugus ligos ar nelaimės atveju. Taip pat prie privalumų galima skirti galimybę rinktis iš kelių pensijų fondų. Būtent tai skatina pensijų fondus siekti geriausių rezultatų ir konkuruoti tarp jų paslaugomis besinaudojančių investuotojų. O neprofesionalus investuotojas gali pasitaręs pasirinkti ar rizikingesnį, ar konservatyvesnį investicinį fondą ir taip reguliuoti bei stengtis padidinti sukauptą sumą.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Nors privalumų iš tiesų labai daug, tačiau reikia nepamiršti ir keleto trūkumų. Vienas iš tokių yra, jog kaupiant pinigus kituose pensijų fonduose, sumažėja „Sodros“ pensija. Žinoma, investuotojui tą sumą atstos sukaupta dalis, kuri gali būti žymiai didesnė. Tačiau nesėkmės atveju, bendras pensijos dydis gali būti mažesnis, kurį būtų gavęs klientas, jei nebūtų pasirinkęs kaupimo pensijų fonde. Kitas didelis minusas yra tas, jog pasirašius sutartį dėl kaupimo pensijų fonde, jau negalima atsisakyti savanoriškojo pensijų fondo ir kaupti pensiją tik „Sodroje“. Jeigu klientas buvo klaidingai informuotas arba jam nebuvo suteikta visa informacija, jis jau nebeturės teisės sugrįžti atgal. Taigi sprendimas kaupti pensijų fonde nebeturi kelio atgal. Taigi trūkumas yra tas, jog pačiam klientui reikia žinoti, ar valdančios įmonės patikimos, ar profesionalūs jų specialistai, kokia investicinė rizika, kurią pasirenka tik jie patys [7]. Vadinasi II pakopos pensijų fondų privalumų yra žymiai daugiau nei trūkumų, o jeigu vertintumėme pagal tinkamumą neprofesionaliems investuotojams, tai pensijų fondai būtų vieni iš pirmųjų paminėtų.

Remiantis apklausos duomenimis, galima pastebėti, kad investavimą į pensijų fondus žino dauguma apklaustųjų - tai yra net 15%. Labai panašus žinomumas bankų indėlių – 16 % (žr. 11 paveikslą).

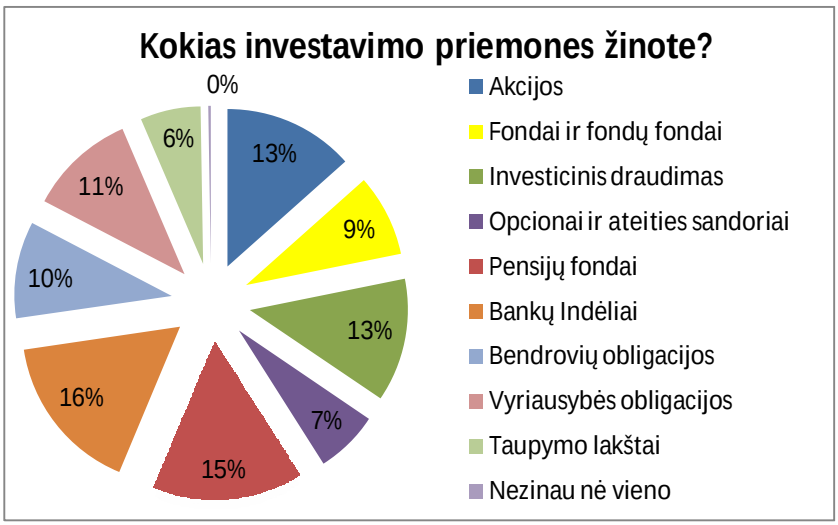

11 pav. Investavimo priemonių žinomumas (sudaryta autorės)

Jeigu palygintumėme, kaip priklauso produkto žinojimas ir jo išbandymas, pastebėtumėme, kad tie produktai, apie kuriuos respondentai turi žinių, yra dažniau pasirenkami (žr. 12 paveikslą).

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

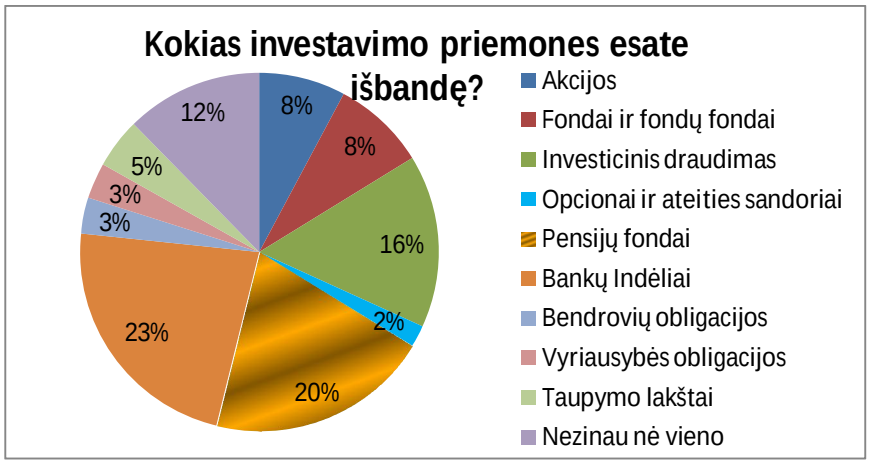

12 pav. Investavimo priemonės, kurias investuotojai yra išbandę (sudaryta autorės)

Šiame 13 paveiksle matyti, kad jeigu investavimas į pensijų fondus yra žinomas 15 %(žr.11pav.) respondentų, tai ir 20 % visų respondentų yra išbandę šią investavimo priemonę. Pagrindinės priežastys, kurios lemia investuotojų apsisprendimą dėl investicinės priemonės pasirinkimo, yra atskleidžiamos kitu apklausoje pateiktu klausimu. Klausimo apie investicinio produkto pasirinkimo kriterijus atsakymai buvo suskirstyti nuo labai svarbaus kriterijaus iki visiškai nesvarbaus (žr. 13 pav.).

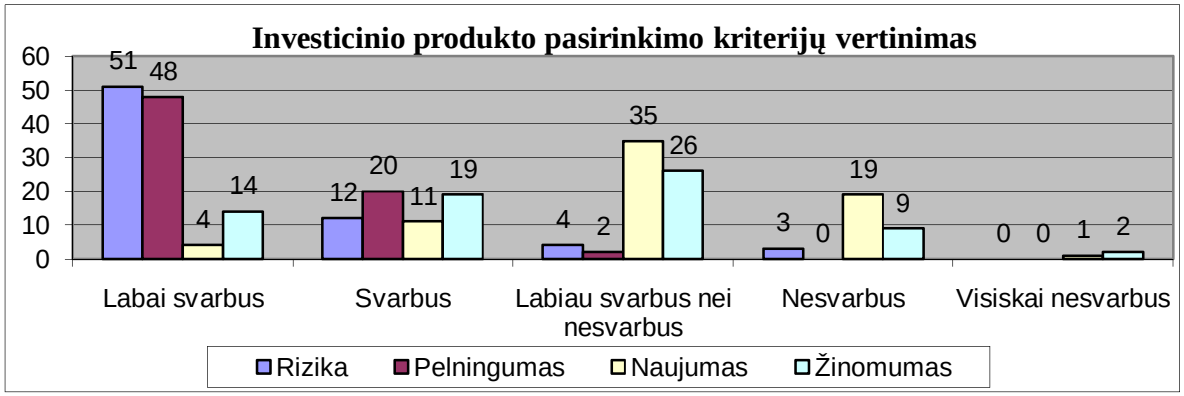

13 pav. Investicinio produkto pasirinkimo kriterijų vertinimas (sudaryta autorės)

Remdamasi atsakymais į šį klausimą, galiu spręsti, kad produkto rizika yra pati svarbiausia. Pensijų fondai pasižymi maža rizika. Kitas labai svarbus kriterijus išlieka investicinės priemonės pelningumas, kuris, kaip žinome, glaudžiai susijęs su rizika. Produkto žinomumas irgi lieka svarbus veiksnys, nes klientas, kuris nežino apie priemonę, jos nesirinks. Būtent dėl to, jog pensijų fondai turi mažą rizikingumą ir yra gana daug informacijos apie pensijų fondų reformą, juos išbandė ir gana didelis respondentų skaičius Lietuvoje (žr. 14 pav.).

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

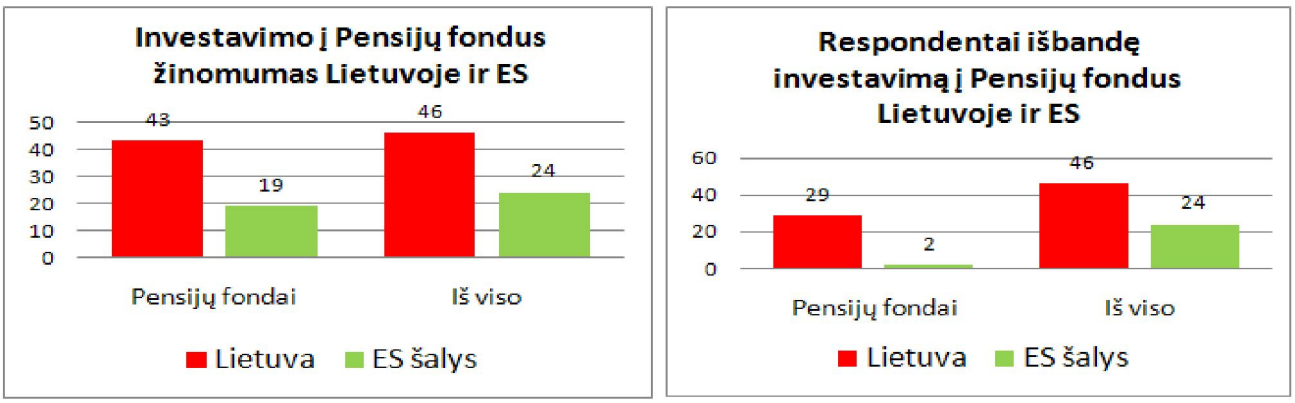

14 pav. Investavimo į Pensijų fondus žinomumas ir išbandymas Lietuvoje ir kitose ES šalyse (sudaryta autorės)

Daugiausiai respondentų iš Lietuvos yra išbandę pensijų fondus (t. y. net 29 iš 46, nors žino apie juos 43 iš 46). Europos Sąjungos šalyse išbandę vos 2 respondentai iš 24, nors žino apie pensijų fondus didžioji dauguma t. y. 19 iš 24 respondentų. Vadinasi Lietuvoje, priešingai nei kitose ES šalyse, tai viena iš pačių populiariausių ir geriausiai žinomų investicinių priemonių. Tačiau reikia nepamiršti, kad šių priemonių pelningumas, kaip ir buvo kalbėta anksčiau, yra gana mažas (nors rizikingumas taip pat). Visgi šio klausimo rezultatai parodo, kad praktiškai išbandžiusiųjų skaičius šios investicinės priemonės yra gana didelis ir siekia daugiau nei 50% respondentų. Galima teigti, kad tokį rezultatą lemia anksčiau aptartos pensijų fondų savybės, iš kurių svarbiausios, mano manymu, jog nereikia papildomų pinigų ir rizika.

Galima pastebėti, kad II pakopos pensijų fondai turi daugiau privalumų nei trūkumų. Jie puikiai tinka neprofesionaliems klientams, nes tai nereikalauja daug žinių ir laiko, skirto kontroliavimui. Pensijų fondus galima turėti šalia kitų priemonių. Tai, galima sakyti, yra viena paprasčiausių investavimo priemonių, todėl noras investuoti į šią priemonę turėtų padidėti, jeigu informacija apie fondus būtų pateikiama daugiau, taip pat investuotojai nuolat informuojami apie rezultatus ir šios priemonės prieš tai aptartus privalumus. Tačiau žinomumas, nors ir yra vienas iš didžiausių šios investicinės priemonės, tačiau norint didinti „išbandžiusiųjų“ skaičių ir spręsti nenorinčiųjų šiuo metu investuoti skaičių, reikia būtent žinomumą padaryti didesnį. Vadinasi reikia daugiau informuoti. Visą reikiamą informaciją apie tai, kokį fondą pasirinkti gali suteikti atsakingas bendrovės darbuotojas, kurios pensijų fondais investuotojas nori naudotis. Svarbu tik apsispręsti į kokio rizikingumo fondus bus investuojamos lėšos.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

2.2.2.Investicinis kaupiamasis gyvybės draudimas

Investicinis draudimas – tai dar vienas būdas investuoti neprofesionaliems investuotojams. Ši investavimo priemonė naudojama taip pat prie kitų priemonių: pensijų fondų, investicinių fondų ir kt. Investicinio draudimo paskirtis yra ir gyvybės apsauga, ir investavimas, todėl didelio uždarbio iš to tikrai neverta tikėtis. Gali būti pasirenkamos dvi rūšys šio draudimo: investicinis ir tradicinis kaupiamasis. Tikėtina, kad, esant ilgam sutarties terminui (10–20 metų), didesnę investicijų grąžą duos investicinis gyvybės draudimas. Tačiau, jei asmuo neturi investavimo patirties ir nesidomi finansų rinkomis, nelinkęs domėtis informacija, daryti investicinių sprendimų ir prisiimti investavimo rizikos, jam derėtų rinktis tradicinį kaupiamąjį gyvybės draudimą su garantuota palūkanų norma [18]. Riziką prisiimantiems investicinio draudimo neprofesionaliems klientams svarbus draudimo laikotarpis. Kuo ilgesnis investavimo laikotarpis, tuo didesnę riziką galima prisiimti, nes trumpalaikiai investicijų vertės svyravimai ilgu laikotarpiu išsilygina, o ilgalaikės investavimo tendencijos dažniausiai būna teigiamos. Tačiau, jeigu investuojama trumpą laiką, rizika didesnė. Taip pat reikia nepamiršti, kad artėjant draudimo (atitinkamai ir investavimo) termino pabaigai (likus 2–3 m.) rekomenduotina peržiūrėti pasirinktas investavimo programas ir rinktis atsargesnę investavimo programą. Tokiu būdu išvengiama per ilgą laikotarpį sukauptų investicijų didelio vertės svyravimo [8]. Be to, sudarius gyvybės draudimo sutartį, galima pasinaudoti pajamų mokesčio lengvata. Šis investavimo būdas tampa vis populiaresnis (žr. 15 pav.).

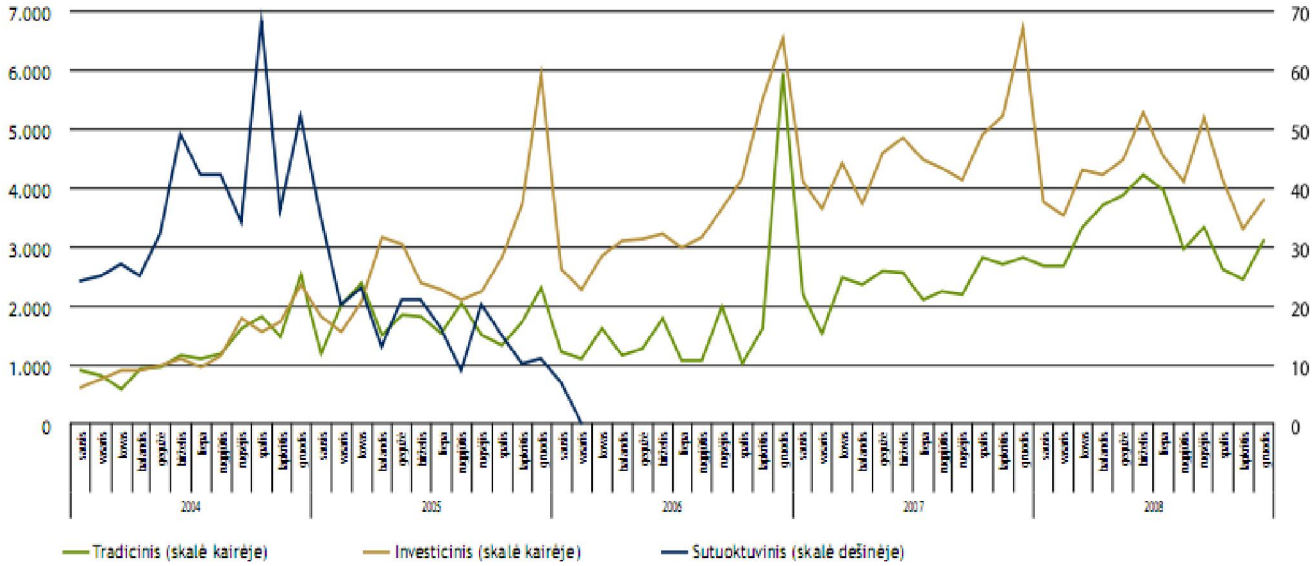

15 pav. Gyvybės draudimo sudarytų sutarčių skaičiaus dinamika 2004-2008 (remiantis Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos duomenimis)

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Kaip matome iš pateikto paveikslo, investicinis gyvybės draudimas nuo 2005 metų populiarumu aplenkė tradicinį draudimą. Galima teigti, kad pagrindinė priežastis yra galimybė gauti didesnę investicijų grąžą. Kita priežastis yra ta, jog augant infliacijai, fiksuotą palūkanų normą turintis tradicinis gyvybės draudimas neatrodo toks populiarus lyginant su investiciniu. Be to, yra skatinama pasirinkti sau tinkamą investavimo būdą, o investicinis gyvybės draudimas šiuo atveju yra labai tinkama priemonė neprofesionaliems investuotojams.

Investicinio kaupiamojo draudimo paslaugas teikiančios pagrindinės įmonės yra : SEB gyvybės draudimas, Sampo life Lietuva, Aviva Lietuva, Bonum publicum, Ergo Lietuva, PZU Lietuva, Hansa gyvybės draudimas. Šių įmonių pasiskirstymą galima matyti grafike, žr. 16 paveiklą.

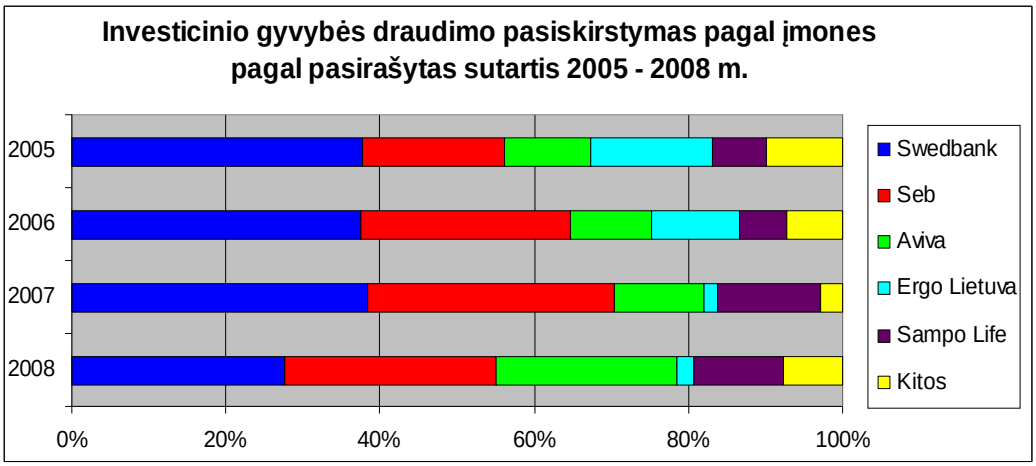

16 pav. Investicinio gyvybės draudimo pasiskirstymas pagal įmones pagal pasirašytas sutartis 2005 - 2008 m (sudaryta autorės remiantis Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisijos duomenimis)

Kaip matome iš 16 paveikslo, pirmauja SEB bankas ir Swedbank bankas. Tačiau tai dar nereiškia, kad jie jų investiciniai sprendimai yra geriausi, tiesiog tokie SEB ir Swedbank rezultatai gali reikšti, kad šiomis kompanijomis pasitiki dauguma besirenkančių investicinį gyvybės draudimą. Iš paveikslų, pateiktų žemiau SEB banko fondų veiklos rezultatai (žr. 17 pav. ir 18 pav.) matosi visų:

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

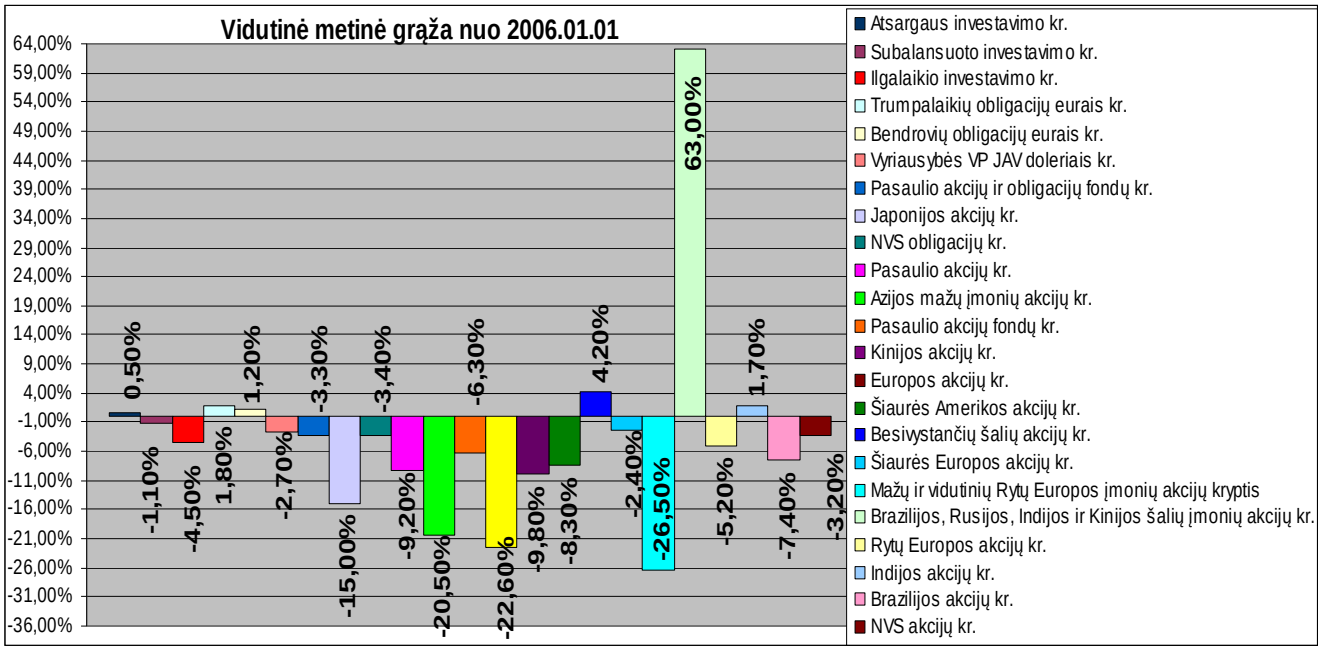

17 pav. Vidutinė metinė grąža SEB banko investicinio gyvybės draudimo fondų nuo 2006.01.01 (sudaryta autorės, remiantis www.seb.lt)

Kaip matome ir grafiko, didžiausia vidutinė metinė grąža yra Brazilijos, Rusijos, Indijos ir Kinijos šalių įmonių akcijų krypties fondo, tačiau reikia atkreipti dėmesį, jog rizikingumas irgi labai didelis (svyravo nuo –50 proc. iki +63). Iš Swedbank banko tinklalapyje pateiktos informacijos sudariau keleto fondų rezultatų nuo fondų įkūrimo dienos palyginimą (žr. 18 paveikslą):

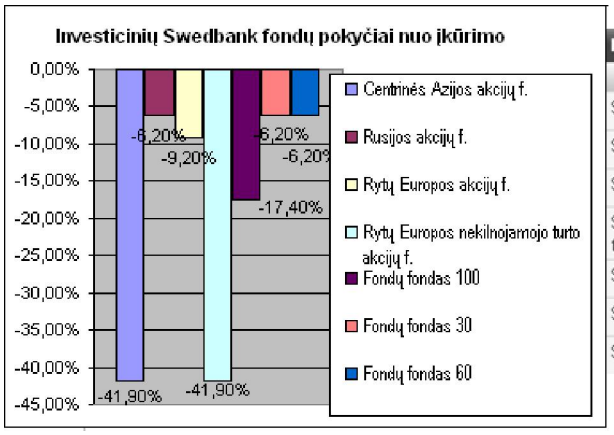

Fondo pavadinimas	Trumpo laikotarpio grąža			
	1 mėn	3 mėn	6 mėn	YTD
Swedbank Centrinės Azijos akcijų fondas	+6.84%	+16.36%	+53.86%	+4.13%
Swedbank Rusijos akcijų fondas	+6.55%	+10.35%	+56.12%	+5.00%
Swedbank Rytų Europos akcijų fondas	+5.53%	+1.97%	+29.22%	+3.08%
Swedbank Rytų Europos nekilnojamo turto akcijų fondas	+4.70%	-0.31%	+26.40%	+1.58%
Swedbank fondų fondas 100	+4.36%	+5.54%	+23.99%	+3.07%
Swedbank fondų fondas 30	+1.83%	+3.20%	+11.60%	+1.53%
Swedbank fondų fondas 60	+2.92%	+4.12%	+17.02%	+2.15%

18 pav. Investicinių Swedbank valdomų investicinio gyvybės draudimo fondų pokyčiai nuo fondų įkūrimo ir Swedbank fondų rezultatai nuo 2010 metų pradžios (remiantis www.swedbank.lt)

Kaip matome iš pateikto paveikslo, bendras fondų kainos pokytis yra neigiamas. Tačiau lyginti su SEB banko valdomais fondais negaliu, kadangi tai visiškai skirtingi fondai (jų valdymo politika,

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

sudėtis). Taip pat nepavyko rasti informacijos apie metinius fondų rodiklius. Abiejų banko internetinėse svetainėse pateikta informacija labai skirtinga ir pernelyg smulki (ypač Swedbank). Sunku palyginti rezultatus imant kiekvienų metų atskirai. Tačiau sprendžiant iš bendro vaizdo galima matyti, kad SEB banko valdomų fondų veiklos rezultatai šiek tiek geresni (didesnė grąža). Jeigu vertintumėme fondų rezultatus nuo metų pradžios (nuo 2010 metų), rezultatai neatrodytų blogi (žr. 18 pav.), grąža nuo metų pradžios Centrinės Azijos akcijų fondo +4,13%. Neseniai išleistame (2010 01 15 išleistas) finansinių paslaugų vadove akcentuojama, kad jeigu investuotojas renkasi investicinį draudimą, jis turi aktyviai domėtis investavimo galimybėmis, nes tik tada galima teisingai nuspręsti ar priimtas teisingas sprendimas renkantis fondą ar fondų fondą.

Remiantis respondentų atsakymais, galime pastebėti, kad investicinis draudimas tiek Lietuvoje, tiek ES šalyse yra viena iš geriausiai žinomų investavimo priemonių (žr.19 pav.)

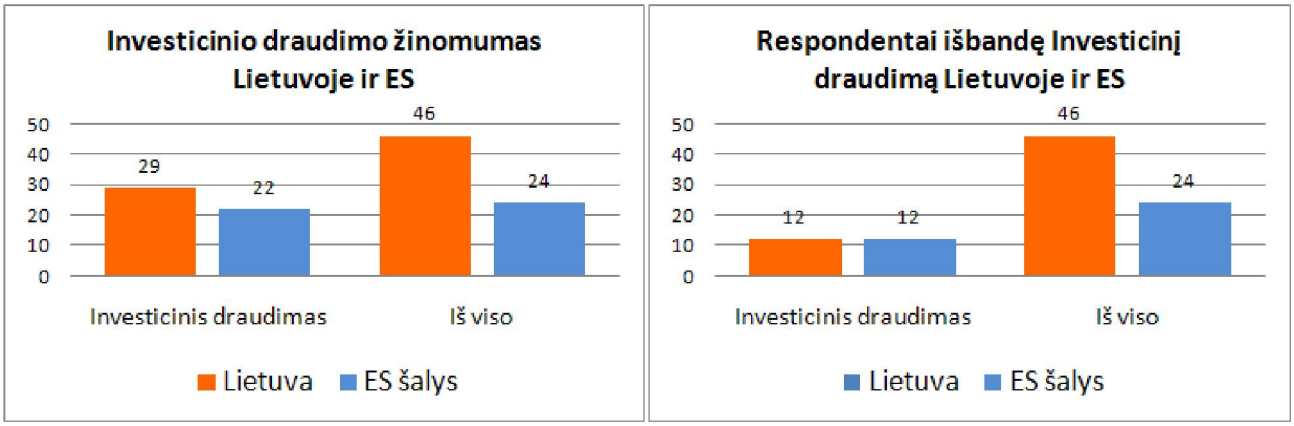

19 pav. Investicinio draudimo žinomumas ir išbandymas Lietuvoje ir kitose ES šalyse (sudaryta autorės)

Aiškiai matosi, kad daugiausiai respondentų iš Lietuvos yra išbandę mažiausiai rizikingas investavimo priemones (pensijų fondai). Investicinis draudimas yra mažiau populiarus Lietuvoje, tačiau jį taip pat yra išbandę nemažai respondentų Lietuvoje. Visiškai priešingai yra Europos Sąjungos šalyse, nes investicinis draudimas čia yra labai populiarus. Visa tai parodo skaičiai, jeigu Lietuvoje apklausta buvo 46 respondentai ir iš jų 29 žinojo, o 16 jau ir buvo išbandę investicinį draudimą, tai užsienyje iš 24 respondentų apie investicinį draudimą žinojo net 22 respondentai, o išbandę buvo 12. Vadinasi Europos Sąjungos šalyse daugiau nei pusė apklaustųjų yra išbandę. Mažesnį Lietuvos investicinio draudimo vartotojų skaičių lemia keletas veiksnų (žr. 20 pav.)

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

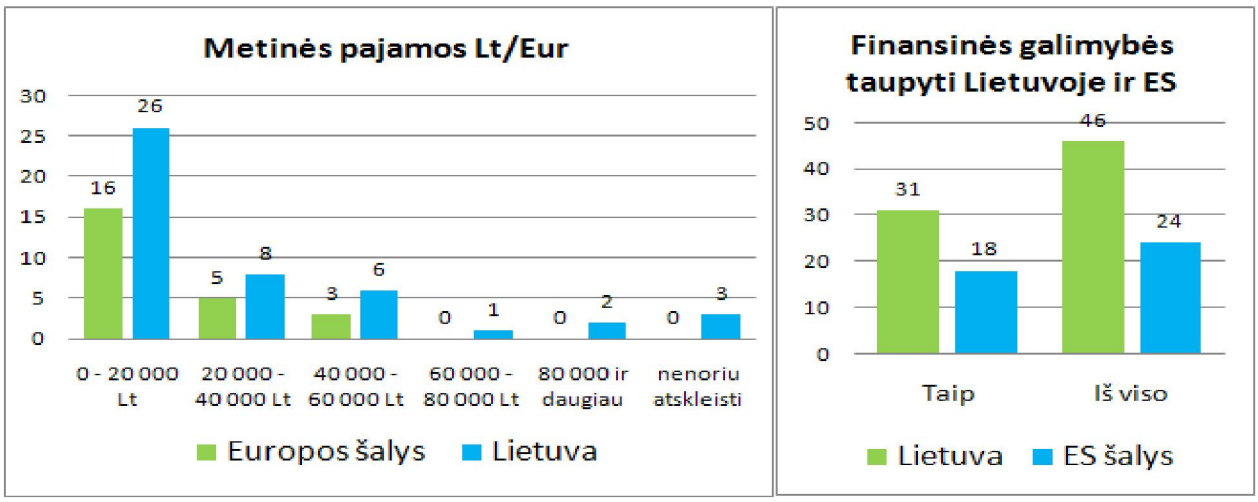

20 pav. Lietuvos ir kitų ES šalių respondentų metinės pajamos ir finansinės galimybės taupyti (sudaryta autorės)

Metinių pajamų pasiskirstymas parodo, kad didžioji dalis tiek Lietuvoje, tiek ES gyventojų uždirba mažesnes pajamas t. y. nuo 0 iki 20000 Lt/Eur per metus. Visgi finansinės galimybės taupyti geresnės kitose Europos Sąjungos šalyse. Lietuvoje iš 46 respondentų 31 teigė, kad turi galimybių taupyti (tai yra 67%), o kitų Europos Sąjungos šalių respondentai iš 24 net 18, tai net 75% turi galimybę taupyti, vadinasi ir rinktis investavimo priemones. Kitas veiksnys – informacijos kiekis (žr. 21 pav.).

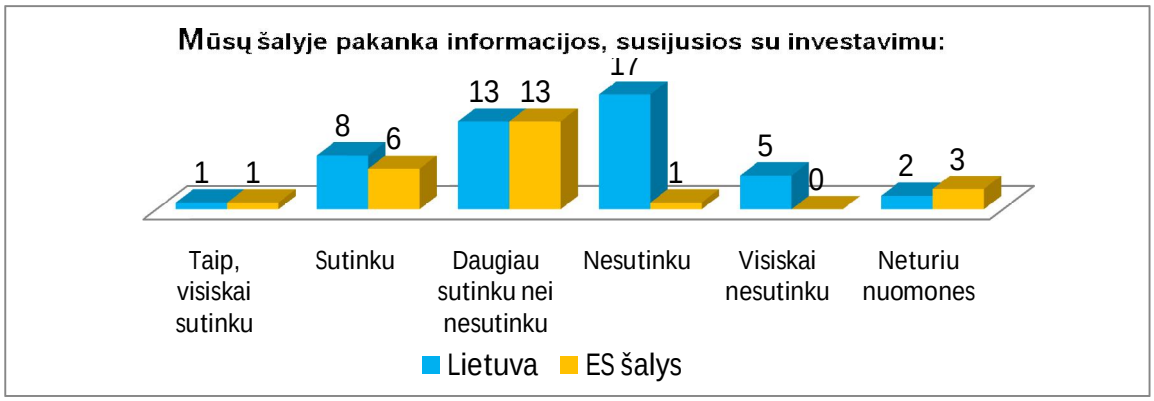

21 pav. Informacijos, susijusios su investavimu, pakankamumas (sudaryta autorės)

Šiame 21 paveiksle aiškiai matosi, kad informacijos, susijusios su investavimu, kiekis Lietuvoje yra nepakankamas. Taip teigia Lietuvos gyventojai. Kitose Europos Sąjungos šalyse respondentų, kurie visiškai nesutiktų su teiginiu, kad informacijos pakanka jų gyvenamoje šalyje net nebuvo.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Taigi, išnagrinėjusi investavimą į investicinį gyvybės draudimą galima pastebėti, kad ši investicinę rūšis labai tinka neprofesionaliems investuotojams, nes tai nėra itin sudėtinga investicijų rūšis, nors ir reikalaujantis šiek tiek laiko. Žinoma, palyginus su pensijų fondais, čia iš tiesų prireiks arba konsultanto pagalbos, arba daugiau savo laiko, norint teisingai pasirinkti investicinius fondus. Svarbiausia yra apsispręsti kokios investicijų grąžos nori bei suderinti tai su rizikos lygiu, kurį reiks prisiimti, o konsultantai, tinkamai konsultuodami ir padėdami parinkti investicinius fondus, padėtų spręsti susidariusią padėtį ir padidinti investuojančiųjų skaičių.

2.2.3.Indėliai

Indėliai - patogi taupymo forma, kai norima sukaupti didesnę pinigų sumą per pasirinktą laikotarpį. Indėlis - tai banke padėti pinigai, už kuriuos bankai moka palūkanas. Indėlius Lietuvoje priimančios ir palūkanas už juos mokančios kredito įstaigos:Šiaulių bankas, Swedbank, Parex bankas, BankasSnoras, Medicinos bankas, Ūkio bankas, Nordea bankas, SEB, DnB Nord bankas, Danske bankas, Bankas Finasta, UniCredit bankas ir Nacionalinė Kredito unija. Kadangi dažniausiai yra pasirenkama investuoti iki vienerių metų, žemiau esančiame paveiksle pavaizduota skitingos palūkanos procentais pasirinkus populiariausius laikotarpius, t. y. 3 mėn. , 6 mėn. , 12 mėn. ir 36 mėnesiams. Terminuotų indėlių palūkanos procentais priklauso nuo to kuriam laikui indėlis investuojamas. Kuo ilgesnis laikotarpis, tuo didesnės palūkanos [16].

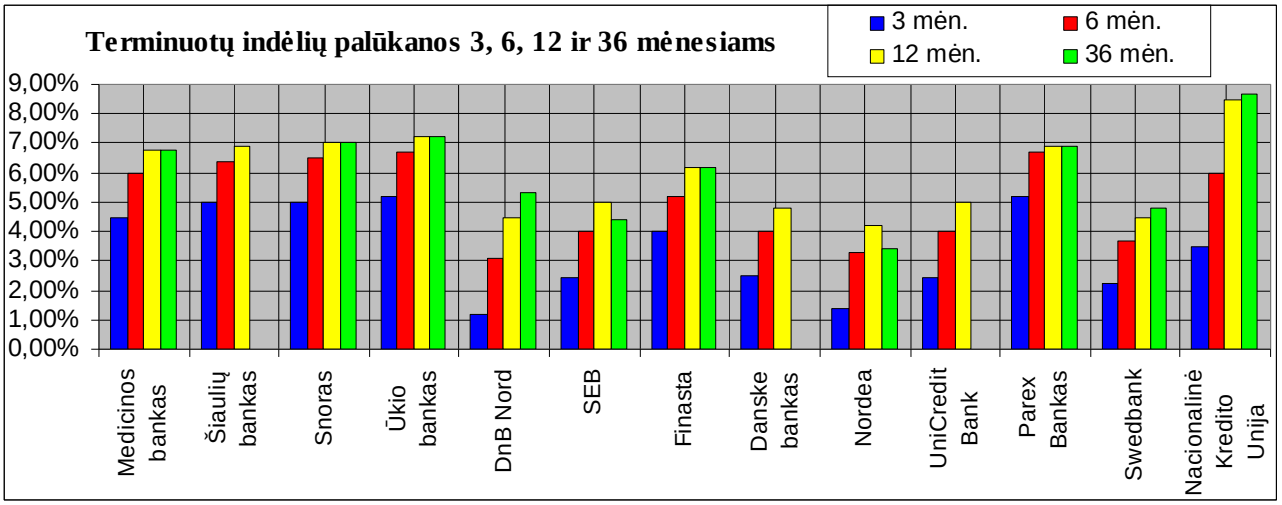

22 pav. Terminuotųjų indėlių palūkanos proc. (remiantis www.indeliai.lt, žiūrėta 2010.01.25)

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Kaip matome iš 22 paveikslo, trijų mėnesių termino indėliams geriausia pasirinkti Ūkio banką, Parex banką, Šiaulių banką arba banką Snoras, nes čia palūkanos didžiausios t. y. apie 5 %. Šešių mėnesių terminui irgi geriausi rinktis Ūkio banką, Parex banką, Šiaulių banką arba banką Snoras, nes čia palūkanos taip pat didžiausios ir siekia 6,5 %. Kiek kitokia situacija, jei indėlį norėtumėte padėti 12 arba 36 mėnesiams. Tuomet geriausia rinktis Nacionalinę Kredito Uniją. Neprofesionalūs investuotojai pasirinkę investavimą į indėlius gali daugiau sutaupyti dėl palūkanų ir bent iš dalies išvengti infliacijos. Indėlis taip pat kaip ir investicinis draudimas bei pensijų fondai gali būti naudojami kartu ir būtų puikus pasirinkimas, padėsiantis užtikrinti finansinį saugumą sulaukus pensijinio amžiaus. Tačiau dažniausiai indėliai naudojami trumpesnėms investicijoms, tuomet, kai pinigų reiks po pusės metų arba po metų. Taip pat indėlius dažniausiai renkasi vyresnio amžiaus žmonėms, kurie yra ypač jautrūs rizikai. Jeigu būtų paskatinti indėlių naudojimai tais atvejais, kada investuotojams pinigų reikia po neilgo laiko tarpo, tuomet infliacija nepadarytų tokios didelės įtakos klientų pinigams. Vėlgi manau, kad labai svarbu yra informuoti klientus apie šią galimybę, nes tai gana paprasta ir lengvai suprantama bei mažai rizikinga investavimo priemonė. Klientai gali rinktis kur dėti indėlį pagal pateiktus bankų duomenis bei savo lojalumą vienai ar kitai įmonei, ar vadovaudamiesi savais metodais. Atlikta apklausa parodė, kad Lietuvoje banko indėliais pasitiki ir juos dažnai renkasi tiek jaunesni, tiek vyresni žmonės (žr. 23 pav.).

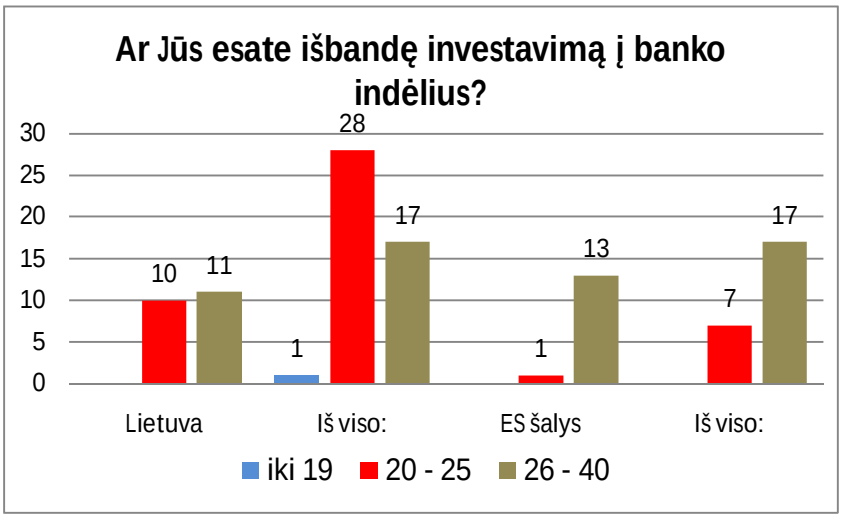

23 pav. Investavimą į banko indėlius naudojančiųjų amžius Lietuvoje ir kitose ES šalyse (sudaryta autorės)

Pagrindinės apklaustos amžiaus grupės buvo nuo 20 iki 40 metų amžiaus. Jaunesni žmonės (amžiaus grupė nuo 20 – 25 metų) linkę rinktis šią investavimo rūšį dėl noro sutaupyti trumpam laikui be to, kaip

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

rodo kito klausimo atsakymai (žr. 24 pav.), Lietuvos gyventojams ypač svarbu saugesnė investicija, net jei tai ir lems visai nedidelį investicijos pelningumą. Europos Sąjungos šalyse situacija labai stipriai nesiskiria. Čia, priešingai nei Lietuvoje, indėlius daugiausiai naudoja 26-40 metų amžiaus respondentai. Bet iš tiesų tai tie patys jauni žmonės, kurie turėtų nebijoti pasirinkti ir rizikingesnes priemones, kurios atneštų didesnį uždarbį, nei labai mažo rizikingumo ir taip pat labai mažo pelningumo investicijos į banko indėlius.

Daugiausiai respondentų iš Lietuvos nurodė, kad jiems svarbiausia saugi investicija (jie visiškai sutinka su teiginiu) Priešingai yra kitose ES šalyse. Vos po vieną žmogų iš populiariausių amžiaus grupių nurodė, kad jie visiškai sutinka su teiginiu ir jie rinktųsi verčiau saugią, bet mažą uždarbį duodančią investiciją (žr. 24 pav.).

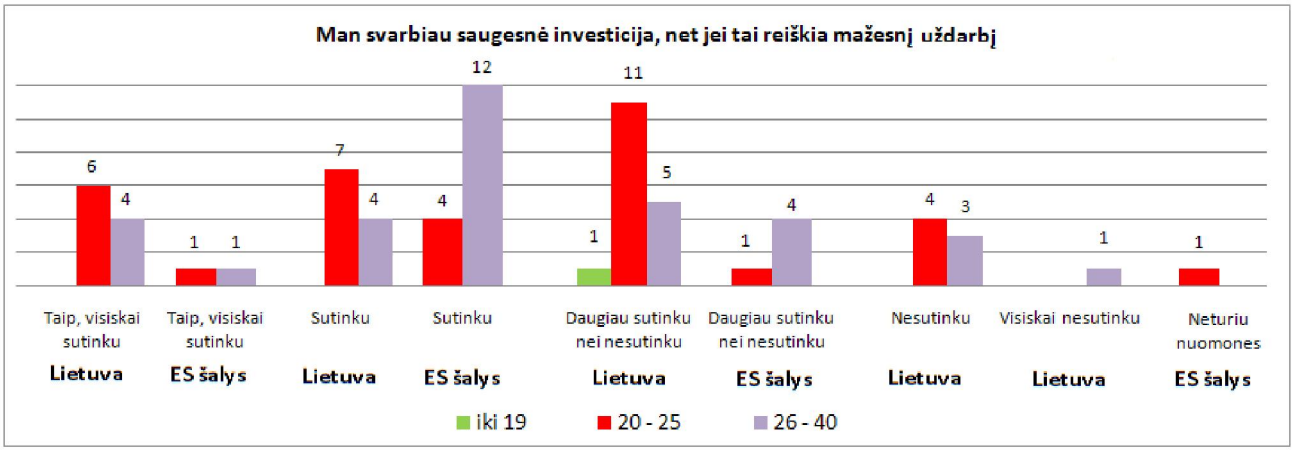

24 pav. Saugesnės investicijos svarba Lietuvoje ir kitose ES šalyse (sudaryta autorės)

Nemaža dalis nurodė, ypač ES šalių respondentų, nurodė, kad sutinka su šiuo teiginiu, tačiau 100% arba kitaip "visiškai sutinku" jie nesirinko. Vadinasi, yra tam tikrų aplinkybių, kurios verčia abejoti ir nebūti tikriems 100%. Taip pat nemažai respondentų liko prie pasirinkimo „daugiau sutinku nei nesutinku". Vadinasi, nemažai žmonių gerai apsvarstę gali rinktis ne tik vien tik pačią saugiausią ir nepelningiausią investiciją. Taigi yra kitos priežastys, apie kurias galima spręsti pagal kitus apklausos klausimus (žr. 25 pav.).

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

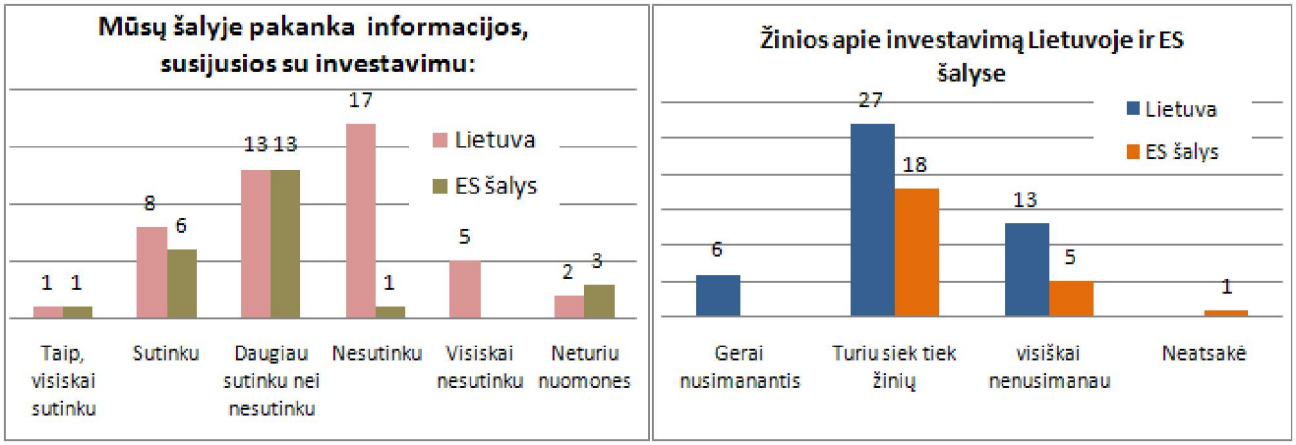

25 pav. Informacijos, susijusios su investavimu, pakankamumas ir žinių apie investavimą lygis (sudaryta autorės)

Daugiausiai apklausoje dalyvavusių Lietuvos gyventojų teigė, kad nepakanka informacijos apie investavimą. Priešinga situacija yra kitose Europos Sąjungos šalyse. Čia respondentai sutinka, kad informacijos užtenka. Taigi apklausa rodo, kad lietuviai renkasi saugesnę ir geriau žinomą investiciją, nes apie kitas tiesiog nepakanka informacijos. Nors dauguma nurodė turintys šiek tiek žinių, tačiau kitų Europos Sąjungos šalių gyventojai su tokiu pat „šiek tiek“ neteigia, kad jiems informacijos trūksta. Taip pat, kaip parodė kiti klausimai, Europos Sąjungos šalių gyventojai renkasi ir kitas (rizikingesnes) investavimo priemones. Vadinasi, Lietuvoje ne tik kad nepakanka informacijos, bet trūksta ir kokybiškų žinių. O apklausos klausimas apie žinomumą ir išbandymą rodo, kad bankų indėliai išlieka geriausiai žinomi iš visų investavimo priemonių bei daugiausiai jų ir yra išbandę respondentai (žr. 26 pav.).

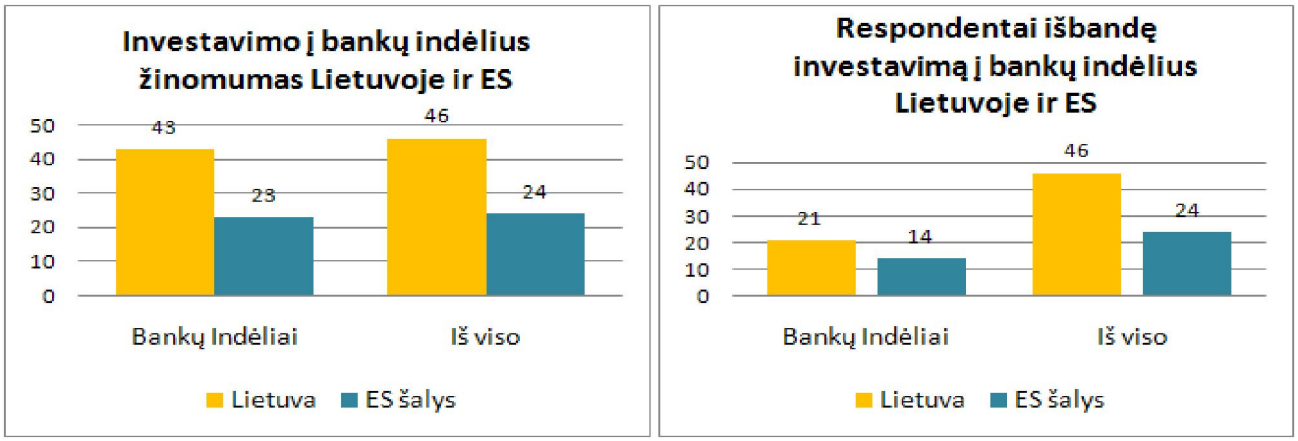

26 pav. Investavimo į bankų indėlius žinomumas ir išbandymas Lietuvoje ir ES (sudaryta autorės)

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Beveik visi respondentai nurodė žinantys investavimą į banko indėlius, o praktiškai išbandžiusiųjų šią paprastą investavimo priemonę išlieka vos pusė. Nors, kaip parodė aukščiau nagrinėti duomenys, Europos Sąjungos šalių gyventojai nesiskundžia informacijos trūkumu ir nurodo, kad turi tik „šiek tiek žinių, tačiau išbandžiusiųjų skaičius turėtų būti didesnis. Taigi, manau kad ne tik Lietuvoje, bet ir Europos Sąjungos šalyse dar reikia daugiau kalbėti apie šios paprastos investavimo priemonės naudojimo privalumus. Kaip teigia Finansų analitikų asociacijos valdybos narys Mindaugas Vaičiulis, per metus (nuo 2009 metų vasaros) indėlių išaugo 1,4 mlrd. litų vien tiktai lietuviškuose bankuose. Vadinasi, šiuo metu indėliai neprofesionaliems investuotojams atrodo patraukti investavimo priemonė.

2.2.4. Investavimas į akcijas, fondus ir fondų fondus

Investuotojai Lietuvoje gali pasirinkti iš akcijų, esančių Baltijos akcijų prekybos sąraše. Pateikiama informacija apie akcijas, kuriomis prekiaujama, yra gana plati. Visada yra pateikiama akcijos paskutinė kaina, praeitos sesijos uždarymo kaina, pokytis procentais nuo paskutinės uždarymo kainos , siūloma akcijų pirkimo ir pardavimo kaina, atliktų sandorių skaičius, akcijų kiekis ir apyvartos dydis (žr.4 lentelę) .

4 lentelė. Baltijos akcijų oficialaus prekybos sąrašo Vilniaus rinkos duomenys 2010.03.02.

Baltijos Oficialusis prekybos sąrašas

Trumpinys	Bir	Val	Pask.	Užd.	Pok.%	Perka	Pard.	Sand.	Kiekis	Apyvarta	LP
APG1L	VLN	LTL	3,14	3,11	+0,96% ↑	3,13	3,18	38	45 717	143 762,26	
CTS1L	VLN	LTL	8,31	8,38	-0,84% ↓	8,32	8,45	73	62 429	518 699,62	LP
IVL1L	VLN	LTL	3,00	2,98	+0,67% ↑	2,98	3,00	30	22 955	68 757,50	
LDJ1L	VLN	LTL	2,28	2,30	-0,87% ↓	2,25	2,32	23	44 916	102 448,56	
LNA1L	VLN	LTL	2,14	2,09	+2,39% ↑	2,14	2,17	77	418 239	886 737,06	
PTR1L	VLN	LTL	4,17	4,13	+0,97% ↑	4,15	4,20	33	16 387	68 713,88	
PZV1L	VLN	LTL	3,12	3,13	-0,32% ↓	3,12	3,25	13	9 907	31 166,59	
RST1L	VLN	LTL	2,14	2,17	-1,38% ↓	2,14	2,18	19	12 936	27 958,70	
RSU1L	VLN	LTL	3,43	3,34	+2,69% ↑	3,21	3,50	14	8 251	28 144,99	
SAB1L	VLN	LTL	1,08	1,06	+1,89% ↑	1,05	1,08	19	50 986	54 744,11	
SAN1L	VLN	LTL	12,49	12,50	-0,08% ↓	12,45	12,60	27	4 766	59 559,50	
TEO1L	VLN	LTL	2,26	2,24	+0,89% ↑	2,25	2,26	26	150 547	340 143,63	
UKB1L	VLN	LTL	1,11	1,10	+0,91% ↑	1,09	1,11	83	202 651	222 971,17	
UTR1L	VLN	LTL	0,97	1,15	-15,65% ↓	0,96	1,19	19	30 130	29 464,10	
VBL1L	VLN	LTL	14,55	14,51	+0,28% ↑	14,55	14,92	7	560	8 189,70	
VLP1L	VLN	LTL	3,24	3,24		3,23	3,32	11	4 153	13 432,67	LP
							viso, EUR	512	1 085 530	754 429,46	

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Šiek tiek plačiau panagrinėkime pačios pirmos bendrovės situaciją ir investuotojo pasirinkimą investuoti į akcijas. Kaip matome 4 lentelėje, Aprangos (APG1L) akcijų kainos dienos pokytis yra +0,96%, jis yra teigiamas, nes buvo daug norinčiu įsigyti akcijas. 2010.03.02 dienos rezultatai yra visai neblogi, tačiau jeigu pasižiūrėsime nuo 2010 Sausio pradžios akcijos rezultatus, pastebėsime, kad Sausio pradžioje akcijos kaina buvo gerokai žemesnė (žr. 27 pav.) [43].

27 pav. Aprangos akcijos kainos pokyčiai 2010.01.01 – 2010.03.02.

Kadangi investavime į akcijas siekiama užsidirbti iš įmonės vertės pakilimo, o ne iš akcijos kainos pasikeitimo [25], taip pat atkreipus dėmesį į akcijos kainos kitimo tendencijas pastaruosius kelis mėnesius, galima pasirinkti į kokios įmonės akcijas norima investuoti. Šiuo atveju investuotojui būtų visai neblogas laikas investuoti Sausio mėnesį, kadangi tada akcijų kaina buvo mažesnė (mažiau kainavo įsigyti akcijas) ir per pora mėnesių akcijos kaina pakilo, vadinasi investuotojas būtų jau uždirbęs. Žemiau pateikiamame paveiksle matosi kaip kito akcijos kaina nuo 2005 iki 2010 metų (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Aprangos akcijos kainos 2005 – 2010 metais pokyčiai

Rodiklis	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Atidarymo kaina	17,90	10,00	13,25	14,35	2,16	**2,75**
Didžiausia kaina	38,00	13,40	20,49	14,60	3,60	**3,48**
Mažiausia kaina	8,50	6,80	13,20	1,92	1,24	**2,55**
Paskutinė kaina	10,00	13,20	14,35	2,16	2,75	**3,46**
Pokytis %	-42,50	32,00	7,89	-84,95	27,31	**25,82**
Apyvarta, mln.	45,56	62,82	178,11	37,62	21,37	**4,75**
Kapitalizacija mln. *	352,92	465,85	506,44	76,23	152,05	**191,31**

* Laikotarpio pabaigai

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Akcijos kaina, kaip matome iš 5 lentelės, didžiausia 2005 metais buvo 38 Lt, o 2010 vos siekia 3,48 Lt. Mažiausia kaina, kokią yra per nagrinėjamą laikotarpį pasiekusi akcija yra vos 1,24 Lt. Tokia didelė kainos kitimo diapazonas tik dar kartą parodo koks rizikingas gali būti investavimas į akcijas. Tačiau tokį žemą rezultatą 2010 metais paaiškina pasaulinė ekonomikos krizė. Būtent į ekonomikos situaciją ir rekomenduoja atkreipti dėmesį specialistai, prieš pasirenkant akcijas. Žinoma, labai sėkminga būtų, jei investuotojas būtų nusprendęs investuoti į aprangos akcijas būtent tada, kai jos kaina buvo žemiausia. Tačiau, kad ir minėjau anksčiau, siekiama naudos iš įmonės vertės padidėjimo, taigi ar apsimokėjo investuoti matysime tik pasirinkto laikotarpio pabaigoje (tarkime, po 3-4 metų). Taip pat, jeigu investuotojas nuspręstų investuoti į aprangos akcijas, tai būtų gana neblogas sprendimas 2009 kai kaina buvo mažiausia, be to įmonės akcijos yra gana paklausios (nėra taip, kad nėra norinčių jų įsigyti) ir dabar, ir nors 2009 metais įmonė patyrė šiek tiek nuotolių, tačiau jie nebuvo tokie dideli ir ateityje nemanau, kad įmonė patirs bankrotą. Be to, po kelių metų pelnas turi augti ir akcijos kaina kilti. Taigi investuodami į akcijas investuotojai turi atsižvelgti į įmonės veiklos rezultatus, ekonominę šalies situaciją, padėtį vertybinių popierių rinkoje.

Investavimas į fondus yra šiek tiek panašus į investavimą į akcijas, kadangi fondas – tai daugelio investuotojų sunešti pinigai, kurie investuojami į akcijas, obligacijas, pinigų rinkos priemones, kitus vertybinius popierius ar jų derinius. Tačiau priešingai nei su investavimu į akcijas, kur yra perkamos akcijos, investavime į fondą yra perkami investiciniai vienetai (yra nustatyta investicinio vieneto – fondo akcijos kaina). Taip pat fondai skiriasi nuo investavimo į akcijas tuo, kad fondo turtą valdo ne dalyviai o profesionalus fondo valdytojas, todėl, norint tapti fondo dalyviu, nebūtina turėti gilių žinių apie investavimą, nes valdytojas sprendžia, kur investuoti fondo turtą. Investicinis fondas atvėrė galimybes siekti investavimo tikslų žmonėms, turintiems nedideles pinigų sumas ir nedaug žinių apie investavimą [26]. Tai ypač tinkama priemonė neprofesionaliems investuotojams, nes būtent jie ir neturi daug žinių. Išskiriamos trys pagrindinės fondų rūšys: pinigų rinkos priemonių fondai (mažiau rizikingi, dažniausiai investuoja į bankų indėlius, sertifikatus, komercinius vekselius ir kt. Ir jiems būdingos mažos ir stabilios pajamos), obligacijų fondai (sudaro įvairios obligacijos, teikiamos pajamos yra pastovios ir pelningesnės nei pinigų rinkos priemonių) ir akcijų fondai (investuoja į akcijas ir pasižymi dideliu). Be to fondai gali būti mišrūs – dalis akcijų ir dalis obligacijų [26]. Visgi, mano manymu, ne visi fondai yra visiškai tinkami neprofesionaliems investuotojams, pavyzdžiui fondai, investuojantys į akcijas yra ypač rizikingi ir įvestuotojo įdėtos lėšos gali grįžti stipriai sumažėjusios. Ir nors fondai yra prižiūrimi profesionalų, sprendimas į kurį akcijų fondą investuoti gali būti priimtas ne visai teisingas. Plačiau panagrinėsiu obligacijų fondus, nes manau kaip tik jie labai tinka

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

neprofesionaliems investuotojams. Nagrinėjimui pasirinkau SEB banko obligacijų fondus: SEB Corporate Bond Fund EUR, SEB Short Bond Fund EUR ir SEB Short Bond Fund USD [36] (žr.6 lentelę).

6 lentelė. SEB banko obligacijų fondai

	Fondo pavadinimas	Klasė	Valiuta	Kaina Vieneto vertė	Kaina Platinimo kaina	Pokytis, % 1 d.	1 mėn.	3 mėn.	2010[1]	1 m.	Data
	Obligacijų fondai										
	SEB Corporate Bond Fund EUR	C	EUR	1,302100	1,308610	0,08%	-	-	-	-	2010 03 09
	SEB Short Bond Fund EUR	C	EUR	1,269700	1,269700	0,01%	0,02%	-0,02%	-0,02%	-0,26%	2010 03 09
	SEB Short Bond Fund USD	C	USD	2,485400	2,485400	0,01%	-0,07%	-0,21%	-0,10%	-0,25%	2010 03 09

Visi fondai yra C klasės - Liuksemburge registruoti SEB fondai gali išleisti kiekvieno fondo dviejų klasių vienetus. "C" klasės vienetų savininkams dividendai yra kaupiami, todėl "C" klasės vienetų vertė būna didesnė už "D" klasės vienetų vertę išmokėtų dividendų suma [36]. SEB Corporate Bond Fund EUR - daugiausia šio fondo lėšų investuojama į Europos bendrovių obligacijas. Fondo valdytojai, atrinkdami vertybinius popierius, pagrindinį dėmesį skiria investicinio reitingo bendrovių obligacijoms. Pasirinkus investicinio reitingo bendrovių obligacijų fondą, atsiranda daugiau galimybių sudaryti kokybišką obligacijų portfelį, jį diversifikuoti ir gauti didesnę obligacijų portfelio grąžą. Valdytojai vadovaujasi tokia filosofija: aktyviai valdant portfelį, bendrovių obligacijų rinkoje galima gauti didesnę negu rinkos grąžą. SEB Short Bond Fund (EUR) - fondas investuoja į obligacijas ir kitus fiksuoto pajamingumo vertybinius popierius. Vertybinių popierių vidutinė trukmė iki išpirkimo fonde yra mažesnė negu vieneri metai. Šis fondas tinka investuotojams, siekiantiems konservatyvaus, mažos rizikos investavimo. SEB Short Bond Fund (USD) - fondas investuoja į obligacijas ir kitas fiksuoto pajamingumo finansines priemones, kurių vidutinė trukmė iki išpirkimo mažesnė negu vieneri metai. Investicijos yra denominuotos JAV doleriais, todėl rezultatus vertinant eurais ar litais atsiranda valiutinė rizika. Šis fondas yra tinkama investavimo alternatyva esant nestabilioms akcijų rinkoms ir/arba augant palūkanų normoms bei esant infliacijai.

Fondų fondai. Šių fondų turtas yra netiesiogiai investuojamas į akcijas, obligacijas, pinigų rinkos priemones įsigyjant kitų kolektyvinio investavimo subjektų vienetų ar akcijų. Šie fondai yra kuriami siekiant užtikrinti didesnę investicijų diversifikaciją nei yra investavimo į vieną įprastą kolektyvinio investavimo subjektą atveju. Į šiuos fondus siūloma investuoti mažą investavimo patirtį

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

turintiems asmenims. Paprastai fondų fondo mokesčiai yra didesni nei įprasto investicinio fondo, nes fondų fondas neišvengia dvigubo apmokestinimo, t. y. paprastai be pačio fondų fondo valdytojo nustatytų atskaitymų egzistuoja ir kitų fondų, į kuriuos investuojamas fondų fondo turtas, atskaitymai [26].

Trumpai išnagrinėjusi investavimą į akcijas, fondus ir fondų fondus galima pastebėti, kad tai daug sudėtingesnis investavimas nei tarkime indėliai, pensijų fondai ar investicinis draudimas, todėl čia neprofesionaliems klientams ypač naudinga bus investicijų konsultantų pagalba renkantis priimtiniausią būdą. Tinkamumo anketų panaudojimas, kuris buvo aptartas anksčiau, leis teisingai neprofesionalus pasirinkti ar fondus, ar akcijas jam tiktų pasirinkti. Būtent investavimas į akcijas ar fondus turi gana didelį pelningumą lyginant su indėliais, o kadangi infliacija šiuo metu yra didelė, tai šių priemonių nauda leistų sumažinti infliacijos neigiamą įtaką. Todėl turėtų būti skatinamas šių priemonių vartojimas. Kaip parodė atlikta apklausa, investavimo į akcijas, fondus ir fondų fondus žinomumas Lietuvoje yra gana didelis – iš 46 apklausoje dalyvavusių lietuvių, apie investavimą į akcijas žinojo 34 respondentai, o apie investavimą į fondus ir fondų fondus 30 respondentų (žr.28 pav.). Europos Sąjungos šalyse investavimą į akcijas žinojo didžioji dauguma respondentų, t. y. net 20 iš 24, tačiau investavimas į fondus ir fondų fondus yra mažai žinomas, nes vos 4 iš 24 respondentų nurodė jį žinantys.

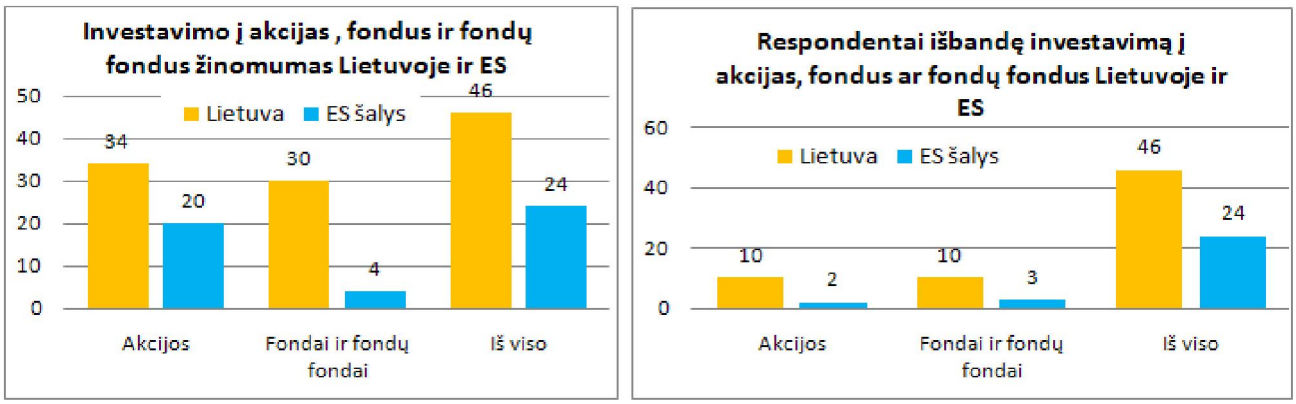

28 pav. Investavimo į akcijas, fondus ir fondų fondus žinomumas ir išbandymas Lietuvoje ir kitose ES šalyse (sudaryta autorės)

Nors pakankamai daug respondentų Lietuvoje nurodo žinantys investavimą į akcijas, fondus ir fondų fondus, tačiau praktiškai išbandę šią priemonę yra vos po 10 respondentų tiek vienos, tiek kitos priemonės (kas trečias žinojęs apie šiuos būdus juos išbandė). Kitose ES šalyse vos 2 iš 20 žinoję apie

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

investavimą į akcijas jį praktiškai išbandė. Apie investavimą į fondus ir fondų fondus žino vos 4 iš 24 respondentų, tačiau iš tų 4 net 3 jį išbandė. Vadinasi, jeigu daugiau būtų žinančių, išaugtų ir naudojančiųjų skaičius. Šių dviejų respondentams užduotų klausimų atsakymai parodo, kad žinojimas turi didelę įtaką naudojimui. Ne veltui apklausoje buvo pateiktas klausimas apie žinių padidinimo svarbą (žr.29 pav.)

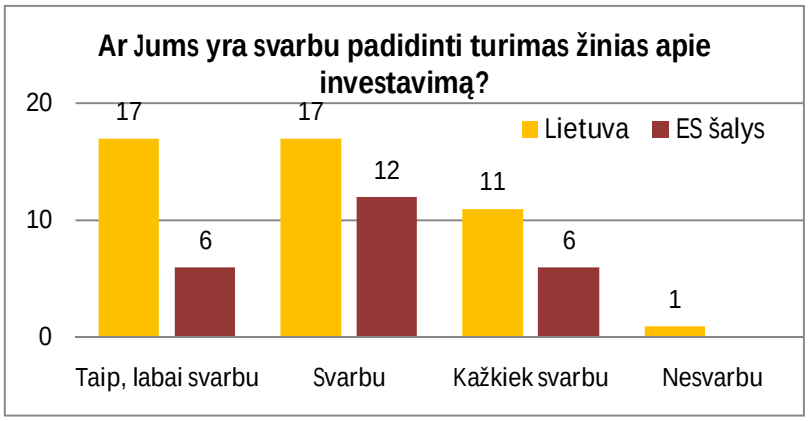

29 pav. Investavimo žinių padidinimo svarba Lietuvoje ir kitose ES šalyse (sudaryta autorės)

Kaip parodė apklausos rezultatai, vos vienam iš 46 Lietuvos respondentų buvo nesvarbu didinti žinias. Kitiems žinių padidinimas (34 respondentams) yra svarbus, o 11 kažkiek svarbus. Vadinasi, jie nori, kad jų turima kompetencija apie investavimą didėtų ir tai dar kartą parodo, kad jų padidinimas leistų padidinti ir praktiškai naudojančiųjų skaičių. Taigi, atsakymai į šį klausimą dar kartą parodo, kad mažos investuotojų žinios yra svarbus susilaikymo nuo investavimo veiksnys.

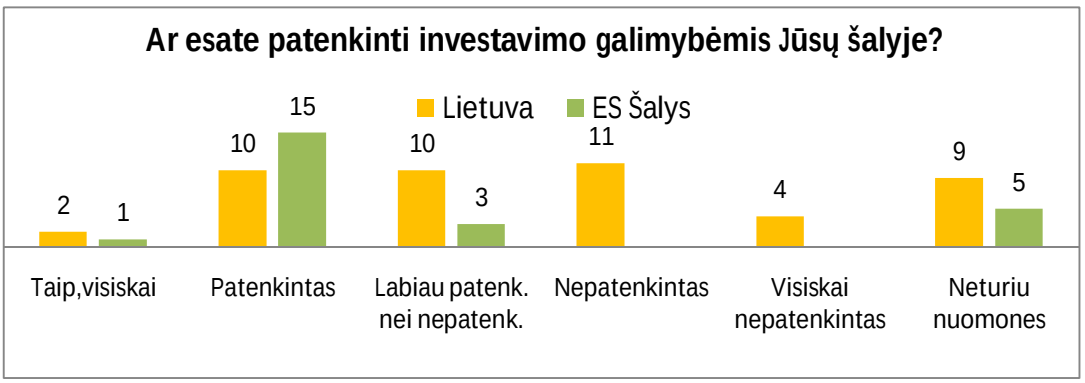

30 pav. Respondentų pasitenkinimas investavimo galimybėmis Lietuvoje ir kitose ES šalyse (sudaryta autorės)

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Remiantis 30 pav., galima matyti, kad Lietuvoje visiškai patenkintų arba patenkintų yra 12 iš 46 (apie 18,2%) o kitose ES šalyse 16 iš 24 (apie 46,7%). Kaip galima pastebėti iš 29 ir 25 pav., kitose Europos Sąjungos šalyse trūksta žinių apie investavimą. Vadinasi, jei būtų daugiau informacijos, patenkintų investavimo galimybėmis būtų didžioji dauguma. Šiuo metu jų yra apie 50%. Žinoma, šis skaičius, lyginant su Lietuvos respondentų pasitenkinimu (vos 18 %), yra labai aukštas. Lietuviams taip pat labai trūksta dar žinių apie investavimą, ir, kaip parodė anksčiau aptarti respondentų atsakymai, lėšų. Būtent finansines galimybes atskleidžia 31 paveikslas.

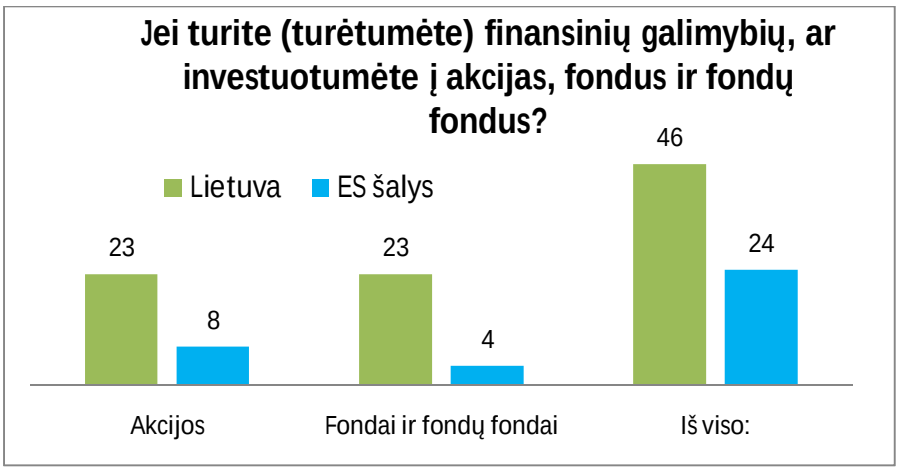

31 pav. Finansinės galimybės investuoti į akcijas, fondus ir fondų fondus Lietuvoje ir kitose ES šalyse (sudaryta autorės)

31 paveiksle matome, kad respondentai nurodė, jog investavimo populiarumą į akcijas, fondus ir fondų fondus padidintų didesnės pajamos. Kaip parodė 28 pav., jeigu kas trečias respondentas Lietuvoje, kuris žino apie investavimą į pastarąsias investavimo rūšis, jį išbandė, vadinasi jei žinių ir pinigų būtų daugiau, šis skaičius padidėtų. Aišku, išbandžiusiųjų skaičius padidėtų jau tuomet, kai padidėtų žinančiųjų apie šias rūšis skaičius (tai parodė 28 pav.). Kitose Europos Sąjungos šalyse padidėjusios finansinės galimybės šiek tiek padidintų investuojančiųjų į akcijas ir fondus bei fondų fondus skaičius, tačiau didesnis skaičius kitų ES šalių gyventojų savo investicijas skirtų kitur.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

2.2.5. Investavimas į opcionus ir ateities sandorius, bendrovių obligacijas

Investavimas į opcionus ir ateities sandorius, kaip rodo apklausa, yra žinomas 28,2 % (13 iš 46) lietuvių. Kitose Europos Sąjungos šalyse šią investavimo rūšį žino net 54,2 % (13 iš 24) respondentų. Lyginant su prieš tai aptartomis investicijų rūšimis, tai bene mažiausiai žinoma, priešingai nei Europos Sąjungos šalyse, ir, turbūt, mažiausiai suprantama investicijų rūšis Lietuvoje (žr.32 pav.).

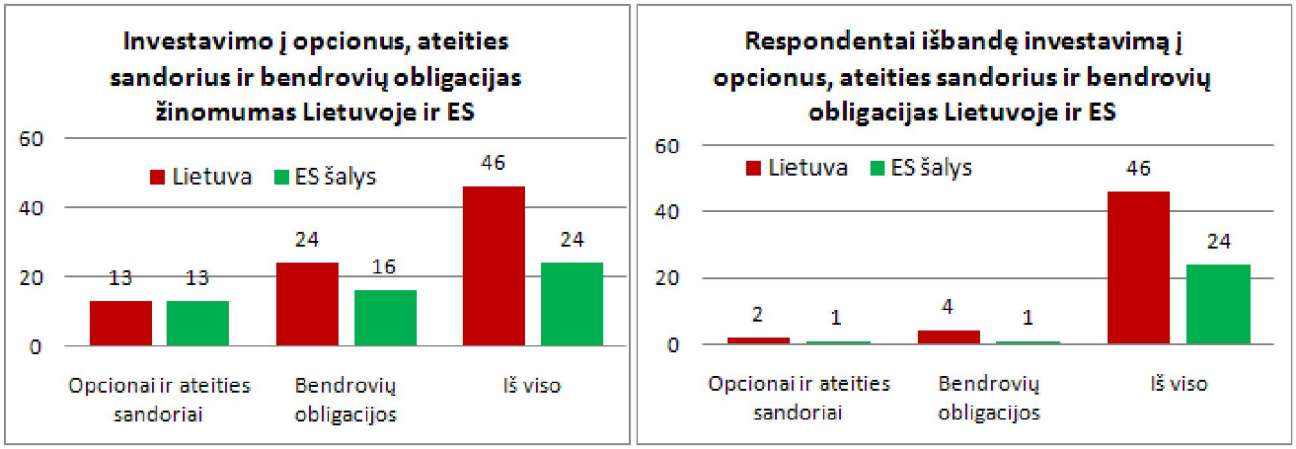

32 pav. Investavimo į opcionus, ateities sandorius ir bendrovių obligacijas žinomumas ir išbandymas Lietuvoje ir kitose ES šalyse (sudaryta autorės)

Išbandžiusiųjų investavimą į opcionus, ateities sandorius ir bendrovių obligacijas yra dar mažiau. Lietuvoje šią rūšį išbandę vos 2 respondentai iš 46 apklaustų. Tai yra labai mažas skaičius. Europos Sąjungoje šis skaičius yra labai panašus – 1 iš 24 respondentų, nors žino net pusė respondentų. Lietuvoje opcionais prekiauti leidžia tik Estijos banko padalinys Lietuvoje LHV (www.lhv.lt) [6]. Lietuvoje taip pat galima įsigyti opcionų (pvz., TEO, Ūkio banko, OMX indekso), nors jie Lietuvoje nepopuliarūs, nes nėra likvidūs, gana didelis skirtumas (angl. spread) tarp pirkimo ir pardavimo kainos. Kaip teigia Kęstutis Šalavėjus (žurnalas „Fortuna privata“), jie daug populiaresni Vakarų Europoje, o ypač JAV, kur kai kurių akcijų opcionais prekiaujama ypač aktyviai, o dėl brokerinių kompanijų konkurencijos, skirtingai nei Lietuvoje, palankus pirkimo–pardavimo santykis bei sandėrio komisiniai [32]. Kadangi tai nėra itin lengvai suprantama ir gana rizikinga investavimo priemonė, todėl nenuostabu, kad tiriamieji neprofesionalūs investuotojai jos arba apskritai nežino, arba jei ir yra kažką girdėję, jos tiesiog nesirenka. Nors, kaip teigia straipsnio autorius Kęstutis Šalavėjus, Vakarų Europoje tai labiau populiaru, tačiau apklausa rodo, kad visgi respondentai nenaudoja ir mažai žino apie šią

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

priemonę. Atlikta apklausa parodė, kad respondentai renkasi paprastesnes ir labiau suprantamas investavimo priemones.

Kita investicijų rūšis – investavimas į bendrovių obligacijas yra geriau žinoma nei investavimas į opcionus ir ateities sandorius. Lietuvoje ją žino apie pusė respondentų 52,2% (24 iš 46), Europos Sąjungos šalyse šiek tiek daugiau – 66,7% (16 iš 24). Nors žino pakankamai daug, išbandę yra vos 4 respondentai Lietuvoje ir 1 respondentas Europos Sąjungos šalyse. Investavimas į bendrovių obligacijas, kaip teigia Nasdaq OMX Group [44], yra rizikingas jei emitentas nepajėgs vykdyti savo įsipareigojimų investuotojams. Palūkanos už bendrovių obligacijas paprastai yra didesnės už Vyriausybės vertybinius popierius [37]. Rizika investuojant į obligacijų fondus yra mažesnė, nei investuojant į konkrečias obligacijas, nes fondai diversifikuoja riziką, įsigydami įvairių obligacijų. Taigi investavimas tiesiogiai į bendrovių obligacijas yra gana rizikingas, nes bendrovė, į kurios obligacijas investuotojas renkasi investuoti, gali paprasčiausiai subankrutuoti arba mokėdama palūkanas susidurti su sunkumais. Kadangi rizika yra nemaža, ši investicija neatrodo patraukti neprofesionaliems investuotojams. Kaip rodo žemiau pateiktas paveikslas (žr. 33 pav.), rizika tiek Lietuvoje, tiek ES šalyse yra labai svarbi.

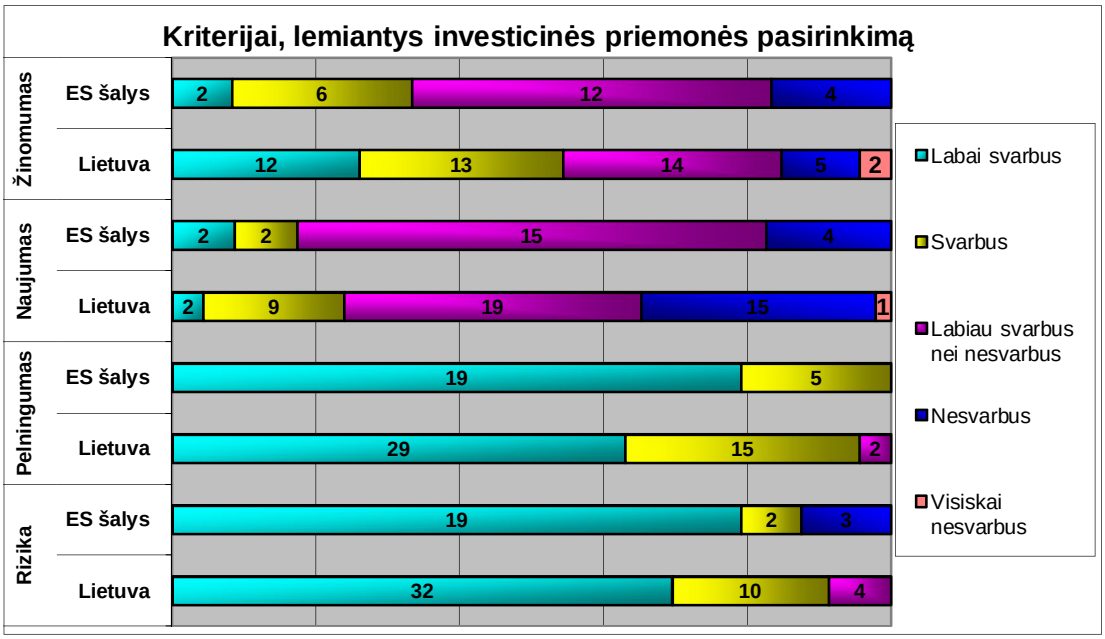

33 pav. Kriterijai, lemiantys investicinės priemonės pasirinkimą Lietuvoje ir kitose ES šalyse (sudaryta autorės)

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Pelningumas (arba kitaip investicijų grąža) – tai kitas pagal svarbumą respondentų įvertintas veiksnys renkantis investicinę priemonę. Taigi rizikingumas ir pelningumas yra pagrindiniai veiksniai, vadinasi dauguma respondentų rinktųsi mažesnio pelningumo ir rizikingumo investicines priemones. Kaip teigia Lietuvos bankų asociacijos vadovas, didžioji dalis klientų šiuo metu visai nebepasitiki ir nebeinvestuoja į įmonių akcijas [10]. V.Katkus teigia, kad dabar didžioji dalis Lietuvos žmonių, kurie disponuoja labai mažomis sumomis, tikrai dar kurį laiką investuos tik į indėlius ir niekur kitur, vadinasi rizikingumas, kaip ir parodo apklausa, išlieka bent kol kas svarbiausiu veiksniu [10].

Jeigu respondentai turėtų geresnės finansines galimybes, t. y. turėtų ir daugiau laisvų pinigų investicijoms, jie galėtų rinktis ir didesnį pelningumą teikiančias (taip pat ir rizikingesnes) investicines priemones (žr.34 pav.).

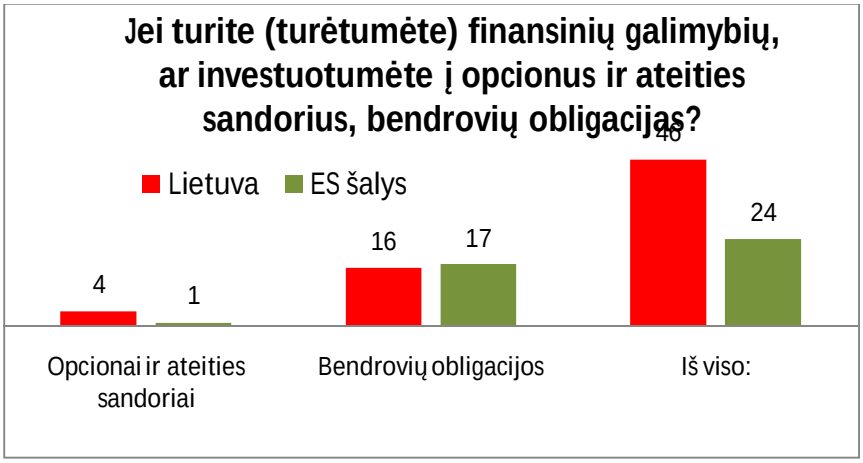

34 pav. Pasirinkimas investuoti į opcionus, ateities sandorius ir bendrovių obligacijas Lietuvoje ir kitose ES šalyse jei pagerėtų finansinė padėtis (sudaryta autorės)

Tačiau, kaip rodo apklausa, į opcionus investuotų vis tiek labai maža dalis. Tačiau investuojančių į bendrovių obligacijas skaičius išaugtų – iš 46 respondentų Lietuvoje investuotų 16, na o kitose Europos Sąjungos šalyse iš 24 investuotų į gana rizikingas bendrovių obligacijas net 17. Vadinasi, išaugus pajamoms respondentai pradėtų rinktis ir rizikingesnes priemones. Kaip teigia finansų analitikų asociacijos valdybos narys M. Vaičiulis, investicijos į indėlius turėtų pradėti mažėti, nes dabar palūkanos yra labai nedidelės: „pusantro procentas ar net vienas procentas palūkanų faktiškai reiškia, kad tų palūkanų nelabai yra“. Taip pat ekspertas teigia, kad ateityje, tikėtina, išaugs investicijų į fiksuoto termino ir fiksuotų palūkanų obligacijas [10]. Taigi išnagrinėjus investavimą į opcionus ir ateities sandorius bei bendrovių obligacijas, galima matyti, kad neprofesionaliems investuotojams labai

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

svarbu rizikingumas ir jų investicijos saugumas. Todėl užuot pasirinkę šiek tiek rizikingesnes, bet tuo pačiu pelningesnes investicijas, jie renkasi nerizikingas ir mažo pelningumo investicijas. Tyrimo duomenys atitinka ir tai, ką teigia ekspertai – jie šiuo metu sutinka, kad bent kol kas yra daugiau renkamasi saugios investicijos. Lietuvoje situacija su opcionais ir ateities sandoriais yra tokia, kad praktiškai nėra daug apie šią investicijų rūšį apskritai žinančių, o išbandžiusiųjų skaičius irgi labai mažas. Ir nors kitose Europos Sąjungos šalyse šios priemonės yra kur kas labiau paplitusios, tačiau iš respondentų atsakymų galima matyti, kad žinių taip pat nėra, todėl ir naudojančių šią priemonę yra mažai. Visgi tai parodo, kad ši investavimo priemonė nėra itin tinkama neprofesionalams.

2.2.6. Investavimas į taupymo lakštus ir vyriausybės obligacijas

Investavimas į taupymo lakštus tai ypač tinkama investicija neprofesionalams, kadangi investuotojai, įsigiję taupymo lakštų, nemoka su jų įsigijimu susijusių vertybinių popierių sandorio sudarymo, taupymo lakštų saugojimo, vertybinių popierių sąskaitos atidarymo mokesčių – visa tai apmokės Finansų ministerija [17]. Taupymo lakštų palūkanos nėra mažos lyginant su banko indėlių palūkanomis (žr.35 pav.)

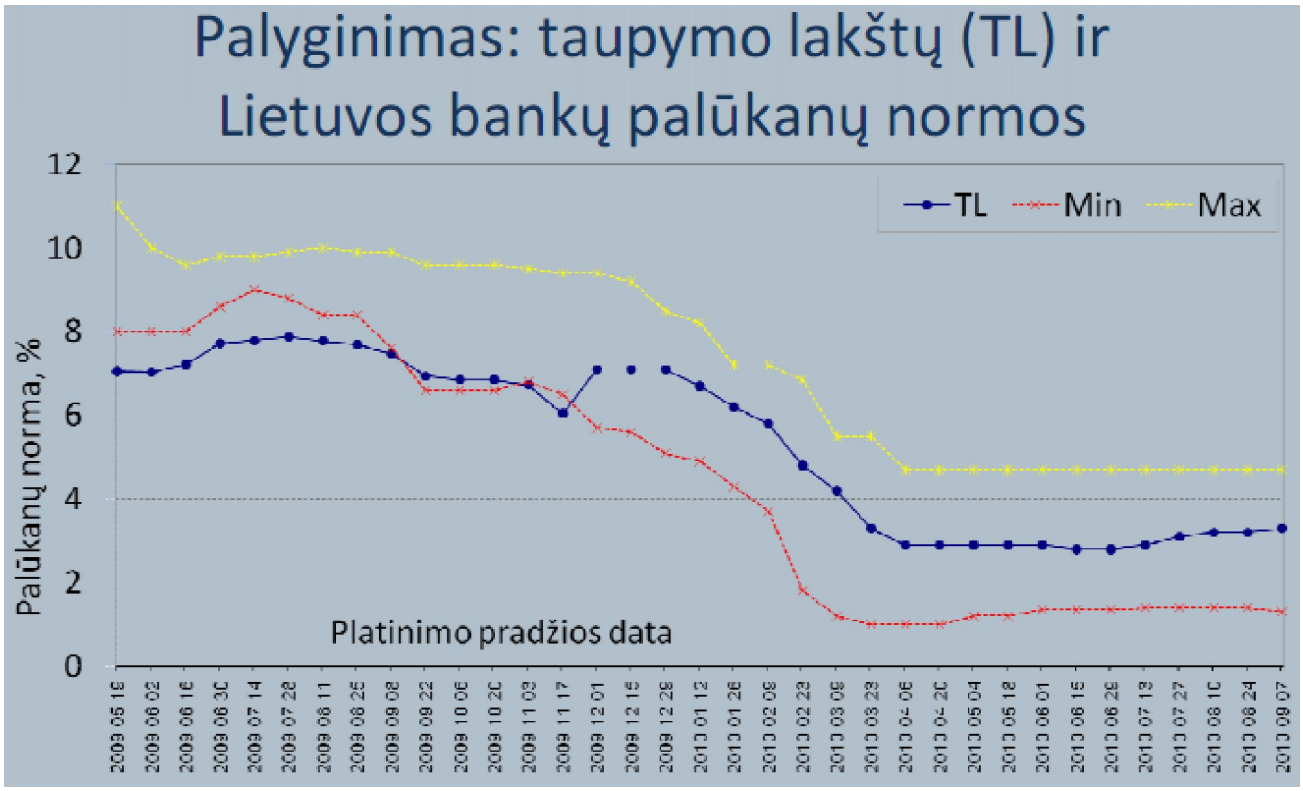

35pav. Taupymo lakštų (TL) ir Lietuvos bankų palūkanų normos (šaltinis: Finansų ministerija)

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Taupymo lakštų palūkanų normą lemia Lietuvos bankų terminuotųjų indėlių palūkanų normos vidurkis ir Vyriausybės vertybinių popierių aukcionų rezultatai. Kaip matome ir 35 paveikslo, taupymo lakštų palūkanos yra panašios kaip ir terminuotųjų indėlių, bet kartu jų rizikingumas yra visai mažas. Kaip matome iš 36 paveikslo, daugiau nei pusė Lietuvos gyventojų puikiai žino investavimą į taupymo lakštus, tačiau išbandžiusiųjų yra labai mažai. Nors tai labai panaši investavimo priemonė į banko indėlius, tačiau visgi pastaruosius investuotojai renkasi daug dažniau. Kitose Europos Sąjungos šalyse ši investavimo rūšis nėra populiari arba apklausti respondentai tiesiog nėra girdėję, todėl ir išbandžiusiųjų nėra.

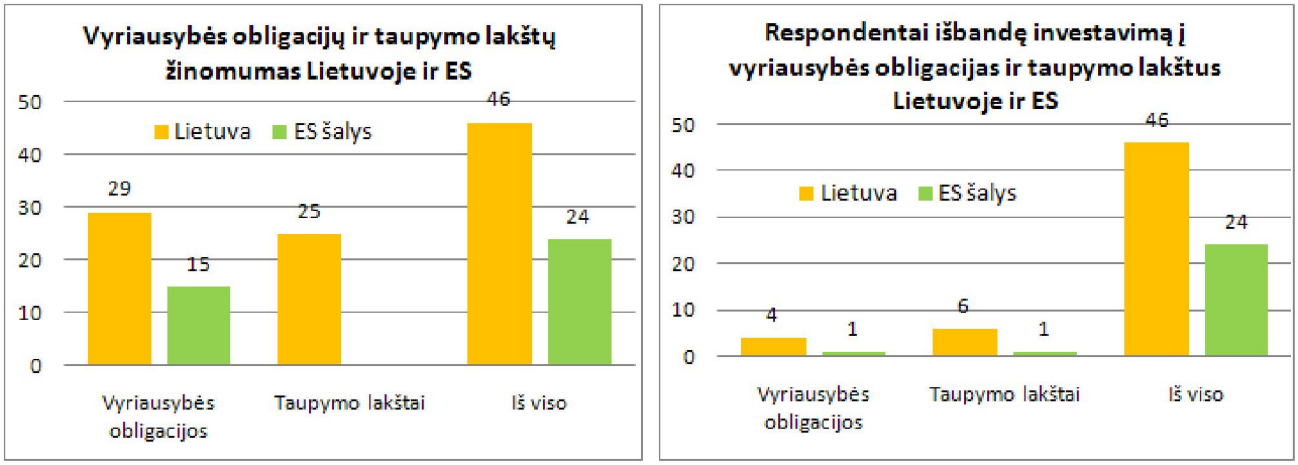

36 pav. Investavimo į vyriausybės obligacijas ir taupymo lakštus žinomumas ir išbandymas Lietuvoje ir kitose ES šalyse (sudaryta autorės)

Taupymo lakštai ypač tinkami neprofesionaliems investuotojams, tačiau jų paklausa ir naudojimas yra gana žemi. Kadangi šios investavimo priemonės žinomumas yra gana didelis (daugiau nei pusė apklaustųjų ją žino), vadinasi viena iš priežasčių, kodėl neprofesionalūs investuotojai nesirenka šios, gana paprastos priemonės, yra per mažas informavimas apie galimybė ir privalumus. Kita svarbi priežastis, kaip ir atskleidė prieš tai aptartas 25 ir 33 paveikslas, yra žinios.

Vyriausybės skolos vertybiniai popieriai, kurių terminas yra ilgesnis bei vieni metai, yra vyriausybės obligacijos. Valstybė prisiima įsipareigojimą iš anksto sutartu terminu išpirkti obligaciją bei sumokėti nustatytas palūkanas [28]. Pati naujausia emisija buvo 2010 m. rugsėjo 25 – 2010 m. spalio 25d. Žemiau pateikta lentelė (žr.7 lentelę) su šios obligacijų emisijos duomenimis.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

7 lentelė. Vyriausybės obligacijos 2010 m. rugsėjo 25 d. - 2010 m. spalio 25 d. (Remiantis Vertybinių popierių komisijos duomenimis)

Emisijos Nr.	Trukmė, dienomis	Emisijos valiuta	Aukciono data	Apmokėjimo data	Išpirkimo data	Pasiūlytas žemiausias pelningumas, %	Vidutinis pelningumas, %	Patvirtintas aukščiausias pelningumas, %
60323	1040	LTL	2010 09 27	2010 09 30	2013 08 05	3,700	3,727	3,750
60028	553	EUR	2010 10 18	2010 10 20	2012 04 25	1,980	2,187	2,270

Kaip matome iš 7 lentelės, buvo išleistos obligacijos ir litais (Lt) ir eurais (EUR).Šios dvi emisijos turi skirtingą trukmę ir skirtingus pelningumus, taigi investuotojai galėjo pasirinkti tinkamiausias jiems. Tačiau tai nėra didžiausias galimas pelningumas. Kaip teigia Lietuvos Respublikos Finansų ministerija, Lietuvos Vyriausybė 2010.02.04. tarptautinėse rinkose sėkmingai išplatino 2 mlrd. JAV dolerių (apie 4,98 mlrd. litų) vertės obligacijų emisiją. Tai yra didžiausia šalies istorijoje kada nors išplatinta Vyriausybės obligacijų emisija, kurios 10 metų trukmės obligacijų palūkanų norma yra 7,625 proc., o vadinamoji kupono norma - 7,375 proc. (obligacijos bus išperkamos 2020 metų vasario mėnesio 11 dieną).

Vyriausybės vertybiniai popieriai yra viena iš saugiausių investicijų, nes garantuojama valstybės turtu, todėl vien dėl saugumo neprofesionalūs investuotojai turėtų atkreipti dėmesį jog tai investavimo galimybė su mažu rizikingumu [38]. Kaip nurodo 33 paveikslas – rizika labai svarbi renkantis investavimo priemonę. Kaip teigė Lietuvos bankų asociacijos prezidentas S. Kropas, žmonės šiuo metu ieško saugesnių priemonių ir tai bankų indėliai ir vyriausybių vertybiniai popieriai. Taip pat Lietuvos bankų asociacijos prezidentas S. Kropas pastebi, kad visumoje yra netikrumas ir dėl Vyriausybės obligacijų, kurios anksčiau buvo laikomos kaip visiškai nerizikingos. Taigi žmonės nepasitiki net ir anksčiau tikrai saugiomis vadintomis investicijomis, į kurias investuoti rinkdavosi mažiau patyrę ir konservatyviausi investuotojai. Dabar net šitoje kategorijoje nėra buvusio tikrumo [10]. Šią situaciją atspindi ir žemiau pateiktas paveikslas (žr.37 pav.).

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

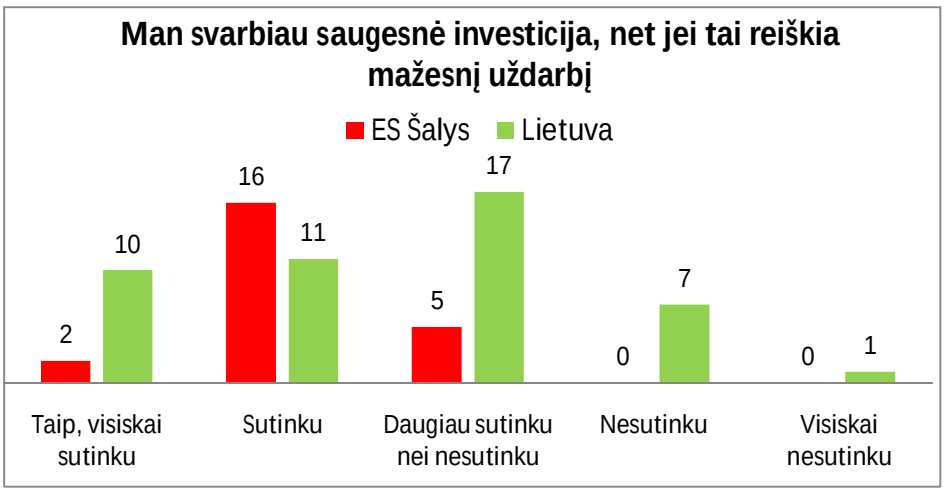

37 pav. Saugesnės investicijos su mažesniu uždarbiu pasirinkimas Lietuvoje ir kitose ES šalyse (sudaryta autorės)

Iš 37 paveikslo matome, kad iš tiesų šiuo metu (daugiausiai dėl ištikusios ekonominės krizės) vis daugiau žmonių renkasi saugumą. Lietuvoje tvirtą (100 % sutikimą su teiginiu) pareiškė daug daugiau žmonių nei kitose ES šalyse – net 21,7 % (10 iš 46), o kitose ES šalyse tik 8 % (2 iš 24) respondentų. Taip gali būti dėl to, kad ypač skaudžiai ekonominė krizė paveikė Lietuvos gyventojus. Gana stiprų sutikimą pareiškė arti 35% Lietuvos gyventojų ir beveik 46% kitųES šalių gyventojų. Tai parodo, kad jie sutinka su teiginiu, tačiau yra tam tikrų klausimų ir abejonių. Vadinasi ši grupė žmonių gavusi teisingą informaciją galėtų pasirinkti ne vien tik saugumą, kaip vienintelį ir svarbiausią bruožą, turinčias investicines priemones, bet ir investicijas, kurios turėtų didesnį pelningumą ir kartu būtų pakankamai saugios. Tai padėtų užtikrinti pakankamas informavimas. Apklausoje respondentams buvo pateiktas ir klausimas, ar jie investuotų į Vyriausybės obligacijos ir Taupymo lakštus, jei jie turėtų finansinių galimybių (žr.38 pav.).

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

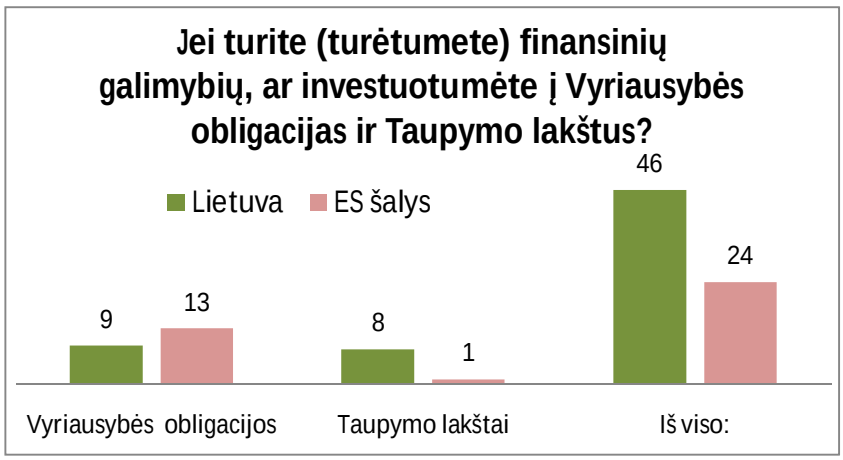

38 pav. Apsisprendimas investuoti į Vyriausybės obligacijas ir Taupymo lakštus esant finansinėms galimybėms Lietuvoje ir kitose ES šalyse (sudaryta autorės)

Atsakymai rodo, kad pinigų galimas nepakankamumas šiuo metu nėra pagrindinė priežastis, kuri lemia nedidelį investavimą į šias dvi priemones. Lietuvoje iš 46 respondentų turėdami finansinių galimybių tik 9 investuotų į Vyriausybės obligacijas ir tik 8 į taupymo lakštus. Europos Sąjungoje pakankamos finansinės galimybės padidintų investuojančiųjų į Vyriausybės obligacijas skaičių, tačiau norinčių investuoti į taupymo lakštus skaičiaus nepadidintų. Vadinasi, Europos Sąjungoje net iš 15 respondentų, kurie žinojo šią priemonę, net 13 išbandytų, jei tik turėtų geresnes finansines galimybes. Vadinasi, Europos Sąjungoje užtektų stipriai padidinti informacijos kiekį apie šią galimybę ir investuotojų skaičius išaugtų. Tačiau, kaip ir teigė Lietuvos bankų asociacijos prezidentas S. Kropas, Lietuvoje yra didesnis nesaugumas, todėl vien informacijos gausa ir žinių padidėjimas problemos neišspręs.

Kaip parodė atsakymai į anketos klausimus, pagrindinė problema yra mažas žinių kiekis. Padidinus turimas žinias apie investavimo priemones, investuotojų skaičius padidėtų. Kitas labai svarbus trūkumas - tai informavimo trūkumas. Praktiškai visose aptartose priemonėse galima pastebėti dėsningumą – žinančiųjų apie priemones skaičius yra žymiai didesnis nei praktiškai išbandžiusiųjų. Praktiškai išbandyti ir toliau sėkmingai naudoti trukdo tai, kaip nurodo respondentai, kad neužtenka informacijos ir žinių.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

3. INVESTAVIMO POLITIKOS ĮGYVENDINIMO GALIMYBĖS

Išnagrinėjus teorinius teiginius apie neprofesionaliems klientams tinkamas investicijas bei išanalizavus anketinės apklausos rezultatus ir būdingą neprofesionaliems klientams situaciją investicijų rinkoje Lietuvoje ir visoje Europos Sąjungoje, bus atskleista, kokios yra neprofesionalių klientų investavimo perspektyvos.

Kaip atskleidė ankstesniame skyriuje nagrinėti respondentų atsakymai, didelė mažo aktyvumo investuojant priežastis yra mažos finansinės galimybės. Respondentai teigia, kad turi finansinių galimybių taupyti (žr.20 pav.) tiek Lietuvoje, tiek Europos Sąjungoje, tačiau, kaip rodo atsakymai į klausimą, į ką respondentai investuotų, jei turėtų laisvų finansinių išteklių, šiuo metu iš visų apklaustų respondentų tikrai investuoja nedidelė dalis. Tačiau, jei jie vis tik turėtų daug geresnes finansines galimybes, jie rinktųsi daug aktyviau nagrinėtas investavimo priemones (žr.39 pav.). Vadinasi, nors teigiama, kad turi galimybių taupyti, tačiau santaupos yra arba menkos, arba labai nestabilios, todėl tik turėdami daug didesnės pajamas, investuotojai galės rinktis tai, kas jiems būtų priimtina.

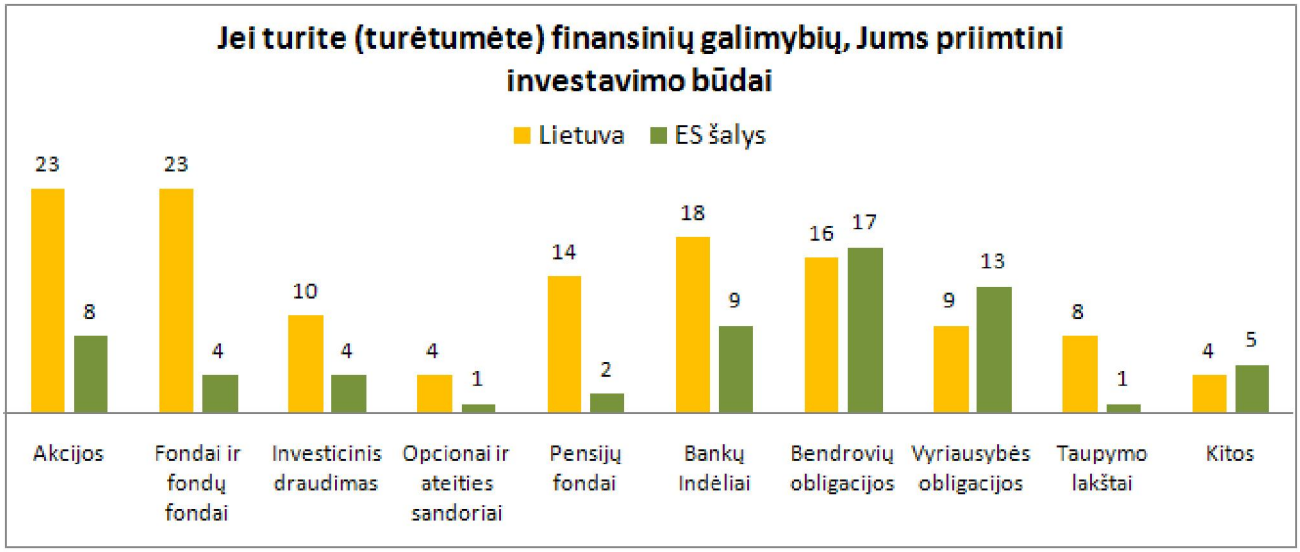

39 pav. Esant finansinėms galimybėms priimtini investavimo būdai Lietuvoje ir kitose ES šalyse (sudaryta autorės)

Geresnė finansinė padėtis žmones padrąsintų rinktis daugiau didesnio rizikingumo ir didesnės grąžos finansines priemones, tokias kaip investicijos į akcijas ir fondų fondus. Žinoma, populiarūs išliktų ir

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

šiuo metu dažniausiai pasirenkami pensijų fondai, investicinis draudimas, bankų indėliai ir kt. Vadinasi, norint, kad neprofesionalių investuotojų skaičius augtų, turi bent šiek tiek padidėti pajamos.

Nemokėjimas elgtis su savo finansais irgi gali būti priežastis, dėl ko respondentai teigia, jog pajamos per mažos. Galbūt jos būtų pakankamos jei būtų tinkamai tvarkomi finansai. Todėl tiek valstybė, tiek švietimo įstaigos turėtų rūpintis, kad žmonės gautų pakankamai informacijos apie savo asmeninių finansų planavimą. Visos mokymo įstaigos turėtų skirti privalomą kursą visiems besimokantiems (tiek studentams nepriklausomai nuo specialybės, tiek moksleiviams).

Kita svarbi priežastis, kodėl yra mažas investuojančiųjų aktyvumas, yra požiūrio, kad investuoti reikia daug pinigų, problema. Būtent apie požiūrių svarbą galima spręsti ir iš respondentų atsakymų, jog šiuo metu jie turi galimybių taupyti, vadinasi turi ir mažesnių ar didesnių galimybių ir investuoti. Šiais metais 2010 - 05 - 06. Vertybinių popierių komisijos užsakymu „Baltijos tyrimai“ atliko tyrimą ir pateikė išvadas dėl „gyventojų asmeninių finansų tvarkymo elgsenos“. Šis tyrimas parodė, kad Lietuvos gyventojų požiūris į ilgalaikį finansų planavimą gana stabilus ir per paskutiniuosius 4 metus beveik nekito. 73 proc. suaugusių šalies gyventojų teigia, kad nėra linkę gyventi tik šia diena, 69 proc. apklaustųjų sutiko su teiginiu, kad jie visada stengiasi taupyti juodai dienai [29]. Atliktos apklausos Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse rezultatai yra panašūs su „Baltijos tyrimai“ atliktos apklausos rezultatais. Abi apklausos rodo, kad žmonės taupo pasyviai ir dažniausiai pasirenka indėlius – t. y. saugiausias priemones. Lietuvos vertybinių popierių komisijos pranešime teigiama, kad „kaip ir anksčiau, dažniausiai Lietuvos gyventojai taupo pasyviai – trečdalis (32 proc.) turi indėlį banke, dar trečdalis (31 proc.) laiko santaupas namuose. Kad neturi jokių kaupimo, investicinių priemonių ar kreditinių įsipareigojimų nurodė 37 proc. apklaustų gyventojų. 20 proc. apklaustųjų teigė turintys vienokį ar kitokį draudimo produktą (kaupiamąjį, investicinį gyvybės draudimą ar draudimą nuo nelaimingų atsitikimų, ligų). 15 proc. – vartojamąją paskolą ar išperkamąją nuomą (prieš metus buvo 20 proc.), 5 proc. – būsto paskolą, o 8 proc. – investicijas į nekilnojamąjį turtą. Į III pakopos pensijų fondus teigė investavę 2 proc. gyventojų, dar 2 proc. – į įmonių akcijas“. Kaip pagrindinę neinvestavimo priežastį Vertybinių popierių komisijos narys V.Cibas nurodė tai, jog pinigai laikomi nenumatytoms išlaidoms bent jau tokį atsakymą nurodė 45 proc. iš tų, kurie santaupas laiko namuose ar indėliuose. Prieš metus pagrindinė priežastis buvo per maža santaupų suma (taip atsakė 46 proc. neinvestuojančių), o šiais metais ši priežastis buvo antroje vietoje (35 proc.). 34 proc. neinvestuoja, nes bijo rizikuoti (taip atsakiusių, lyginant su 2009 m., padidėjo 10 proc. punktų), 22 proc. nepasitiki finansinėmis institucijomis, o 13 proc. mano, kad neturi pakankamai žinių apie investavimą [29]. Būtent rizika ir pelningumas (investicijų grąža) buvo svarbiausi veiksniai (žr.33 pav.) renkantis

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

investavimo būdą. Šis Vertybinių popierių komisijos pranešimas parodo, kad pinigus, kuriuos kaupia pakankamai didelė gyventojų dalis būtų, galima panaudoti efektyviau. Taip pavyktų išvengti infliacijos ir turėti didesnį uždarbį. Kaip teigia doc. dr. Eimutis Valakevičius, investuoti į rizikingus vertybinius popierius verta net ir nedideles sumas. Tačiau tam reikalingas investavimo finansų rinkose teorijos supratimas, o mažiau pasiturintys investuotojai apsiriboja tik taupomosiomis sąskaitomis ir obligacijomis [9]. Minėta rizikos baimė yra visiškai normali, tačiau tinkamas informavimas apie jos valdymą padėtų objektyviau įvertinti savo galimybes. Labai dažnai pati baimė kyla dėl to, kad žinios yra nepakankamos. Kaip ir parodė VPK atlikta apklausa, žinių trūkumas yra net 13 proc. priežastis neinvestuoti. Šio darbo antrajame skyriuje atliktos apklausos rezultatai parodė, kad Lietuvoje informacijos, susijusios su investavimu, pakanka vos pusei respondentų, o Europos Sąjungoje informacijos yra pakankamai. Tačiau žinių, susijusių su investavimu, lygis yra gana žemas tiek Europos Sąjungoje, tiek Lietuvoje. Vadinasi, problemą dėl mažo investuojančių neprofesionalų skaičiaus būtų galima išspręsti padidinus žinių kiekį. Žinios padėtų sumažinti nusistatytą, kad investavimui būtinas didelis pinigų kiekis, taip pat rizikos baimę. Didinti žinias galėtų didesnis informavimas. Visai neseniai, 2009 metais buvo išleistas „Finansinių paslaugų vadovas“, kuriame supažindinta su pagrindiniais principais. Tačiau šis leidinys daugiau apibrėžia asmeninių finansų tvarkymą, tačiau visuomenei skirto leidinio, kuriame būtų kalbama apie pagrindines finansines priemones, nėra. Tokio leidinio parengimą ir pateikimą reikėtų organizuoti pagal mano siūlomą schemą (žr.40 pav.).

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

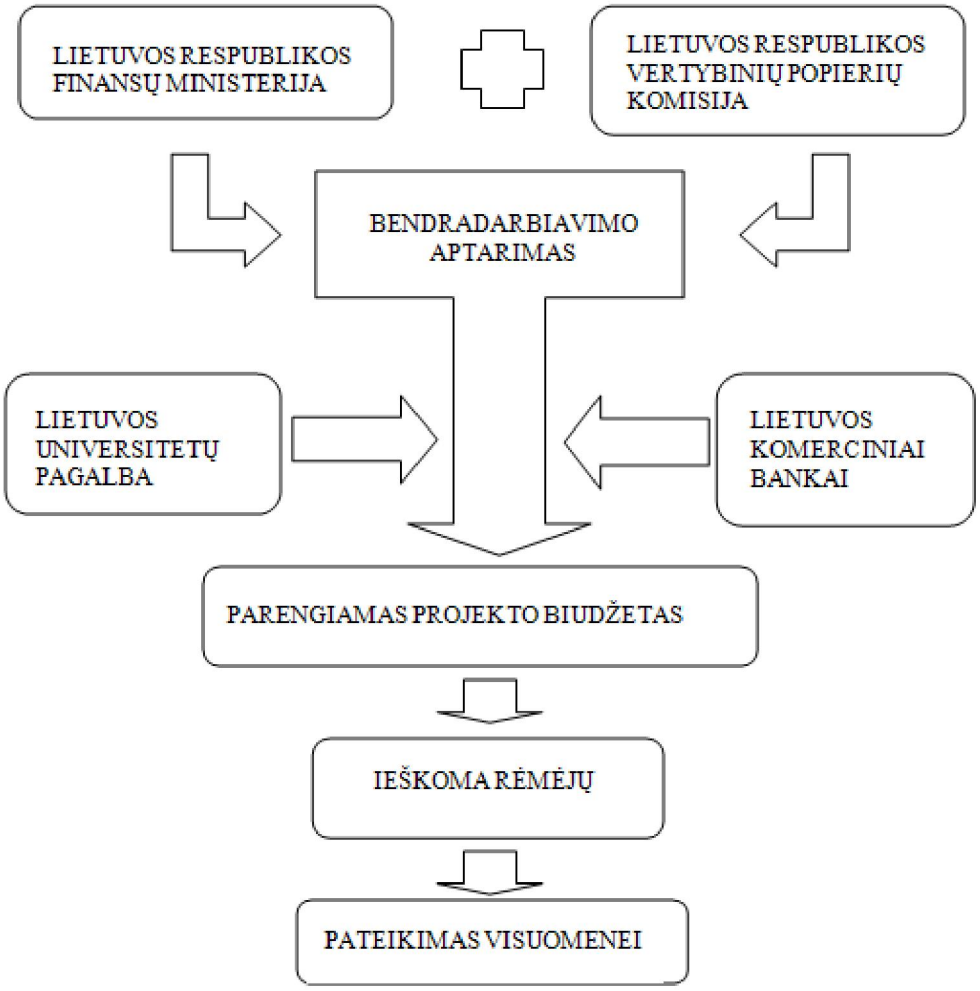

40 pav. Informacinio leidinio parengimo planas (sudaryta autorės)

Kadangi Lietuvos Respublikos finansų ministerijos vienas iš tikslų yra finansų sektoriaus plėtra ir sklandus kitų finansų srities priemonių įgyvendinimas, tai ji turėtų būti viena iš pagrindinių šio projekto organizatorių . Į pagalbą turi būti pasitelkiama ir Lietuvos Respublikos vertybinių popierių komisija, nes jos vienas iš pagrindinių uždavinių ir yra teikti pasiūlymus dėl valstybės ekonominės politikos, skatinančios finansinių priemonių rinkų plėtrą, formavimo bei skleisti informaciją apie finansinių priemonių rinkų veikimo principus. Manau, didžiąją dalį darbų visgi atliks Vertybinių popierių komisija.

Bendradarbiavimas yra būtinas rengiant tokius svarbius leidinius, todėl pirmiausia turi būti sutariama su Lietuvos universitetais dėl pagalbos teikimo. Universitetų profesoriai, kurie specializuojasi investavimo srityje, turėtų būti paskatinti prisidėti prie šio projekto. Jiems būtų galima skirti tam tikrą sumą nuo išleisto leidinio pardavimų bei didesniąją dalį turėtų sudaryti LR valstybės

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

nustatyto dydžio alga. Kadangi šiuo leidiniu nebus siekiama uždirbti pelno, o pagrindinis tinklas yra visuomenės švietimas ir gyventojų finansinės padėties gerinimas.

Kita bendradarbiavimo galimybė yra su Lietuvos komerciniais bankais. Komercinių bankų bendradarbiavimas yra labai svarbus, nes jie tiesiogiai susiję su neprofesionaliems klientams teikiamomis investavimo galimybėmis. Komercinių bankų investavimo sričių specialistai galėtų stipriai prisidėti ruošiant ir pritaikant leidinį investuotojams. Specialaus atlygio jiems neturi būti teikiama, nes nauda jiems yra tiesioginė – informavimo priemonės rengime dalyvavę bankai tokiu būdu gaus „nemokamą reklamą“. Be to, tiesiogiai šiuo metu susiduriantys su neprofesionaliais investuotojai bankų investavimo konsultantai geriausiai žino, ko dar trūksta, kaip galima geriau pateikti. Taip pat leidinio platinimas vyktų irgi per juos (vienas iš informavimo būdų).

Biudžeto sudarymas ir lėšų skyrimas yra ypač aktualus, nes šiuo atveju visas lėšas projektui turi skirti Valstybė. Dalis lėšų (mažesnioji) bus susigrąžinta, nes leidinys bus platinamas ir knygynuose už simbolinę kainą, tačiau internete turi būti pateikiama visiems prieinama ir nemokama leidinio kopija. Šiuo projektu, kaip buvo minėta anksčiau, nėra siekiama uždirbti pelno, o vienintelis tikslas yra visuomenės skatinimas investuoti.

Rėmėjai yra svarbūs bet kuriam projektui. Šiame projekte rėmėjais reikia pasiūlyti būti visiems televizijos kanalams ir radijo stotims, kadangi reklama brangiai kainuoja. Rėmėjų sąraše galėtų būti ir komerciniai bankai, jie ypač turi būti suinteresuoti leidinio sėkme.

Pateikimas visuomenei yra visuomenės informavimo būdai. Žemiau pateiktoje schemoje (žr.41 pav.) nurodyti ne tik šiam leidiniui skirti informavimo būdai, bet ir apskritai galimybės spręsti problemą taikant schemoje nurodytas priemones. Vienkartinis priemonių panaudojimas neleis pasiekti norimo rezultato. Kadangi antrojoje darbo dalyje atliktos apklausos rezultatai parodė, kad tiek Lietuvoje, tiek ES šalyse trūksta informacijos apie galimybes, tai žemiau išvardintų būdų naudojimas leis išspręsti problemą ir Lietuvoje, ir ES.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

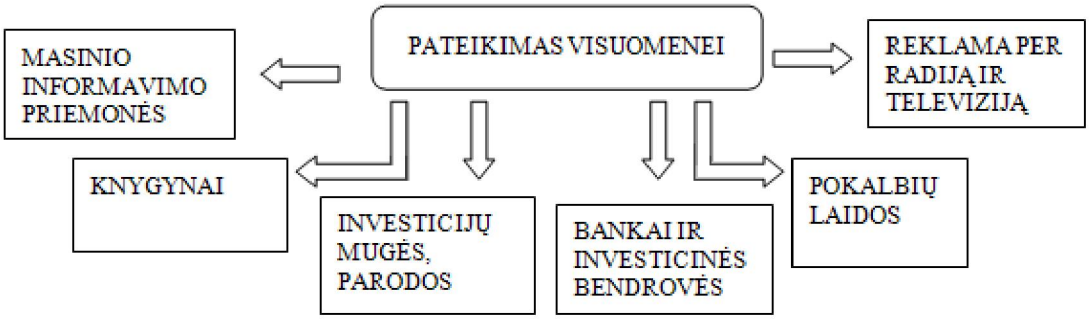

41 pav. Visuomenės informavimo būdai (sudaryta autorės)

Visuomenės informavimas per masinio informavimo priemones yra turbūt geriausiai žinomas ir daugiausiai naudojamas. Reiktų paruošti straipsnius žurnaluose ir specialius lankstinukus. Žurnalų ir laikraščių straipsniuose turi būti kalbama apie naudą, kokią gautų investuotojas ir neinvestavimo žalą (pvz. infliacija). Lankstinukuose turi būti trumpa informacija, kur kreiptis, kaip įsigyti leidinį – trumpa instrukcija. Šiuo metu ypač populiarios pokalbių laidos. Transliacija per įvairius televizijos kanalus, ypač per nacionalinį televiziją „LTV“ būtų nemokama, o su kitais kanalais būtų galima derinti dėl sąlygų, nes nauda gali būti abipusė (televizijos kanalas turi laidos temą, o pokalbių dalyvių tikslas skatinti naudojimą). Be to, televiziją žiūri dauguma gyventojų ir sudominti visuomenę šiuo būdu yra lengviausia. Reklama per televiziją (bent jau per nacionalinę) galėtų būti irgi paruošta. Jos tikslas turi būti sudominti visuomenę ir paskatinti plačiau domėtis siūlomomis galimybėmis.

Didelį vaidmenį turi vaidinti ir bankų bei investicinių bendrovių darbuotojai, kurie bus pagrindiniai investicinių produktų platintojai. Darbuotojai informuoja atėjusius neprofesionalius klientus apie teikiamas galimybės. Žmogus, apsilankęs banke, gautų lankstinuką ar išleistą leidinį, kur būtų kalbama apie jam teikiamas galimybes. Tokį leidinį namie perskaitęs vėl kreiptųsi pas konsultantą banke ar investicinėje bendrovėje, kur jam būtų plačiau paaiškinta, padedama apsispręsti ir pasiūlyta pabandyti.

Nauji leidiniai turės būti platinami ir knygynuose, nes dauguma žmonių vis dar ieško informacijos čia. Kitas, gana naujas būdas yra organizuojamos investicijų mugės. Visai neseniai 2010 rugsėjo 30 - spalio 2 d. Lietuvos parodų ir kongresų centre „Litexpo“ vyko investicijų mugė „Vilnius Invest 2010“. Tokios mugės būtų labai puikus ir įdomus būdas pritraukti žmones ir paskatinti domėtis investicijomis. Jos turi būti organizuojamos ne vieną kartą į metus, o bent jau du. Programa, kuri buvo paruošta šiais metais, buvo labai gera, nes buvo teikiamos ne tik konsultacijos, bet ir įvairūs žaidimais, loterijos.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

Visgi ateityje turėtų būti sudėtingesni terminai paruošti „paprastesne kalba“ t. y. kad oratoriai, kurie veda paskaitas, kalbėtų labai paprastais žodžiais , kurie būtų suprantami net ir išsilavinimo neturinčiam potencialiam investuotojui.

Įgyvendinus šiuos siūlomus būdus, investuojančiųjų skaičius turi išaugti, tačiau tai nėra vienerių metų planas, o veiksmai turi būti vykdomi bent į metus iš eilės, kad būtų pakankamai laiko suformuoti tam tikrą vartojančiųjų įpročius.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Siekdama pagrindinio šio darbo tikslo – įvertinti Lietuvos bei Europos Sąjungos neprofesionalių klientų investavimo galimybes, išnagrinėjusi literatūrą, atlikusi anketinę apklausą, išstudijavusi siūlomas investavimo galimybes Lietuvoje bei kitose Europos Sąjungos šalyse, padariau tokias išvadas ir siūlymus:

1. Remiantis pirmojoje dalyje aptartais neprofesionalių investuotojų bruožais galima apibrėžti, kad neprofesionalus investuotojas tai - investuotojų kategorija, kuriai priskiriami mažiau investavimo žinių ir patirties turintys investuotojai. Šiai kategorijai priklauso dauguma investuojančių fizinių asmenų, kurių vidutinis amžius Lietuvoje turi didėti.
2. Investuotojus galima suskirstyti į nuosaikius, konservatyvius ir agresyvius, o neprofesionalūs investuotojai labiau pasižymi savo nuosaikumu ir konservatyvumu.
3. Svarbiausi investavimo etapai, kuriuos atlieka neprofesionalus investuotojas padedamas profesionalų tarpininkų, yra teisingas savo finansinės padėties įvertinimas, tikslų tikslus apibrėžimas, investicinių priemonių diversifikavimas ir rizikos įvertinimas. Ypač svarbu laikytis pasirinkto plano ir peržiūrėti bei perbalansuoti kas dveji metai savo investicijas, pasitarus su savo profesionaliu konsultantu.
4. Anketos yra tinkama tyrimo priemonė, padedanti išsiaiškinti investuotojo investavimo tikslus, žinias ir patirtį, finansinę padėtį ir investavimo galimybes. Jų pagrindinis tikslas yra objektyviai įvertinti investuotojo galimybes ir pasiūlyti geriausią sprendimą.
5. Išnagrinėjus investavimo politikos suvokimą, galima teigti, jog svarbiausia numatyti, kiek lėšų galima skirti investavimui ir nusistatyti investavimo tikslą – ko norima sulaukti iš savo investicijų. Tolesni veiksmai, kaip investavimo priemonės pasirinkimas, priežiūra ir t. t. , yra tik priemonės tikslui pasiekti.
6. Vienas iš didžiausių trūkumų pasirenkant kaupiamąjį pensijų fondą yra tas, jeigu yra pasirenkamas tam tikras pensijų fondas, galimybės visiškai sugrįžti atgal prie socialinės pensijos kaupimo tik „Sodroje“ jau nėra.
7. Indėlis – pati paprasčiausia ir labiausiai paplitusi Lietuvoje tarp neprofesionalių investuotojų investavimo priemonė, tinkama trumpam (iki vienerių metų) investavimo periodui, tačiau ilgesniam laikui ji netinkama, nes infliacija gali viršyti uždirbamas metines palūkanas ir taip tokia investicija gali atnešti ne pelno, bet nuostolių.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

8. Investicinis draudimas yra tinkama investavimo priemonė neprofesionaliems investuotojams Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse, tačiau tai nėra vien tik draudimas. Pasirinkęs investicinį draudimą investuotojas turės skirti laiko savo pasirinktų investavimo krypčių priežiūrai.
9. Sumažėjusiam investuotojo norui investuoti, kaip matome iš respondentų atsakymų, gali turėti įtakos gana nedidelės pajamos, rizikos vengimas, nepakankamos žinios apie investavimą.
10. Apklausa parodė, kad su dauguma investavimo produktų respondentai yra susipažinę, tačiau praktiškai išbandę yra tik paprasčiausias ir mažos grąžos priemones. Didesnė lietuvių dalis, lyginant su kitų ES šalių piliečiais, yra išbandę daugiau rizikingesnių investavimo priemonių.
11. Nors pakankamai daug respondentų Lietuvoje nurodo žinantys investavimą į akcijas, fondus ir fondų fondus, tačiau praktiškai išbandę šią priemonę yra nedaugelis. Tinkamai pasirinkus akcijas ar fondus neprofesionalūs investuotojai turėtų didesnę grąžą, tačiau turėtų prisiimti ir didesnę riziką.
12. Didžioji dauguma respondentų Lietuvoje ir kitose Europos Sąjungos šalyse nurodo, kad nori pagilinti žinias apie investavimą ir turėti daugiau informacijos apie investavimo galimybes;
13. Tik apie pusė Lietuvos gyventojų yra patenkinti investavimo galimybėmis šalyje. Kitose Europos Sąjungos šalyse yra kur kas daugiau patenkintų savo galimybėmis neprofesionalių investuotojų.
14. Pasaulinė ekonomikos krizė labai sumažino galimybes taupyti ir investuoti, tačiau išaugus pajamoms, stipriai išaugtų norinčių investuoti skaičius. Taip pat padidėtų norinčių investuoti į daug rizikingesnes priemones, kurios atneša ir didesnę grąžą.

Remdamasi investavimo teoriniais teiginiais, neprofesionalių investuotojų charakteringais bruožais ir specifika bei atliktais investavimo galimybių tyrimais, siūlau:

1. Turi būti į visas studijų programas visose mokymo įstaigose įtrauktas kursas apie asmeninių finansų tvarkymą. Tai padėtų teisingiau planuoti finansus ir rasti laisvų lėšų investavimui.
2. Žinių apie investavimo galimybes trūkumas yra didelis ir Lietuvoje, ir kitose Europos Sąjungos šalyse. Valstybė turėtų prisidėti prie šios problemos sprendimo ir skirti daugiau lėšų naujiems specializuotiems leidiniams rengti, nemokamoms konsultacijoms teikti.
3. Informavimui apie tai, kokias galimybes turi neprofesionalūs investuotojai, daug dėmesio turi skirti valstybė ir pasitelkusi įvairias informavimo priemones nuolat apie tai kalbėti.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

LITERATŪRA IR KITI ŠALTINIAI

1. Aleknevičienė V. Finansai ir kreditas. Vilnius: Enciklopedija, 2005. 272 p.

2. Cibulskienė D., Butkus M. Investicijų ekonomika: realiosios investicijos. Mokomoji knyga, Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla, 2007. 191p.

3. Danske bankas [žiūrėta 2010 06 07]. Interneto prieiga http://www.danskebankas.lt/investavimas/mifid.

4. Dikčius V. Marketingo tyrimai: teorija ir praktika. Mokomoji knyga, Vilniaus vadybos kolegija, Vilnius. 2003. 187 p.

5. Domegan C., Fleming D. Marketing Research in Ireland , Theory and Practice. Gill & Macmillan Ltd, 3rd Revised third Editon. 2007. 500p.

6. Estijos banko padalinys Lietuvoje [žiūrėta 2010 10 11]. Interneto prieiga http://www.lhv.lt/index.cfm?id=80010.

7. Internetinė svetainė „Spekuliantai“ [žiūrėta2009 10 28]. Interneto prieigahttp://old.spekuliantai.lt/page.php?id=59.

8. Internetinė svetainė „Mano pinigai“[žiūrėta2009 10 28]. Interneto prieiga http://www.manopinigai.lt/Default2.aspx?ArticleID=DE3F81B1-2857-4BBD-8B78-307F45D56755.

9. Internetinė svetainė „Reikia keisti požiūrį“[žiūrėta 2010 06 10]. Interneto prieiga http://klaipedascienceandtechnologypark.blogspot.com/2010/06/finansiniu-rinku-modeliavimas-arba-kam.html.

10. Internetinė svetainė „Balsas“ [žiūrėta 2010 10 30]. Interneto prieiga http://www.balsas.lt/naujiena/503660/investuotojai-abejoja-vyriausybes-obligaciju-saugumu.

11. Jurevičenė D. Asmeninių finansų pagrindai. Mokomoji knyga, Vilniaus Gedimino technikos universitetas. Vilnius: Technika, 2008. 196 p.

12. Kancerevyčius G. Finansai ir investicijos. Kaunas: Smaltijos leidykla, 2004 m. 879 p

13. Kancerevyčius G. Finansai ir investicijos. II atnaujintas leidimas. Kaunas: Smaltijos leidykla, 2006. 864 p.

14. Kauno technologijos universiteto nuotolinių studijų konspektas [žiūrėta2010 01 21]. Interneto prieiga http://distance.ktu.lt/kursai/verslumas/finansu_valdymas_II/117013.html.

15. Kraujalis Š. Lietuvos bankų investavimo kriterijai. Iš: pinigų studijos, „pinigai ir bankininkystė“: Kauno technologijos universitetas, 2001.5-16 p.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

16. Lietuvos bankų ir kredito unijų palūkanų normų internetinė svetainė „Indėliai“[žiūrėta2010 01 25]. Interneto prieiga www.indeliai.lt.

17. Lietuvos Respublikos finansų ministerija [žiūrėta 2010 10 30]. Interneto prieiga http://www.finmin.lt/web/finmin/vyriausybes_vertybiniai_popieriai/tl.

18. Lietuvos Respublikos draudimo priežiūros komisija[žiūrėta2010 09 21]. Interneto prieiga http://www.dpk.lt/.

19. Lietuvos Vertybinių popierių komisija [žiūrėta 2009 02 27]. Interneto prieiga http://www.cesr.eu/data/document/08_003___Lithuanian.pdf.

20. Lietuvos Vertybinių popierių komisija [žiūrėta 2009 02 27]. Interneto prieiga http://www.vpk.lt/new/documents/Investuotojo%20gidas.pdf.

21. Lietuvos Vertybinių popierių komisija [žiūrėta 2009 02 27]. Interneto prieigawww.vpk.lt/svietimas/files/genys_margas__investiciju_pasaulis_dar_margesnis.ppt.

22. Lietuvos Vertybinių popierių komisija. 2009 02 27. Interneto prieiga http://www.vpk.lt/lt/investuotoju-svietimas/investuotojo-pradziamokslis.

23. Lietuvos Vertybinių popierių komisija [žiūrėta 2009 02 27]. Interneto prieiga http://www.vpk.lt/svietimas/files/INVESTICINIAI FONDAI – KĄ ŽINOTI PRIEŠ INVESTUOJANT.

24. Lietuvos Vertybinių popierių komisija. 2009 11 03. Interneto prieiga http://www.vpk.lt/lt/investuotoju-svietimas/mano-teises/13153/.

25. Lietuvos Vertybinių popierių komisija[žiūrėta2010 03 01]. Interneto prieiga http://www.investicijos.net/investavimas-i-akcijas.

26. Lietuvos Vertybinių popierių komisija[žiūrėta 2010 03 12]. Interneto prieiga http://www.vpk.lt/lt/investuotoju-svietimas/kur-investuoti/13163/.

27. Lietuvos Vertybinių popierių komisija[žiūrėta 2010 06 07]. Interneto prieiga http://www.vpk.lt/lt/rinkos-dalyviai/centrinis-depozitoriumas/lietuvos-centrinis-vertybiniu-popieriu-depozitoriumas/.

28. Lietuvos Vertybinių popierių komisija[žiūrėta 2010 06 17]. Interneto prieiga http://www.vpk.lt/new/documents/VPK%202009%20m%20veiklos%20ataskaita1.pdf.

29. Lietuvos Vertybinių popierių komisija[žiūrėta 2010 10 30]. Interneto prieiga http://www.vpk.lt/lt/vpk-pranesimai/investuotoju-svietimas/14444/.

30. Mellon J., Chalabi A. 10 geriausių investicijų artimiausiems dešimčiai metų. Iš anglų kalbos vertė Loreta Gema Baltaduonė.. Vilnius: Verslo žinios, 2009. 200 p.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

31. Norvaišienė R. Įmonės investicijų valdymas. Mokomoji knyga, Kauno technologijos universitetas. Kaunas: Technologija, 2005. 206 p.

32. Naudinga informacija verslui [žiūrėta2008 12 01]. Interneto prieiga. http://www.infoverslui.lt/index.php?cid=938&new_id=102773.

33. Purlys Č., Treigienė D. Investment management. Training book, Vilnius Gediminas Technical University. Vilnius: Technika, 2006. 118 p.

34. Rutkauskas A. V., Martinkutė R. Investicijų portfelio anatomija ir valdymas. Monografija, Vilniaus Gedimino technikos universitetas.Vilnius: Technika, 2007. 360 p.

35. Socialinės apsaugos ir darbo ministerija [žiūrėta 2009 10 26]. Interneto prieigahttp://www.pensijusistema.lt/.

36. SEB banko investicinių fondų veiklos rezultatai [žiūrėta 2010 03 12]. Interneto prieigahttp://www.seb.lt/pow/wcp/.

37. Swedbank bankas [žiūrėta 2010 06 07]. Interneto prieiga http://www.swedbank.lt/lt/pages/privatiems/bendroviu_obligacijos.

38. Swedbank bankas [žiūrėta 2010 10 30]. Interneto prieiga http://www.swedbank.lt/lt/pages/privatiems/lietuvos_vyriausybes_vertybiniai_popieriai.

39. Tarptautinių žodžių žodynas [žiūrėta 2009 02 27]. Interneto prieiga http://kazkas.kobra.ktu.lt/index.php?sid=198a0f43604b58b59459822f798e420b&Nr=15856.

40. UAB „Invalda turto valdymas“ kliento finansinių priemonių portfelio vertės ir valdymo mokesčių skaičiavimo metodika ir tvarka [žiūrėta2009 10 26]. Interneto prieiga http://www.finasta.lt/pdf/portfelis/Metodika_tvarka.pdf.

41. Unterhauser L. Marketingo tyrimai. Mokomoji knyga, Panevėžio kolegija, 2006. 143 p.

42. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (Sodra). 2009 10 28. Interneto prieiga http://www.sodra.lt/index.php?cid=280.

43. Vertybinių popierių birža NASDAQ OMX Vilnius [žiūrėta 2010 03 02]. Interneto prieiga http://www.nasdaqomxbaltic.com/market/?instrument=LT0000102337&list=2&pg=details&tab=trading.

44. Vertybinių popierių birža NASDAQ OMX Vilnius [žiūrėta 2010 10 12]. Interneto prieigahttp://www.nasdaqomxbaltic.com/lt/birzu-informacija/investuotojams/pradziamoksliams/pagrindiniai-investavimo-pricipai.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

PRIEDAI

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

A priedas. Apklausos būdų privalumai ir trūkumai

A. 1 lentelė. Apklausos būdų privalumai ir trūkumai

Būdas	Privalumai	Trūkumai
Pašto	• Anonimiškumas; • Respondentai turi laiko patikrinti atsakymus; • Pasiekiami išsiskaidę gyventojai; • Anonimiškumas; • Respondentai turi laiko patikrinti atsakymus; • Pasiekiami išsiskaidę gyventojai; Nebelieka apklausėjų šališkumo;	• Brangios pašto išlaidos; • Žemas respondentų procentas; • Nėra respondentų kontrolės; • Riboja paprasti klausimai; • Brangios pašto išlaidos; • Žemas respondentų procentas; • Nėra respondentų kontrolės; • Riboja paprasti klausimai; • Šališkumas, atsirandantis pasirenkant patiems; Kadangi respondentas prieš atsakydamas gali matyti visus klausimus, šališkumo taip pat neišvengiama
Telefoninis	• Greitis; • Plati geografija; • Mažiau trukdymų palyginti su asmenine apklausa; Didesnis respondentų procentas, palyginti su apklausa paštu.	• Dėl kainos, pokalbiai yra trumpi; • Šališkumas, nes neturintys telefono arba tie, kurių numerių nėra telefonų knygoje, neįtraukiami; • Respondentų neįmanoma kontroliuoti; • Riboja trumpi ir paprasti klausimai; Negalima skatinti vizualiai

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

A priedo tęsinys

Būdas	Privalumai	Trūkumai
Apklausiant asmeniškai	• Lankstumas; • Galima stebėti reakciją; • Galima pateikti sunkesnių klausimų; • Pasirengę apklausėjai gali išgauti sudėtingesnę informaciją; • Galima panaudoti vaizdines priemones;	• Sunku surinkti išsiskaidžiusius gyventojus • Respondentų šališkumas, pavyzdžiui, klaidingi atsakymai norint sudaryti apklausėjui įspūdį; • Galimas apklausėjų šališkumas; • Sugaištama daug laiko; • Sunku kontroliuoti apklausėjus;
Panelinis	• Nariai bendradarbiauja; • Nariai žino tvarką, todėl sutaupoma laiko; • Galima nustatyti tendencijas; • Susitarimas pašalina galimybę atšaukti dalyvavimą tyrime; Galima formuoti kontrolines grupes	• Nariai stengiasi nebūti tipiški; Atsiranda panelio iškraipymų
Internetinis	• Greitis; • Paprastumas; • Nebrangus būdas (ekonomiškumas); Galima pasiekti sunkiai pagaunamas grupes (paaugliu, viengungius, turtingus ir labai išsilavinusius žmones)	• Sunku pasiekti visus gyventojus dėl internetinių paslaugų nesinaudojimo bei kompiuterių neturėjimo; • Nėra pažįstami į imtį įtraukiami žmonės; • Nėra respondentų kontrolės; Netinka kiekvienai įmonei ir produktui

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

B priedas. Anketinės apklausos, atliktos su programa SPSS, duomenys.

B. 1 lentelė. Respondentų amžius

Jūsų amžius?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	iki 19	1	1,4	1,4	1,4
	20 - 25	35	50,0	50,0	51,4
	26 - 40	34	48,6	48,6	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 2 lentelė. Respondentų lytis

Jūsų lytis?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	vyras	23	32,9	32,9	32,9
	moteris	47	67,1	67,1	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 3 lentelė. Respondentų šeimyninė padėtis

Jūsų šeimyninė padėtis?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	susituokes (-usi)	18	25,7	25,7	25,7
	vienisas	30	42,9	42,9	68,6
	issiskyres (-usi)	4	5,7	5,7	74,3
	ilgalaikiais santykiai	18	25,7	25,7	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 4 lentelė. Respondentų išsilavinimas

Koks Jūsų issilavinimas?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Vidurinis	12	17,1	17,1	17,1
	Bakalauras	28	40,0	40,0	57,1
	Magistras	18	25,7	25,7	82,9
	Esu studentas	12	17,1	17,1	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

B priedo tęsinys

B. 5 lentelė. Respondentų metinės pajamos

Kokios Jūsų metines pajamos?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	0 - 20 000 Lt	42	60,0	60,0	60,0
	20 000 - 40 000 Lt	13	18,6	18,6	78,6
	40 000 - 60 000 Lt	9	12,9	12,9	91,4
	60 000 - 80 000 Lt	1	1,4	1,4	92,9
	80 000 ir daugiau	2	2,9	2,9	95,7
	nenoriu atskleisti	3	4,3	4,3	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 6 lentelė. Šalis, iš kurios yra respondentai

Is kokios šalies esate?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Cekija	5	7,1	7,1	7,1
	Lietuva	46	65,7	65,7	72,9
	Liuksemburgas	1	1,4	1,4	74,3
	Nyderlandai	1	1,4	1,4	75,7
	Prancuzija	11	15,7	15,7	91,4
	Vokietija	6	8,6	8,6	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 7 lentelė. Ar respondentų finansines galimybės leidžia Jiems taupyti pinigus (bet kokia forma)

Ar Jūsų finansines galimybės leidžia Jums taupyti pinigus (bet kokia forma)?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	taip	49	70,0	70,0	70,0
	ne	21	30,0	30,0	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 8 lentelė. Kaip respondentai įvertintų savo turimų žinių apie investavimą lygį

Kaip įvertintumėte savo turimužinių apie investavimą lygį?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Gerai nusimanantis	6	8,6	8,6	8,6
	Turiu siek tiek ziniu	45	64,3	64,3	72,9
	visiskai nenusimanau	18	25,7	25,7	98,6
	nėra atsakymo	1	1,4	1,4	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

B priedo tęsinys

B. 9 lentelė. Ar respondentų turimos žinios apie investavimą pastaruoju metu padidėjo

Ar Jūsų turimos žinios apie investavimą pastaruoju metu padidejo?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Taip	33	47,1	47,1	47,1
	Ne	37	52,9	52,9	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 10 lentelė. Ar respondentams yra svarbu padidinti turimas žinias apie investavimą

Ar Jums yra svarbu padidinti turimas žinias apie investavimą?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	taip, labai svarbu	23	32,9	32,9	32,9
	Svarbu	29	41,4	41,4	74,3
	kazkiek svarbu	17	24,3	24,3	98,6
	Nesvarbu	1	1,4	1,4	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 11 lentelė. Kokias investavimo priemones žino respondentai

Kokias investavimo priemones žinote?										
	Akcijos	Fondai ir fondų fondai	Investicinis draudimas	Opcionai ir ateities sandoriai	Pensijų fondai	Bankų Indėliai	Bendrovių obligacijos	Vyriausybės obligacijos	Taupymo lakštai	Nezinau nė vieno
Taip	54	34	51	26	62	66	40	44	25	1
Ne	16	36	19	44	8	4	30	26	45	69

B. 12 lentelė. Kokias investavimo priemones yra išbandę respondentai

Kokias investavimo priemones esate išbandę?										
	Akcijos	Fondai ir fondų fondai	Investicinis draudimas	Opcionai ir ateities	Pensijų fondai	Bankų Indėliai	Bendrovių obligacijos	Vyriausybės obligacijos	Taupymo lakštai	Neišbandžiau nė vieno
Taip	12	13	24	3	31	35	5	5	7	19
Ne	58	57	46	67	39	35	65	65	63	51

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

B priedo tęsinys

B. 13 lentelė. Kaip rizikos kriterijus lemia investicinės priemonės pasirinkimą

Kaip įvertintumete RIZIKOS kriterijų, lemiantį investicinės priemonės pasirinkimą?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Labai svarbus	51	72,9	72,9	72,9
	Svarbus	12	17,1	17,1	90,0
	Labiau svarbus nei nesvarbus	4	5,7	5,7	95,7
	Nesvarbus	3	4,3	4,3	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 14 lentelė. Kaip pelningumo kriterijus lemia investicinės priemonės pasirinkimą

Kaip įvertintumėte PELNINGUMO kriterijų, lemiantį investicinės priemonės pasirinkimą?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Labai svarbus	48	68,6	68,6	68,6
	Svarbus	20	28,6	28,6	97,1
	Labiau svarbus nei nesvarbus	2	2,9	2,9	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 15 lentelė. Kaip produkto naujumo kriterijus lemia investicinės priemonės pasirinkimą

Kaip įvertintumėte PRODUKTO NAUJUMO kriterijų, lemiantį investicinės priemonės pasirinkimą?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Labai svarbus	4	5,7	5,7	5,7
	Svarbus	11	15,7	15,7	21,4
	Labiau svarbus nei nesvarbus	35	50,0	50,0	71,4
	Nesvarbus	19	27,1	27,1	98,6
	Visiskai nesvarbus	1	1,4	1,4	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

B priedo tęsinys

B. 16 lentelė. Kaip produkto žinomumas lemia investicinės priemonės pasirinkimą

Kaip įvertintumėte PRODUKTO ŽINOMUMO kriterijų, lemiantį investicinės priemonės pasirinkimą?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Labai svarbus	14	20,0	20,0	20,0
	Svarbus	19	27,1	27,1	47,1
	Labiau svarbus nei nesvarbus	26	37,1	37,1	84,3
	Nesvarbus	9	12,9	12,9	97,1
	Visiskai nesvarbus	2	2,9	2,9	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 17 lentelė. Respondentams priimtiniausias investavimo būdas, jei turėtų finansinių galimybių

Jeigu turite (turėtumete) finansinių galimybių, koks Jums priimtinas investavimo būdas?										
	Akcijos	Fondai ir fondų fondai	Investicinis draudimas	Opcionai ir ateities sandoriai	Pensijų fondai	Bankų Indėliai	Bendrovių obligacijos	Vyriausybės obligacijos	Taupymo lakštai	Kiti Būdai
Taip	31	27	14	5	16	27	33	22	9	9
Ne	39	43	56	64	54	43	37	48	61	61

B. 18 lentelė. Ar respondentai patenkinti investavimo galimybėmis Jų šalyje?

Ar esate patenkinti investavimo galimybėmis Jūsų šalyje?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Taip,visiskai	3	4,3	4,3	4,3
	Patenkintas	25	35,7	35,7	40,0
	Labiau patenkintas nei nepatenkintas	13	18,6	18,6	58,6
	Nepatenkintas	11	15,7	15,7	74,3
	Visiskai nepatenkintas	4	5,7	5,7	80,0
	Neturiu nuomones	14	20,0	20,0	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 19 lentelė. Ar informacija apie kainų kitimą yra naudinga investuotojui

Ar informacija apie kainų kitimą yra naudinga investuotojui?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Taip	56	80,0	80,0	80,0
	Ne	14	20,0	20,0	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

B priedo tęsinys

B. 20 lentelė. Ar informacija apie rinkąyra naudinga investuotojui

Ar informacija apie rinką yra naudinga investuotojui?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Taip	63	90,0	90,0	90,0
	Ne	7	10,0	10,0	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 21 lentelė. Ar finansinė informacija yra naudinga investuotojui

Ar finansinė informacija yra naudinga investuotojui?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Taip	60	85,7	85,7	85,7
	Ne	10	14,3	14,3	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 22 lentelė. Ar klausimų/atsakymų skilties informacija yra naudinga investuotojui

Ar klausimu/atsakymu skilties informacija yra naudinga investuotojui?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Taip	24	34,3	34,3	34,3
	Ne	46	65,7	65,7	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 23 lentelė. Ar bibliotekos informacija yra naudinga investuotojui

Ar bibliotekos informacija yra naudinga investuotojui?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Taip	16	22,9	22,9	22,9
	Ne	54	77,1	77,1	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 24 lentelė. Ar specialistų patarimai yra naudingi investuotojui

Ar specialistų patarimai yra naudingi investuotojui?					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Taip	41	58,6	58,6	58,6
	Ne	29	41,4	41,4	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

B priedo tęsinys

B. 25 lentelė. Šalyje pakanka informacijos susijusios su investavimu:

Mūsų šalyje pakanka informacijos susijusios su investavimu					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Taip, visiskai sutinku	2	2,9	2,9	2,9
	Sutinku	14	20,0	20,0	22,9
	Daugiau sutinku nei nesutinku	26	37,1	37,1	60,0
	Nesutinku	18	25,7	25,7	85,7
	Visiskai nesutinku	5	7,1	7,1	92,9
	Neturiu nuomones	5	7,1	7,1	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 26 lentelė. Banko indelio žinomumas

Banko indelis man geriausiai žinoma investavimo priemonė					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Taip, visiskai sutinku	18	25,7	25,7	25,7
	Sutinku	11	15,7	15,7	41,4
	Daugiau sutinku nei nesutinku	12	17,1	17,1	58,6
	Nesutinku	11	15,7	15,7	74,3
	Visiskai nesutinku	7	10,0	10,0	84,3
	Neturiu nuomones	11	15,7	15,7	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 27 lentelė. Geriausias laikas investuoti

Dabar yra pats geriausias laikas investuoti, nes akcijų kainos yra nukritę					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Taip, visiskai sutinku	11	15,7	15,7	15,7
	Sutinku	23	32,9	32,9	48,6
	Daugiau sutinku nei nesutinku	15	21,4	21,4	70,0
	Nesutinku	10	14,3	14,3	84,3
	Visiskai nesutinku	3	4,3	4,3	88,6
	Neturiu nuomones	8	11,4	11,4	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

B priedo tęsinys

B. 28 lentelė. Geresnė finansinė padėtis

Po metų mano finansinė padėtis bus geresnė nei yra dabar					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Taip, visiskai sutinku	8	11,4	11,4	11,4
	Sutinku	31	44,3	44,3	55,7
	Daugiau sutinku nei nesutinku	16	22,9	22,9	78,6
	Nesutinku	4	5,7	5,7	84,3
	Visiskai nesutinku	1	1,4	1,4	85,7
	Neturiu nuomones	10	14,3	14,3	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 29 lentelė. Žinių, susijusių su investavimu, įsisavinimas

Man lengva įsisavinti su investavimu susijusias žinias					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Taip, visiskai sutinku	7	10,0	10,0	10,0
	Sutinku	15	21,4	21,4	31,4
	Daugiau sutinku nei nesutinku	15	21,4	21,4	52,9
	Nesutinku	24	34,3	34,3	87,1
	Visiskai nesutinku	5	7,1	7,1	94,3
	Neturiu nuomones	4	5,7	5,7	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 30 lentelė. Saugesnės investicijos ir mažesnio uždarbio svarba

Man svarbiau saugesnė investicija, net jei tai reiškia mažesnį uždarbį					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Taip, visiskai sutinku	12	17,1	17,1	17,1
	Sutinku	27	38,6	38,6	55,7
	Daugiau sutinku nei nesutinku	22	31,4	31,4	87,1
	Nesutinku	7	10,0	10,0	97,1
	Visiskai nesutinku	1	1,4	1,4	98,6
	Neturiu nuomones	1	1,4	1,4	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

B priedo tęsinys

B. 31 lentelė. Saugesnės investicijos ir mažesnio uždarbio svarba

Man žodis "rizika" reiškia "galimybė"					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Taip, visiskai sutinku	6	8,6	8,6	8,6
	Sutinku	29	41,4	41,4	50,0
	Daugiau sutinku nei nesutinku	17	24,3	24,3	74,3
	Nesutinku	14	20,0	20,0	94,3
	Visiskai nesutinku	3	4,3	4,3	98,6
	Neturiu nuomones	1	1,4	1,4	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

B. 32 lentelė. Noras prisiimti finansinę riziką

Aš nenoriu prisiimti visiškai jokios finansinės rizikos:					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Taip, visiskai sutinku	5	7,1	7,1	7,1
	Sutinku	20	28,6	28,6	35,7
	Daugiau sutinku nei nesutinku	13	18,6	18,6	54,3
	Nesutinku	26	37,1	37,1	91,4
	Visiskai nesutinku	5	7,1	7,1	98,6
	Neturiu nuomones	1	1,4	1,4	100,0
	Total	70	100,0	100,0	

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

C priedas. Pensijų kaupimo bendrovių nustatyti mokesčiai, atskaitomi iš dalyviui priklausančių piniginių lėšų

Eil. Nr.	Pensijų kaupimo bendrovė	Pensijų fondas		Pastovūs administravimo mokesčiai			
				Maksimalūs administravimo mokesčiai, numatyti pensijų fondų taisyklėse		***Tikslūs*** administravimo mokesčiai, numatyti pensijų kaupimo bendrovių valdybos, stebėtojų tarybos ar administracijos vadovo sprendimais	
				Nuo turto (max 1 %)	**Nuo įmokų (max 10 %)**	**Nuo turto (max 1 %)**	**Nuo įmokų (max 10 %)**
1	UAB „SEB investicijų valdymas“	1	SEB pensija 1 (konservatyvus)	Iki 1 %	Iki 2 %	**1%**	**2%**
		2	SEB pensija 2	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**
		3	SEB pensija 3	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**
2	UAB „Invalda turto valdymas“	4	Konservatyvaus investavimo	Iki 0.99 %	Iki 1.19 %	**0.99 %**	**1.19 %**
		5	Augančio pajamingumo	Iki 0.99 %	Iki 1.49 %	**0.99 %**	**1.49 %**
		6	Aktyvaus investavimo	Iki 0.99 %	Iki 1.49 %	**0.99 %**	**1.49 %**
		7	Racionalios rizikos	Iki 0.99 %	Iki 1.49 %	**0.99 %**	**1.49 %**
		8	Nuosaikus	Iki 1 %	3,5	**1%**	**3,5%**
		9	Subalansuotas	Iki 1 %	3,5	**1%**	**3,5%**
3	UAB „Hansa investicijų valdymas“	10	Pensija 1 (konservatyvus)	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**
		11	Pensija 2	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**
		12	Pensija 3	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**
		13	Pensija 4	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**
4	UAB „DnB NORD investicijų valdymas“	14	DnB NORD 1 (konservatyvus)	Iki 1 %	Iki 2,95 %	**0.95 %**	**2.95 %**
		15	DnB NORD 2	Iki 1 %	Iki 2,95 %	**0.95 %**	**2.95 %**
		16	DnB NORD 3	Iki 1 %	Iki 2,95 %	**0.95 %**	**2.95 %**
5	UAB „Parex investicijų valdymas“	17	Parex pensija 1	Iki 1 %	Iki 1,5%	**0%**	**0%**
		18	Parex pensija 2	Iki 1 %	Iki 1,5%	**0%**	**0%**
6	UAB "Danske Capital investicijų valdymas“	19	Konservatyvaus valdymo Danske pensija	Iki 1 %	Iki 10 %	**1%**	**1.5%**
		20	Danske pensija 50	Iki 1 %	Iki 10 %	**1%**	**2.5%**
		21	Danske pensija 100	Iki 1 %	Iki 10 %	**1%**	**3%**
7	UAB „MP Pension Funds Baltic"	22	MP STABILO II	Iki 1 %	Iki 3 %	**0,99%**	**2,00%**
		23	MP MEDIO II	Iki 1 %	Iki 3 %	**0,99%**	**2,00%**
		24	MP EXTREMO II	Iki 1 %	Iki 3 %	**0,99%**	**2,00%**
8	UAGDPB „Aviva Lietuva“	25	Europensija	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**
		26	Europensija Plius	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**
		27	Europensija Ekstra	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**
9	UAB „ERGO Lietuva gyvybės draudimas“	28	ERGO konservatyvusis	Iki 1 %	Iki 10 %	**1%**	**4%**
		29	ERGO balans	Iki 1 %	Iki 10 %	**1%**	**5%**

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

D priedas. Anketa, skirta anglų kalba.

1. Please evaluate your self-reported knowledge level about the investment (Please tick ONE only)?
Very knowledgeable ☐ somewhat knowledgeable ☐ Not at all knowledgeable ☐

2. Have your knowledge about the investment recently increased? (Please tick ONE only)?
Yes ☐ No ☐

3. Importance of increasing knowledge (Please tick ONE only):
Yes, very important ☐Important ☐Somewhat important ☐Unimportant☐

4. What ways/kind/types of investments you know? (please select all that apply)
Stocks☐Mutual funds ☐insurance policy ☐Options or futures ☐Pension funds ☐Bank deposit ☐Company bonds ☐Government bonds ☐Government sheets ☐ I don't know ☐

5. Which instruments of investments you have tried? (please select all that apply)
Stocks ☐ Mutual funds ☐ insurance policy ☐Options or futures ☐Pension funds ☐Bank deposit ☐ Company bonds ☐ Government bonds ☐Government sheets ☐ I have never tried before ☐

6. Please rate the importance of choosing investments: (Please tick ONE only in every line):

	Very Important	Important	More important than unimportant	Unimportant	absolutely unimportant
Risk	☐	☐	☐	☐	☐
Profitability	☐	☐	☐	☐	☐
New product	☐	☐	☐	☐	☐
Well known product	☐	☐	☐	☐	☐

7. If you have enough finance, you will choose to invest into (please select all that apply):
Stocks ☐Mutual funds ☐ Life insurance policy ☐Options or futures ☐Pension funds ☐ Bank deposit ☐Company bonds ☐ Government bonds ☐Government sheets ☐others ☐

8. Please evaluate your satisfaction about the aspects of investment possibilities in Your country (Please tick ONE only)?
Very satisfied ☐ Satisfied ☐ Neither satisfied than unsatisfied ☐ Slightly unsatisfied ☐ Unsatisfied ☐ No opinion ☐

9. What kind of information you find particularly useful for the investor (please select all that apply)?
Share Price ☐ Stock/market Information ☐ Financial Information ☐ FAQs ☐ Library ☐Advices of specialist ☐

<u>Please indicate your level of agreement with the following statements. Please tick ONE only:</u>

10. We have enough information about the investments in our country:
Strongly Agree ☐Agree ☐neither Agree nor Disagree ☐Disagree ☐ Strongly Disagree ☐ No Opinion ☐

11. Bank deposit is the best known type of investment for me:
Strongly Agree ☐Agree ☐neither Agree nor Disagree ☐Disagree ☐ Strongly Disagree ☐ No Opinion ☐

12. Now is the best time to invest, because the price of stock is very low:
Strongly Agree ☐Agree ☐neither Agree nor Disagree ☐Disagree ☐ Strongly Disagree ☐ No Opinion ☐

13. I expect to have better financial situation the next year:
Strongly Agree ☐Agree ☐neither Agree nor Disagree ☐Disagree ☐ Strongly Disagree ☐ No Opinion ☐

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

D priedo tęsinys

14. I find investment and other financial matters easy to understand:
Strongly Agree ☐ Agree ☐ neither Agree nor Disagree ☐ Disagree ☐ Strongly Disagree ☐ No Opinion ☐

15. When it comes to investing, I'd rather be safe than sorry:
Strongly Agree ☐ Agree ☐ neither Agree nor Disagree ☐ Disagree ☐ Strongly Disagree ☐ No Opinion ☐

16. I associate the word „risk" with the idea of „opportunity":
Strongly Agree ☐ Agree ☐ neither Agree nor Disagree ☐ Disagree ☐ Strongly Disagree ☐ No Opinion ☐

17. I am not willing to take any financial risk:
Strongly Agree ☐ Agree ☐ neither Agree nor Disagree ☐ Disagree ☐ Strongly Disagree ☐ No Opinion ☐

18. Please tick which age category you belong to (Please tick ONE only)?
Less than 19 ☐ 20 – 25 ☐ 26- 40 ☐ 40-49 ☐ 50+ ☐ I don't want to answer ☐

19. Your gender (Please tick ONE only)?
Male ☐ Female ☐

20. Marital status (Please tick ONE only?
Married ☐ Single ☐ Separated ☐ Steady Relationship ☐ Widower ☐

21. What is the highest level of formal Education you have attained (Please tick ONE only)?
Secondary education ☐ Bachelor degree ☐ Master degree ☐ I am a student ☐ I don't want to answer ☐

22. Your annual income (Please tick ONE only)?
0-20 000 ☐ 20 000 – 40 000 ☐ 40 000 – 60 000 ☐ 60 000 – 80 000 ☐
80 000 + ☐ I don't want to answer ☐

23. Where are you from` (Please tick ONE only)?
Choose from the LIST

24. Are you able to safe your money (in any form)?
Yes ☐ No ☐

Thank you for taking the time to complete this questionnaire. Your anonymity is guaranteed.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

E priedas. Anketa, skirta lietuvių kalba.

1. Kaip įvertintumėte savo turimų žinių apie investavimą lygį (pažymėkite vieną)?
Gerai nusimanantis(-i) ☐ Turiu šiek tiek žinių ☐ Visiškai nenusimanau ☐

2. Ar jūsų turimos žinios apie investavimą pastaruoju metu padidėjo (pažymėkite vieną)?
Taip ☐ Ne ☐

3. Ar Jums yra svarbu padidinti turimas žinias apie investavimą (pažymėkite vieną)?
Taip, labai svarbu ☐ Svarbu ☐ Kažkiek svarbu ☐ Nesvarbu ☐ Visiškai nesvarbu ☐

4. Kokius investavimo būdus žinote (pažymėkite visus tinkamus)?
Įvairios akcijos ☐ Fondai ir fondų fondai ☐ Investicinis draudimas ☐ Opcionai ir ateities sandoriai ☐ Pensijų fondai ☐
Banko indėliai ☐ Bendrovių obligacijos ☐ Vyriausybės obligacijos ☐ Taupymo lakštai ☐
Nežinau nei vieno ☐

5. Kurias iš išvardintų investavimo priemonių esate išbandę (pažymėkite visus tinkamus)?
Įvairios akcijos ☐ Fondai ir fondų fondai ☐ Investicinis draudimas ☐ Opcionai ir ateities sandoriai ☐ Pensijų fondai ☐
Banko indėliai ☐ Bendrovių obligacijos ☐ Vyriausybės obligacijos ☐ Taupymo lakštai ☐
Neišbandžiau ☐

6. Įvertinkite kriterijus, lemiančius investicinės priemonės pasirinkimą (pažymėkite po vieną kiekvienoje eilutėje):

	Labai svarbus	**Svarbus**	**Labiau svarbus nei nesvarbus**	**Nesvarbus**	**Visiškai nesvarbus**
Rizika	☐	☐	☐	☐	☐
Pelningumas	☐	☐	☐	☐	☐
Produkto naujumas	☐	☐	☐	☐	☐
Produkto žinomumas	☐	☐	☐	☐	☐

7. Jeigu turite (turėtumėte) finansinių galimybių, Jums priimtiniausias investavimo būdas (-ai) (pažymėkite visus galimus) ?
Įvairios akcijos ☐ Fondai ir fondų fondai ☐ Investicinis draudimas ☐ Opcionai ir ateities sandoriai ☐ Pensijų fondai ☐ Banko indėliai ☐ Bendrovių obligacijos ☐ Vyriausybės obligacijos ☐ Taupymo lakštai ☐ Kita ☐

8. Ar esate patenkinti investavimo galimybėmis Jūsų šalyje (pažymėkite vieną)?
Taip, visiškai ☐ Patenkintas ☐ Labiau patenkintas nei nepatenkintas ☐ Nepatenkintas ☐
Visiškai nepatenkintas ☐ Neturiu nuomonės ☐

9. Kokia informacija yra naudinga investuotojui (pažymėkite visus galimus)?
Kainų kitimo informacija ☐ Rinkos informacija ☐ Finansinė informacija ☐
Klausimų/atsakymų skiltis ☐ Biblioteka ☐ Specialistų patarimai ☐

<u>Įvertinkite teiginius. Pažymėkite tik VIENĄ atsakymą:</u>

10. Mūsų šalyje pakanka informacijos susijusios su investavimu:
Taip, visiškai sutinku ☐ Sutinku ☐ Daugiau sutinku nei nesutinku ☐ Nesutinku ☐ Visiškai nesutinku ☐
Neturiu nuomonės ☐

11. Banko indėlis man geriausiai žinoma investavimo priemonė:
Taip, visiškai sutinku ☐ Sutinku ☐ Daugiau sutinku nei nesutinku ☐
Nesutinku ☐ Visiškai nesutinku ☐ Neturiu nuomonės ☐

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

E priedo tęsinys

12. Dabar yra pats geriausias laikas investuoti, nes akcijų kainos yra nukritę:
Taip, visiškai sutinku ☐ Sutinku ☐ Daugiau sutinku nei nesutinku ☐ Nesutinku ☐
Visiškai nesutinku ☐ Neturiu nuomonės ☐

13. Po metų mano finansinė padėtis bus geresnė nei yra dabar:
Taip, visiškai sutinku ☐ Sutinku ☐ Daugiau sutinku nei nesutinku ☐ Nesutinku ☐ Visiškai nesutinku ☐
Neturiu nuomonės ☐

14. Man lengva įsisavinti su investavimu susijusias žinias:
Taip, visiškai sutinku ☐ Sutinku ☐ Daugiau sutinku nei nesutinku ☐ nesutinku ☐ Visiškai nesutinku ☐
Neturiu nuomonės ☐

15. Man svarbiau saugesnė investicija, net jei tai reiškia mažesnį uždarbį:
Taip, visiškai sutinku ☐ Sutinku ☐ Daugiau sutinku nei nesutinku ☐ nesutinku ☐ Visiškai nesutinku ☐
Neturiu nuomonės ☐

16. Man žodis „rizika“ reiškia „galimybė“:
Taip, visiškai sutinku ☐ Sutinku ☐ Daugiau sutinku nei nesutinku ☐ nesutinku ☐ Visiškai nesutinku ☐
Neturiu nuomonės ☐

17. Aš nenoriu prisiimti visiškai jokios finansinės rizikos:
Taip, visiškai sutinku ☐ Sutinku ☐ Daugiau sutinku nei nesutinku ☐ nesutinku ☐ Visiškai nesutinku ☐
Neturiu nuomonės ☐

18. Jūsų amžius (pažymėkite vieną)?
Iki 19 ☐ 20 – 25 ☐ 26- 40 ☐ 40-49 ☐ 50+☐ Nenoriu atskleisti ☐

19. Jūsų lytis (pažymėkite vieną) ?
Vyras ☐ moteris ☐

20. Šeimyninė padėtis (pažymėkite vieną)?
Susituokęs (-usi) ☐ Vienišas ☐ išsiskyręs ☐ Ilgalaikiai santykiai ☐ Našlys/Našlė ☐

21. Koks jūsų išsilavinimas (pažymėkite vieną)?
Vidurinis ☐ Bakalauras ☐ Magistras ☐ Esu studentas ☐ Nenoriu atskleisti ☐

22. Kokios Jūsų <u>metinės</u> pajamos (pažymėkite vieną)?
0Lt-20 000 Lt ☐ 20 000Lt – 40 000 Lt ☐ 40 000 Lt – 60 000Lt ☐ 60 000 – 80 000Lt ☐
80 000Lt + ☐ Nenoriu atskleisti ☐

23.Iš kokios šalies esate (pažymėkite vieną)?
Pasirinkite iš sąrašo

24. Ar Jūsų finansinės galimybės leidžia Jums taupyti pinigus (bet kokia forma)?
Taip ☐ Ne ☐

Dėkoju, už Jūsų atsakymus. Jūsų anonimiškumas yra garantuotas.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

F priedas. Kreipimosi laiškai lietuvių ir anglų kalbomis.

Dear Respondent,

I am inviting you to participate in a research project to study Investments. Along with this letter is a short Questionnaire and, if you choose to do so, complete it and send (or if you can send to your friends) it back to me to the e-mail: rutakatkiene@gmail.com, or research.investment2009@gmail.com. It should take about 5 minutes to complete.

The results of this project will be used by writing my final thesis for a Master's Degree. Through your participation I hope to understand the main possibilities and difficulties for non-professionals investors in Lithuania and in Other European Union countries. I hope the results of the survey will be useful for me and I hope to share my results by presenting them on web where people all over the world can use them.

I do not know of any risk to you if you decide to participate in this survey and I guarantee that your responses will not be identified with you personally. I promise not to share any information that identifies you with anyone outside my research group which consists of me and my universities supervisors.

The survey should take about 5 minutes to complete. I hope you will take the time to complete this questionnaire and return it. Your participation is voluntary.

If you have any questions or concerns about completing the questionnaire or about being is this study, you may contact me at this e-mail: rutakatkiene@gmail.com, or research.investment2009@gmail.com.

Sincerely.

Rūta Katkienė
Student of Vilnius Gediminas Technical University.

Gerb. Respondentai,

Kviečiu Jus dalyvauti mano atliekamame neprofesionalių klientų investavimo galimybių tyrime. Prie šio laiško yra pridedama trumpa anketa. Anketos užpildymas užtruks ne daugiau nei į minutes. Jeigu Jūs nuspręsite dalyvauti apklausoje, prašau siųskite užpildytą anketą adresu: rutakatkiene@gmail.com arba research.investment2009@gmail.com. Jeigu yra galimybė, persiųskite ją savo draugams ir pažįstamiems.

Šios apklausos rezultatai bus panaudoti rašant baigiamąjį magistro darbą. Pagrindinis darbo tikslas yra ištirti ir įvertinti neprofesionalių klientų investavimo galimybes Lietuvoje ir Europos Sąjungoje bei nustatyti su kokiomis problemomis susiduria neprofesionalai. Jūsų atsakymai man labai padėtų rašant darbą.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

F priedo tęsinys

Galiu užtikrinti, kad Jūsų atsakymai bus anonimiški ir panaudoti tik darbo rašymui bei nebus skelbiama pavieniui. Svarbūs yra tik apibendrinti tyrimo duomenys.

Pagarbiai,

Rūta Katkienė
Vilniaus Gedimino Technikos Universitetas.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

G priedas. Terminuotų indėlių palūkanos procentais (2010-01-25)

Terminas mėn.	1	3	6	9	12	15	18	24	36	48	60 ir daugiau	Minimali įnašo suma
MEDICINOS BANKAS	2,5%	4,5%	6%	6,3%	6,75%	6,75%	6,75%	6,75%	6,75%	6,75%	6,75%	400 LTL
ŠIAULIŲ BANKAS	2,5%	5%	6,4%	6,7%	6,9%	6,9%	6,7%	6,7%	-	-	-	300 LTL
SNORAS	2%	5%	6,5%	6,8%	7%	7%	7%	7%	7%	7%	7%	500 LTL
ŪKIO BANKAS	3%	5,2%	6,7%	7%	7,2%	7,2%	7,2%	7,2%	7,2%	7,2%	7,2%	400 LTL
DnB NORD Bankas	0,2%	1,2%	3,1%	3,7%	4,5%	4,5%	4,5%	4,8%	5,3%	5,4%	5,6%	100 LTL
SEB	0,5%	2,4%	4%	4,5%	5%	5%	5%	4,8%	4,4%	4,4%	4,4%	100 LTL
finasta	1,5%	4%	5,2%	5,7%	6,2%	6,2%	6,2%	6,2%	6,2%	6,2%	-	1000 LTL
Danske Bankas	0,5%	2,5%	4%	4,5%	4,8%	4,8%	4,8%	4,8%	-	-	-	500 LTL
Nordea	0,05%	1,4%	3,3%	3,9%	4,2%	4,2%	4,2%	3,8%	3,4%	-	-	100 LTL
UniCredit Bank	1%	2,4%	4%	-	5%	-	-	-	-	-	-	20000 LTL
PAREX BANKAS	3%	5,2%	6,7%	6,7%	6,9%	6,9%	6,9%	6,9%	6,9%	6,9%	6,9%	200 LTL
Swedbank	0,4%	2,25%	3,65%	4,15%	4,5%	4,55%	4,6%	4,7%	4,8%	4,9%	5%	500 LTL
NACIONALINĖ KREDITO ĮSTAIGA	-	3,5%	6%	6%	8,5%	8,5%	8,5%	8,6%	8,7%	8,7%	-	-

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

H priedas.Maksimalūs mokesčiai, numatyti investicinių fondų prospektuose

Valdymo įmonė	**Kolektyvinio investavimo subjektas**	***Maksimalūs*** mokesčiai, numatyti investicinių fondų prospektuose						
		Platinimo (vienetų įsigijimo) mokestis	**Turto valdymo mokestis**		**Depozitoriumo mokestis**	**Sandorių sudarymo išlaidos**	**Audito išlaidos**	**Maksimalus iš fondo turto dengiamų išlaidų dydis** (neapima mokesčių už vienetų įsigijimą)
			Nekintamas mokestis nuo turto	**Sėkmės mokestis nuo prieaugio**				
Finasta Asset Management	Finasta Centrinės ir Rytų Europos investicinis akcijų fondas	iki 2 % investicinio vieneto vertės	Iki 0,5 %	Iki 15 % nuo turto vertės prieaugio	Iki 0,2 %	Iki 1 %	Iki 1 %	Visos fondo dengiamos išlaidos, išskyrus Sėkmės ir platinimo mokestį, negali būti didesnės kaip 3 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
	Finasta obligacijų fondas	iki 2 % investicinio vieneto vertės	Iki 0,5 %	-	Iki 0,2 %	Iki 1 %	Iki 1 %	Teisinės išlaidos- iki 1 proc. grynųjų aktyvų vertės.
	Finasta Naujosios Europos fondas	iki 2 % investicinio vieneto vertės	Iki 0,5 %	Iki 15 % nuo turto vertės prieaugio	Iki 0,5 %	Iki 1 %	Iki 1 %	Visos fondo dengiamos išlaidos, išskyrus Sėkmės ir platinimo mokestį, negali būti didesnės kaip 3 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
	Finasta Rusijos fondas	iki 2 % investicinio vieneto vertės	Iki 0,5 %	Iki 15 % nuo turto vertės prieaugio	Iki 0,5 %	Iki 1 %	Iki 1 %	Visos fondo dengiamos išlaidos, išskyrus Sėkmės ir platinimo mokestį, negali būti didesnės kaip 3 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
	Finasta Infinity fondas	iki 5 % investicinio vieneto vertės	Iki 0,5 %	Iki 5 %	Iki 0,5 %	Iki 1 %	Iki 1 %	Atlyginimų audito įmonei ir finansų įstaigoms už suteiktas paslaugas suma negali viršyti 1 (vieno) procento nuo vidutinės metinės Fondo GA vertės.
	Finasta Vitality fondas	iki 5 % investicinio vieneto vertės	Iki 0,5 %	Iki 5 %	Iki 0,5 %	Iki 1 %	Iki 1 %	Atlyginimų audito įmonei ir finansų įstaigoms už suteiktas paslaugas suma negali viršyti 1 proc.nuo vidutinės metinės Fondo GA vertės.
	Finasta Infrastruktūros fondas	iki 2 % investicinio vieneto vertės	Iki 0,5 %	Iki 15 % nuo turto vertės prieaugio	Iki 0,5 %	Iki 1 %	Iki 1 %	Atlyginimų audito įmonei ir finansų įstaigoms už suteiktas paslaugas suma negali viršyti 1 proc.nuo vidutinės metinės Fondo GA vertės.
	Finasta Ateities fondas	iki 2 % investicinio vieneto vertės	Iki 0,5 %	Iki 15 % nuo turto vertės prieaugio	Iki 0,5 %	Iki 1 %	Iki 1 %	Atlyginimų audito įmonei ir finansų įstaigoms už suteiktas paslaugas suma negali viršyti 1 proc.nuo vidutinės metinės Fondo GA vertės.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

	Finasta Integrity fondas	iki 5 % investicinio vieneto vertės	Iki 0,5 %	Iki 5 %	Iki 0,5 %	Iki 1 %	Iki 1 %	Atlyginimų audito įmonei ir finansų įstaigoms už suteiktas paslaugas suma negali viršyti 1 proc.nuo vidutinės metinės Fondo GA vertės.
	Juodosios Jūros fondas	iki 2 % investicinio vieneto vertės	Iki 0,5 %	Iki 15 %	Iki 0,5 %	Iki 1 %	Iki 1 %	Atlyginimų audito įmonei ir finansų įstaigoms už suteiktas paslaugas suma negali viršyti 1 proc.nuo vidutinės metinės Fondo GA vertės.
SEB investicijų valdymas	Pasaulio rinkų fondų fondas	iki 2 % investicinio vieneto vertės	Iki 0,75 %	-	Iki 0,1 %	Iki 0,5 %	yra	Audito išlaidos ir išlaidos už bankines paslaugas negali viršyti 2% vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės; Fondo lėšomis taip pat dengiami mokesčiai, kuriuos taiko investiciniai fondai, į kurių vienetus investuojamos Fondo lėšos.
	SEB akcijų fondų fondas	iki 2 % investicinio vieneto vertės	Iki 1,25%	-	Iki 0,1 %	Iki 0,5 % nuo sudarytų sandorių vertės	Yra	Visos fondo dengiamos išlaidos negali būti didesnės kaip 3,35 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
SNORAS asset management	SNORO pasaulio akcijų fondų fondas	iki 2 % investicinio vieneto vertės	Iki 1,5 %	-	Iki 0,2 %	Iki 1 % nuo sudarytų sandorių vertės	Iki 2 %	Visos fondo dengiamos išlaidos, išskyrus platinimo mokestį, negali būti didesnės kaip 5 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
	SNORO subalansuotas fondų fondas	iki 2 % investicinio vieneto vertės	Iki 1,2 %	-	Iki 0,2 %	Iki 1 % nuo sudarytų sandorių vertės	Iki 2 %	Visos fondo dengiamos išlaidos, išskyrus platinimo mokestį, negali būti didesnės kaip 5 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
	JT Baltijos akcijų fondas I	iki 2 % investicinio vieneto vertės	Iki 2 %	-	Iki 0,5 %	Iki 2 %	nenumatyta	Visos fondo dengiamos išlaidos negali būti didesnės kaip 6 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
	JT Baltijos akcijų fondas II	iki 5 % investicinio vieneto vertės	Iki 2 %	-	Iki 0,1 %	Iki 2 %	nenumatyta	Visos fondo dengiamos išlaidos negali būti didesnės kaip 6 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
	JT Baltijos fondų fondas I	iki 2 % investicinio vieneto vertės	Iki 2 %	-	Iki 0,5 %	Iki 2 %	nenumatyta	Visos fondo dengiamos išlaidos negali būti didesnės kaip 6 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

	JT Baltijos akcijų fondas III	iki 5 % investicinio vieneto vertės	Iki 2 %	-	Iki 0,1 %	Iki 2 %	nenumatyta	Visos fondo dengiamos išlaidos negali būti didesnės kaip 6 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
	JT bankų fondas	iki 1,5 % investicinio vieneto vertės	Iki 2 %	-	Iki 0,1 %	Iki 2 %	nenumatyta	Visos fondo dengiamos išlaidos negali būti didesnės kaip 6 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
Parex investicijų valdymas	Parex Baltijos jūros valstybių investicinis akcijų fondas	iki 5 % investuotos sumos	Iki 2 %	-	Iki 0,5 %	Iki 1 %	Iki 0,75 %	Visos fondo dengiamos išlaidos negali būti didesnės kaip 5 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
Swedbank investicijų valdymas	HBS III	Nėra		-	Iki 0,125 %	Išlaidas dengia valdymo įmonė, po to šios išlaidos kompensuojamos fondo dalyvių lėšomis	nenumatyta	Visos fondo dengiamos išlaidos negali būti didesnės kaip 5 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
DnB NORD investicijų valdymas	DnB NORD pinigų rinkos fondas	iki 50 Lt	Iki 0,6 %	-	Iki 0,15 %	Iki 0,05 %	nenumatyta	Visos fondo dengiamos išlaidos negali būti didesnės kaip 0,95 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
	DnB NORD obligacijų fondas	iki 0,95 % investicinio vieneto vertės	Iki 0,85 %	-	Iki 0,12 %	Iki 0,5 %	nenumatyta	Visos fondo dengiamos išlaidos negali būti didesnės kaip 1,75 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
	DnB NORD akcijų fondų fondas	iki 2,5 % investicinio vieneto vertės	Iki 1,25 %	-	Iki 0,2 %	Iki 0,5 % nuo sudarytų sandorių vertės	Yra	Visos iš fondo turto dengiamos išlaidos ir iš fondo turto nurašyti mokesčiai negali viršyti 3.25 procento nuo fondo grynųjų aktyvų vidutinės metinės vertės
Prudentis	Prudentis Baltic Fund	iki 3 % investicinio vieneto vertės	Iki 2 %	-	Iki 0,25 %	Iki 0,75 % nuo sudarytų sandorių vertės	Iki 0,5 %	Visos fondo dengiamos išlaidos negali būti didesnės kaip 7 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

	Prudentis Global Value Fund	iki 3 % investicinio vieneto vertės	Iki 1,25 %	15%	Iki 0,25 %	Iki 0,75 % nuo sudarytų sandorių vertės	Iki 0,5 %	Visos fondo dengiamos išlaidos negali būti didesnės kaip 5 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
	Step capital private equity fund	iki 3 % investicinio vieneto vertės	3% metams nuo GAV, ne mažiau 25 000 EUR	20%	Iki 0,25 %	Iki 7% nuo sudarytų sandorių vertės	Iki 0,5 % (pirmais fondo veikimo metais 1750 EUR)	Bendras maksimalus iš Fondo lėšų dengiamų išlaidų dydis neįskaitant galimo sėkkmės mokesčio – 12,25 % nuo vidutinės metinės GAV
Sindicatum Capital International	*Vi* Absolute Return	iki 3 % investicinio vieneto vertės	Iki 2,5 %	-	Iki 0,2 %	Iki 1 % nuo sudarytų sandorių vertės	Yra	Visos fondo dengiamos išlaidos, išskyrus platinimo mokestį, negali būti didesnės kaip 6 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
Investicijų portfelių valdymas	NSEL 30 Indekso fondas	iki 2 % investicinio vieneto vertės	Iki 1 %	-	Iki 0,3 % + iki 30 Lt už kiekvieną operaciją	Iki 0,45 %	Iki 20.000 Lt metams	Visos fondo dengiamos išlaidos negali būti didesnės kaip 3 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
	ZPR Amerikos mažos kapitalizacijos bendrovių akcijų atviras investicinis fondas	iki 4 % investicinio vieneto vertės	Iki 2 % + iki 2% priklausomai nuo grynųjų aktyvų vertės	-	Iki 0,3 % + 12 USD už kiekvieną operaciją	Iki 0,5 %	nenumatyta	Visos fondo dengiamos išlaidos negali būti didesnės kaip 5 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
Ūkio banko investicijų	Ūkio banko obligacijų fondas	iki 0,5 % investicinio vieneto vertės	Iki 1 %	-	Iki 0,2 %	Iki 0,5 % nuo sudarytų sandorių	Yra	Visų iš fondo turto dengiamų išlaidų suma, neįskaitant išlaidų auditui, tarpininkui už tarpininkavimo ir banko paslaugas, negalės viršyti 1,8 proc. fondo grynųjų aktyvų vertės

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

valdymas						vidutinės mėnesio vertės		per metus.
	Ūkio banko racionalaus investavimo fondas	iki 2 % investicinio vieneto vertės	Iki 2 %	-	Iki 0,3 %	Iki 1 % nuo sudarytų sandorių vidutinės mėnesio vertės	Yra	Visos fondo dengiamos išlaidos negali būti didesnės kaip 6 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės
	Ūkio banko investavimo galimybių fondas (turintis 5 subfondus)	iki 2 % investicinio vieneto vertės	Iki 1,2 %	-	Iki 0,3 %	Pagal subfondo patirtas faktines išlaidas	Pagal subfondo patirtas faktines išlaidas	Visos fondo dengiamos išlaidos negali būti didesnės kaip 5 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės; Didžiausias valdymo mokestis, kurį gali mokėti savo valdymo įmonei kiti kolektyvinio investavimo subjektai, į kuriuos investuoja subfondai, negali viršyti 2 proc.
Lords LB Asset Management	Lords LB Baltic Fund I	iki 1,5 % investicinio vieneto vertės	Iki 1,5 %	-	iki 0,2 %	Iki 1 % nuo sudarytų sandorių vidutinės mėnesio vertės	iki 0,1 proc.	Visi atskaitymai iš fondo turto negali būti didesnės kaip 10 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

I priedas. Pensijų ir investicinių fondų administravimo mokesčiai

Administracinės išlaidos turi didelę reikšmę galutiniam rezultatui, todėl darant sprendimą, kur investuoti, labai svarbu atsižvelgti į šias išlaidas. Mokesčiai būna skirtingi – priklauso nuo to, kur investuojama. Jei padedamas indėlis, jokių administracinių mokesčių nėra, o jei perkamos ar parduodamos obligacijos, reikėtų pasidomėti, kokius mokesčius ima finansų makleriai. Investuojant į sudėtingesnes priemones, atsiranda daugiau ir sudėtingesnių išlaidų bei mokesčių [18].

II pakopos pensijų fondų mokesčiai. Mokestis nuo įmokos – tai mokestis, kuris skaičiuojamas nuo kiekvienos įmokėtos pinigų sumos. Pavyzdžiui, jei „Sodra“ už pensijų fondo dalyvį įmoka po 100 litų kas mėnesį, o mokestis 3 % nuo įmokėtos sumos, tai nuo kiekvieno 100 litų 3 litai atiteks pensijų kaupimo bendrovei, o 97 litai bus investuoti į pensijų fondą. Dėl šios priežasties asmeninėje II pakopos pensijų fondo sąskaitoje bus 97 litai, o ne 100 litų po pirmo pervedimo, 194 litai, o ne 200 litų – po antro ir t.t. Mokestis nuo turto – tai mokestis, kurio dydis priklauso nuo II pakopos pensijų fondo sąskaitoje esančių lėšų ir kuris sumokamas kasmet. Pavyzdžiui, jei II pakopos pensijų fondo sąskaitoje vidutiniškai per metus yra 1000 litų, o mokestis nuo turto 1 %, mokestis nuo turto bus 10 litų. Pensijų fondo keitimo mokestis parodo, kiek mažiau lėšų bus pervesta į kitą II pakopos pensijų fondą. Jei fondo keitimo mokestis 0,2 %, o asmeninėje sąskaitoje yra 10 000 litų, tai, pervedus lėšas į kitą fondą, sąskaitoje bus 9980 litų, arba 20 litų mažiau, nes 20 litų buvo sumokėta už fondo keitimą tai pensijų kaupimo bendrovei, iš kurios išeinama [18].

Žemiau esančioje lentelėje (žiūrėti 4 lentelę) yra pateikiama visų Lietuvoje veikiančių pensijų kaupimo bendrovių administraciniai pastovūs mokesčiai.

I. 1 lentelė. II pakopos pensijų fondų pastovūs administravimo mokesčiai (Sudaryta remiantis Lietuvos Vertybinių popierių komisija)

Pensijų kaupimo bendrovė	Pensijų fondas	Maksimalūs		Tikslūs	
		Nuo turto (max 1 %)	Nuo įmokų (max 10 %)	Nuo turto (max 1 %)	Nuo įmokų (max 10 %)
UAB „SEB investicijų valdymas“	SEB pensija 1 (konservatyvus)	Iki 1 %	Iki 2 %	**1%**	**2%**
	SEB pensija 2	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**
	SEB pensija 3	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**

Lentelės tęsinys kitame puslapyje

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

I priedo tęsinys

Lentelės tęsinys

UAB „Finasta Asset Management“	Konservatyvaus investavimo	Iki 0.99 %	Iki 1.19 %	**0.99 %**	**1.19 %**
	Augančio pajamingumo	Iki 0.99 %	Iki 1.49 %	**0.99 %**	**1.49 %**
	Aktyvaus investavimo	Iki 0.99 %	Iki 1.49 %	**0.99 %**	**1.49 %**
	Racionalios rizikos	Iki 0.99 %	Iki 1.49 %	**0.99 %**	**1.49 %**
	Nuosaikus	Iki 1 %	3,5	**1%**	**3,5%**
	Subalansuotas	Iki 1 %	3,5	**1%**	**3,5%**
UAB "Swedbank investicijų valdymas“	Pensija 1 (konservatyvus)	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**
	Pensija 2	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**
	Pensija 3	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**
	Pensija 4	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**
UAB „DnB NORD investicijų valdymas“	DnB NORD 1 (konservatyvus)	Iki 1 %	Iki 2,95 %	**0.95 %**	**2.95 %**
	DnB NORD 2	Iki 1 %	Iki 2,95 %	**0.95 %**	**2.95 %**
	DnB NORD 3	Iki 1 %	Iki 2,95 %	**0.95 %**	**2.95 %**
UAB „Parex investicijų valdymas“	Parex pensija 1	Iki 1 %	Iki 1,5%	**0%**	**0%**
	Parex pensija 2	Iki 1 %	Iki 1,5%	**0%**	**0%**
UAB "Danske Capital investicijų valdymas“	Konservatyvaus valdymo Danske pensija	Iki 1 %	Iki 10 %	**1%**	**1.5%**
	Danske pensija 50	Iki 1 %	Iki 10 %	**1%**	**2.5%**
	Danske pensija 100	Iki 1 %	Iki 10 %	**1%**	**3%**
UAB „MP Pension Funds Baltic"	MP STABILO II	Iki 1 %	Iki 3 %	**0,99%**	**2%**
	MP MEDIO II	Iki 1 %	Iki 3 %	**0,99%**	**2%**
	MP EXTREMO II	Iki 1 %	Iki 3 %	**0,99%**	**2%**
UAGDPB „Aviva Lietuva“	Europensija	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**
	Europensija Plius	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**
	Europensija Ekstra	Iki 1 %	Iki 3 %	**1%**	**3%**
UAB „ERGO Lietuva gyvybės draudimas“	ERGO konservatyvusis	Iki 1 %	Iki 10 %	**1%**	**1,99%**
	ERGO balans	Iki 1 %	Iki 10 %	**1%**	**1,99%**

Lentelėje yra pateikiami tik pastovūs administravimo mokesčiai, kai klientas nieko nekeičia visą sutarties laikotarpį, tačiau jeigu nuspręstų pasirinkti kitą fondą arba netgi kitą paslaugų teikėją, būtų taikomi atitinkami mokesčiai. Žemiau pateiktoje lentelėje išvardinti visi su tuo susiję mokesčiai.Kaip matome, UAB „Finasta Asset Management“, UAB „MP Pension Funds Baltic" du fondai - STABILO II ir MP MEDIO II netaiko jokių perėjimo į kitą pensijų kaupimo bendrovę mokesčių. Nei viena bendrovė netaiko perėjimo į kitą tos pačios pensijų kaupimo bendrovės fondą mokesčių (jei tai daro ne dažniau nei kartą per 12 mėnesių)(žiūrėti 5 lentelę).

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

I priedo tęsinys

I. 2 lentelė. Perėjimo į kitą pensijų fondą nuo turto skaičiuojami mokesčiai (Sudaryta remiantis Lietuvos Vertybinių popierių komisija)

Perėjimas į kitą PF, mokesčiai skaičiuojami nuo turto				
	Perėjimo į kitą tos pačios pensijų kaupimo bendrovės PF vieną kartą per 12 mėn. (negali būti atskaitymų)	Perėjimo į kitos pensijų kaupimo bendrovės PF vieną kartą per 12 mėn. (max 0,2 %)	Perėjimo į kitą PF daugiau kaip vieną kartą per 12 mėn. (max 4 %)	
Pensijų fondas	Į tos pačios pensijų kaupimo bendrovės PF	Į kitos pensijų kaupimo bendrovės PF	Į tos pačios pensijų kaupimo bendrovės PF	Į kitos pensijų kaupimo bendrovės PF
UAB „SEB investicijų valdymas“	0%	Iki 0.2 %	Iki 0.2 %	Iki 4 %
UAB „Finasta Asset Management“	0%	0%	0%	0%
UAB "Swedbank investicijų valdymas“	0%	Iki 0.2 %	Iki 0.2 %	Iki 4 %
UAB „DnB NORD investicijų valdymas“	0%	Iki 0.2 %	Iki 0.2 %	Iki 3,5 %
UAB „Parex investicijų valdymas“	0%	Iki 0.2 %	Iki 0.2 %	Iki 4 %
UAB "Danske Capital investicijų valdymas“	0%	Iki 0.2 %	Iki 0.2 %	Iki 4 %
UAB „MP Pension Funds Baltic" - STABILO II	0%	0%	0%	0%
UAB „MP Pension Funds Baltic"-MP MEDIO II	0%	0%	0%	0%
UAB „MP Pension Funds Baltic"- MP EXTREMO II	0%	Iki 0.2 %	0%	0%
UAGDPB „Aviva Lietuva“	0%	Iki 0.2 %	Iki 0.2 %	Iki 4 %
UAB „ERGO Lietuva gyvybės draudimas“	0%	Iki 0.2 %	Iki 0.2 %	Iki 4 %

Jeigu tos pačios pensijų kaupimo bendrovės klientas keičia pensijų kaupimo fondus dažniau nei kartą per metus, yra taikomi mokesčiai. Juos taiko irgi ne visos bendrovės. Jų netaiko dvi bendrovės, tai UAB „Finasta Asset Management“ ir UAB „MP Pension Funds Baltic“. Visų kitų taikomi mokesčiai neviršija 0,2 % skaičiuojant nuo turto.

III pakopos pensijų fondų ir investicinių fondų išlaidos bei mokesčiai. Fondo išlaidos: atlyginimas valdymo įmonei (fondo valdytojui) – tai mokestis už turto valdymą, įskaitant investicinių sprendimų priėmimą ir vykdymą, administracines išlaidas, rinkodaros bei kitas su fondo valdymu susijusias išlaidas. Šis mokestis paimamas tiesiai iš fondo turto, kaip ir kiti netiesioginiai mokesčiai, todėl fondo dalyvis nežino konkrečios sumokėtos sumos. Sėkmės mokestis – tai taip pat atlyginimas

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

valdymo įmonei, kuris priklauso nuo rezultatų. Jei investuojama sėkmingai, valdymo įmonė gauna sėkmės mokestį, ir atvirkščiai. Atlyginimas depozitoriumui (bankui) – tai mokestis už turto saugojimą, įskaitant ir sąskaitų tvarkymą, užtikrinimą, kad operacijos su fondo turtu vykdomos nepažeidžiant teisės aktų, bei kitas depozitoriumo paslaugas. Šis mokestis taip pat yra netiesioginis ir paimamas kaip atlyginimas valdymo įmonei. Atlyginimas tarpininkui – tai komisiniai finansų maklerio įmonei arba bankų finansų maklerių skyriui už vertybinių popierių pirkimą arba pardavimą, kai fondo valdytojas paveda nupirkti ar parduoti akcijas, obligacijas ar kitus vertybinius popierius. Šis mokestis yra netiesioginis ir būna didesnis, kai fondas dažnai perka ir parduoda vertybinius popierius (aktyviai prekiauja), negu tada, kai nuperka ir ilgai laiko[18]. Dalyvio mokesčiai:

- Platinimo mokestis – tai tiesioginis mokestis, mokamas platintojui perkant fondo investicinius vienetus, dažniausiai jis išreiškiamas procentais nuo įdedamos sumos. Pavyzdžiui, jei investuotojas įmoka 1000 litų, o platinimo mokestis 2 % nuo įmokėtos sumos, tai 20 litų atiteks platintojui kaip mokestis, o 980 litų pateks į fondą kaip įnašas.

Išpirkimo mokestis – tiesioginis mokestis, mokamas investicinio periodo pabaigoje, išperkant investicinius vienetus. Pavyzdžiui, fondo dalyvis savo sąskaitoje turi 10 investicinių vienetų, o vieneto vertė – 200 litų. Fondo dalyvis gali pasiimti iš fondo pinigus, t.y. paprašyti, kad investiciniai vienetai būtų išpirkti. Jei išpirkimo mokestis 2 %, dalyvis atsiims ne visus 2000 litų, bet 1960 litų, nes 40 litų turės sumokėti kaip išpirkimo mokestį [18].

Mokesčius galima sugrupuoti į keturias grupes:

1. Mokesčiai nuo turto: II pakopos pensijų fondų mokestis nuo turto, III pakopos pensijų fondo ir investicinio fondo atlyginimas valdymo įmonei bei depozitoriumui.
2. Mokesčiai nuo įmokos: II pakopos pensijų fondų įmokos mokestis, III pakopos pensijų fondo ir investicinio fondo platinimo mokestis.
3. Mokestis nuo prieaugio: III pakopos pensijų fondų ir investicinių fondų sėkmės mokestis.
4. Kitos išlaidos: II pakopos pensijų fondų mokestis už fondo keitimą, III pakopos pensijų fondo ir investicinio fondo atlyginimas tarpininkui, išpirkimo mokestis, atlyginimas auditoriui ir pan. [18].

Mokesčiai nuo turto dažniausiai turi didžiausią įtaką, ypač kaupiant ilgą laikotarpį. Per pirmuosius metus 3 % mokesčio nuo turto suma sudarys tik 1 % sukauptos sumos, kaupiant 10 metų – 9 %, 20 metų – 17 %, o kaupiant 40 metų net – 30 % galutinės sukauptos sumos. Jei asmuo investuoja trumpesnį laikotarpį, mokestis nuo įmokos tampa labai svarbus. Pavyzdžiui, jei asmuo kas mėnesį įmoka po 100 litų, o mokestis nuo įmokos yra 3 %, tai šis mokestis pirmais ir antrais metais mažins

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

turimą fondo sąskaitoje pinigų sumą 3 %, po 20 metų – 2 %, o po 40 metų – 1,25%. Sėkmės mokestis gali būti apskaičiuojamas skirtingai, tačiau dažniausiai jis priklauso nuo turto vertės prieaugio per vienerius metus. Pavyzdžiui, jei į investicinį ar III pakopos pensijų fondą metų pradžioje buvo įmokėta 1000 litų, metų pabaigoje įmokėtų lėšų vertė padidėjo iki 1100 litų, t.y. 10 %, o sėkmės mokestis yra 15 % nuo prieaugio, tai mokesčio suma bus 15 litų. Sėkmės mokestis mažina fondo pajamingumą. Šiuo atveju nuo 10 % iki 8,5 %. Kai prieaugio nėra, šis mokestis neimamas [18]. Kiti mokesčiai gali būti labai įvairūs. Dažniausiai jie būna išvardyti fondų prospektuose ir taisyklėse bei nustatytos tam tikros jų dydžio ribos, pavyzdžiui, iki 1 % nuo fondo turto vertės [18].

I. 3 lentelė. III pensijų pakopos pastovūs administravimo mokesčiai (Sudaryta remiantis Lietuvos Vertybinių popierių komisija)

		Maksimalūs administravimo mokesčiai, numatyti pensijų fondų taisyklėse					Tikslūs	
Valdymo įmonė		Nuo įmokų	Valdymo mokestis nuo turto	Depozitorinio mokestis	Sėkmės mokestis	Kitos išlaidos[1]	Valdymo mokestis nuo turto	Nuo įmokų
UAB „SEB investicijų valdymas“	„Pensija 1 plius“	Iki 3 %	Iki 1 %	Iki 0,3 %	nėra	yra	1%	2%
	„Pensija 2 plius“	Iki 3 %	Iki 1 %	Iki 0,3 %	nėra	yra	1%	3%
UAB DnB NORD investicijų valdymas	„DnB NORD papildoma pensija“	Iki 3,95 %	Iki 1,5 %	Iki 0,15 %	nėra	yra (iki 3,15% GAV)	1,5%	2-3,95%[2]
	„DnB NORD papildoma pensija 100"	Iki 3,95 %	Iki 1,5 %	Iki 0,15 %	nėra	yra (iki 3%. GAV)	1,5%	2-3,95%[2]
UAB „Parex investicijų valdymas"	Parex papildomo savanoriško pensijų kaupimo fondas	Iki 3 %	Iki 1,5 %	Iki 0,5 %	nėra	yra	0%	0%
UAB „Invalda turto valdymas"	"Invalda akcijų pensija plius“	Iki 2 %	Iki 1 %	Iki 0,2 %	Iki 15%[3]	yra	1%	2
	"Invalda obligacijų pensija plius“	Iki 1 %	Iki 1 %	Iki 0,2 %	nėra	yra	0,1%	1%
UAB „MP Pension Funds Baltic"	MP MEDIO III	Iki 3 %	Iki 1 %	Iki 0,2 %	nėra	yra	0,99%	2,00%
	MP EXTREMO III	Iki 3 %	Iki 1 %	Iki 0,2 %	nėra	yra	0,99%	2,00%

[1] Kitos išlaidos: komisiniai finansų makleriams, mokesčiai už bankines paslaugas, auditą ir pan.
[2] Priklauso nuo įmokos dydžio
[3] Nuo lėšų pensijų sąskaitoje prieaugio per metus

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

I priedo tęsinys

Kaip matome iš lentelės, valdymo mokestis nuo turto ir nuo įmokų mažiausią (o tiksliau jo visai nėra) UAB Parex investicijų valdymo valdomuose fonduose.

I. 4 lentelė. III pensijų pakopos perėjimo į kitą pensijų fondą mokesčiai, skaičiuojami nuo turto (Sudaryta remiantis Lietuvos Vertybinių popierių komisija).

Perėjimas į kitą PF, mokesčiai skaičiuojami nuo turto		Perėjimo į kitą PF vieną kartą per 12 mėn.		Perėjimo į kitą PF daugiau kaip vieną kartą per 12 mėn.	
Valdymo įmonė		Į tos pačios valdymo įmonės PF	Į kitos valdymo įmonės PF		
UAB „SEB investicijų valdymas“	„Pensija 1 plius“	nėra	nuo patirtų išlaidų dydžio[3]	priklauso nuo patirtų išlaidų dydžio[3]	priklauso nuo patirtų išlaidų dydžio[3]
	„Pensija 2 plius“	nėra	priklauso nuo patirtų išlaidų dydžio[3]	priklauso nuo patirtų išlaidų dydžio*	priklauso nuo patirtų išlaidų dydžio*
UAB DnB NORD investicijų valdymas	„DnB NORD papildoma pensija“	nėra	priklauso nuo patirtų išlaidų dydžio[3], bet ne daugiau 0,5 % pervedamų lėšų	nėra	nuo patirtų išlaidų dydžio[3], bet ne daugiau 2 % pervedamų lėšų
	„DnB NORD papildoma pensija 100"	nėra	priklauso nuo patirtų išlaidų dydžio*, bet ne daugiau 0,5 % pervedamų lėšų	nėra	nuo patirtų išlaidų dydžio[3], bet ne daugiau 2 % pervedamų lėšų
UAB „Parex investicijų valdymas"	Parex papildomo savanoriško pensijų kaupimo fondas	valdymo įmonė nėra įsteigusi kitų III pakopos pensijų fondų	priklauso nuo patirtų išlaidų dydžio[3]	valdymo įmonė nėra įsteigusi kitų III pakopos pensijų fondų	priklauso nuo patirtų išlaidų dydžio[3]
UAB „Invalda turto valdymas"	"Invalda akcijų pensija plius“	nėra	nėra	nėra	nėra
	"Invalda obligacijų pensija plius“	nėra	nėra	nėra	nėra
UAB „MP Pension Funds Baltic"	MP MEDIO III	nėra	nėra	nėra	0,5 proc., nuo patirtų išlaidų dydžio[3]
	MP EXTREMO III	nėra	nėra	nėra	0,5 proc., nuo patirtų išlaidų dydžio[4]

[4]Išlaidos, susiję su dalyvio išėjimu: vienetų konvertavimo, lėšų pervedimo, sąskaitos uždarymo ir pan.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

I priedo tęsinys

Mokesčiai mažina fondo turto vertę, todėl svarbu suprasti jų įtaką galutiniam rezultatui. Apibendrinant galima teigti, kad mokesčiai nuo turto „suvalgo“ daugiausiai lėšų, ypač kaupiant ilgą laiką, investuojant trumpai, daugiau dėmesio reikėtų skirti mokesčiams nuo įmokos, o sėkmės mokesčiai mažina fondo pajamingumą.

Investicinio draudimo mokesčiai.

Dažniausiai taikomi tokie mokesčiai:

- Platinimo (vienetų įsigijimo) mokestis – nuo 0,95 % iki 5 %;
- Turto mokestis. Jį sudaro nekintamas mokestis (svyruoja nuo 0,5 % iki 3 %) ir sėkmės mokestis nuo prieaugio (svyruoja nuo 5 % iki 20 %);
- Depozitoriumo mokestis – nuo 0,1 % iki 0,5 %;
- Sandorių sudarymo išlaidos – nuo 0,45 % iki 7 %;
- Audito išlaidos – nuo 0,1 % iki 1 %, arba visai nenumatyti mokesčiai;
- Maksimalus iš fondo turto dengiamų išlaidų dydis (neapima mokesčių už vienetų įsigijimą) – negali būti didesnis nei kaip 10 % vidutinės metinės grynųjų aktyvų vertės. Plačiau žiūrėti priedą H.

Finansinių priemonių portfelio valdymo mokesčių skaičiavimas

ITV kliento finansinių priemonių portfelio valdymo mokesčius gali sudaryti:

1. Fiksuotas valdymo mokestis ir sėkmės mokestis;
2. Finansinių priemonių portfelio valdymo mokestis ir jo dydis yra nustatomas finansinių priemonių portfelio valdymo sutartyje;
3. ITV netaiko valdymo mokesčių tai finansinių priemonių portfelio daliai, kuri yra investuota į ITV valdomų investicinių fondų vienetus;
4. ITV finansinių priemonių portfelio valdymo mokesčiai apskaičiuojami kiekvieno fiksuoto valdymo mokesčio skaičiavimo laikotarpio ir (arba) sėkmės mokesčio skaičiavimo laikotarpio pradžioje už praėjusį skaičiavimo laikotarpį ir (arba) klientui grąžinant visas pinigines lėšas;
5. Fiksuotas portfelio valdymo mokestis yra apskaičiuojamas pagal vidutinę fiksuoto valdymo mokesčio skaičiavimo laikotarpio finansinių priemonių portfelio vertę arba finansinių priemonių portfelio vertę kalendorinio ketvirčio paskutinę darbo dieną;
6. Fiksuoto valdymo mokesčio pagal vidutinę finansinių priemonių portfelio vertę suma yra apskaičiuojama pagal formulę [32].:

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

I priedo tęsinys

M = x*g*m/365,kur:

M – fiksuoto portfelio valdymo mokesčio suma;

x – fiksuoto portfelio valdymo mokesčio dydis;

g – vidutinė finansinių priemonių portfelio vertė;

m – faktinis dienų skaičius per mokesčio skaičiavimo laikotarpį.

7. Vidutinė finansinių priemonių portfelio vertė yra nustatoma tokia tvarka:

1) fiksuoto valdymo mokesčio skaičiavimo laikotarpiu yra fiksuojamos finansinių priemonių portfelio vertės;

2) fiksuoto valdymo mokesčio skaičiavimo laikotarpio pabaigoje yra sumuojamos visos užfiksuotos finansinių priemonių portfelio vertės ir ši suma yra dalijama iš skaičiavimo laikotarpio darbo dienų skaičiaus.

8. Sėkmės mokestis yra apskaičiuojamas kaip fiksuotas dydis, nurodytas procentine išraiška pagal finansinių priemonių portfelio vertės padidėjimą[40].

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

J. Investicinių rinkų rūšys ir jų ypatumai

Anot R. Norvaišienės, galima išskirti tokias investicinių rinkų rūšis [2, p. 15]:

Pagal *investicinius objektus* išskiriama:

- *Realaus investavimo objektų rinka*. Šioje rinkoje pirkimo ir pardavimo objektai yra prekės ir paslaugos, užtikrinančios atskirų ūkio subjektų kapitalo investicijų vykdymą.
- *Finansinių instrumentų rinka* — šioje rinkoje cirkuliuoja finansiniai instrumentai.

Pagal *funkcionavimo organizacines formas* išskiriama [2, p. 16]:

- *Biržinės prekybos rinka*yra organizuota rinka, kurioje vyksta aukštos kokybės vertybinių popierių apyvarta ir finansines operacijas organizuoja ir atlieka profesionalūs šių prekių žinovai. Arba kaip teigia Rasa Norvaišienė, tai rinka, apimanti prekių, vertybinių popierių ir valiutų biržų sistemą.[2, p.16] Prekyba vertybiniais popieriais biržinėje rinkoje vyksta fizinėje vietoje, pavyzdžiui Niujorko vertybinių popierių biržoje, Londono biržoje, Tokijo biržoje, Vilniaus vertybinių popierių biržoje [9, p.188]. Prekių kainos priklauso nuo pasiūlos ir paklausos dėsningumų. Vertybinių popierių biržoje kiekvienas investuotojas arba kreditorius dažniausiai suranda tai, ko ieško, o pinigai atitenka toms kompanijoms, kurių vertybiniai popieriai yra aukštos kokybės. Vertybinių popierių birža užtikrina laisvą vertybinių popierių judėjimą, kurio metu perskirstomi finansiniai ištekliai tarp rinkos dalyvių. Prekiaujant biržinėje rinkoje, tiksliau ir realiau nustatomas akcijų kursas, padidėja vertybinių popierių likvidumas, informacijos apie emitentą prieinamumas, emitento prestižas [9, p.189]. Šiai rinkai būdinga aukšta pasiūlos ir paklausos koncentracija, objektyvesnė investicinių instrumentų kainos nustatymo sistema, atviras prekybos pobūdis, sudarytų sandorių vykdymo garantijos. Tačiau šiai rinkai būdingi ir trūkumai: joje realizuojamų investicinių instrumentų mastas ribotas; ši rinka labiau reguliuojama Vertybinių Popierių Komisijos, o tai mažina jos lankstumą, visų normatyvinių teisinių aktų vykdymas didina pirkimo ir pardavimo operacijų išlaidas, stambių sandorių praktiškai neįmanoma išlaikyti paslaptyje [2, 16].
- *Užbiržinės prekybos rinka*. Šioje investicinėje rinkoje vykdomi investicinių instrumentų pirkimo ir pardavimo sandoriai biržoje neregistruojami [2, p. 16]. Užbiržinėje rinkoje prekyba vertybiniais popieriais vyksta tiesioginiais sandoriais. Užbiržinės rinkos ypatumai yra tie, kad ši rinka neturi fizinio centro, t.y. operacijų salės, kainos nustatomos susitarimo būdu, o pirkimai ir pardavimai atliekami telefonu arba kompiuteriniais ryšiais. [9, p.189]. Ši rinka pasižymi aukštesniu investicinės rizikos lygiu, mažesniu pirkėjų juridinio saugumo lygiu, mažesniu jų informuotumo lygiu ir t.t. Tačiau joje cirkuliuojančių investicinių instrumentų ir paslaugų nomenklatūra žymiai platesnė. Būtent Šioje rinkoje

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

tenkinama atskirų investuotojų paklausa aukšto rizikos lygio investiciniams instrumentams, vadinasi, ir aukštesnio pelno lygio. Be to, šioje rinkoje geriau išsaugomas atskirų sandorių slaptumas [2, 16]. Šioje rinkoje dažniausiai prekiaujama naujų ir mažų bendrovių vertybiniais popieriais. Atsisakyti biržos paslaugų tokias bendroves skatina per mažas jų akcijų kursas, mokestis už biržos paslaugas ir kitos priežastys. Išsivysčiusios ekonomikos šalyse biržinėje rinkoje vertybinių popierių apyvarta nepalyginamai didesnė negu užbiržinėje rinkoje [9, p.189].

Pagal *teritorinį požymį* išskiriama:

- *Vietinė investicinė rinka,* apsiribojanti daugiausia realių investicinių objektų pardavimo operacijomis, neorganizuotomis (užbirinės prekybos) operacijomis su vertybiniais popieriais, kurias atlieka vietiniai pardavėjai.
- *Regioninė investicinė rinka* apibūdinama kaip rinka, veikianti tam tikro regiono ribose.
- *Nacionalinė investicinė rinka* apima visų rūšių ir organizacinių formų investicinių rinkų šalyje sistemą.
- *Tarptautinė investicinė rinka* yra tarptautinės rinkų sistemos sudedamoji dalis, į ją integruotos atviros ekonomikos šalių nacionalinės investicinės rinkos.

Pagal *finansinių instrumentų cirkuliavimo terminą* išskiriama:

- *Pinigų rinka*. Šioje rinkoje cirkuliuoja trumpalaikiai finansiniai instrumentai. Šio investicinių rinkų sektoriaus funkcionavimas sudaro palankias sąlygas įmonėms spręsti piniginių lėšų stokos problemas, siekiant užtikrinti jų einamąjį mokumą bei efektyviai panaudoti laikinai laisvas pinigines lėšas. Finansiniai instrumentai, cirkuliuojantys šioje rinkoje, pasižymi didžiausiu likvidumu, mažiausiu investicinės rizikos lygiu, jų kainų formavimosi sistema gana paprasta.
- *Kapitalo rinka* [2, p. 17].Šioje rinkoje cirkuliuoja ilgalaikiai finansiniai instrumentai, kapitalo rinkos funkcionavimas sudaro palankias sąlygas įmonėms spręsti investicinių išteklių formavimo problemas, siekiant įgyvendinti realius investicinius projektus, bei vykdyti efektyvias finansines investicijas. Finansiniai instrumentai, cirkuliuojantys kapitalo rinkoje paprastai yra mažiau likvidūs, jiems būdingas aukštesnis investicinės rizikos lygis ir atitinkamai aukštesnis pelningumo lygis.

Pagal *finansinių instrumentų cirkuliavimo sąlygas* išskiriama:

- *Pirminė rinka* - tai vertybinių popierių rinka, kurioje vyksta pirminė šių vertybinių popierių apyvarta. *Pirminė vertybinių popierių apyvarta* - emitento arba vertybinių popierių viešosios apyvartos tarpininko pasiūlymas įsigyti vertybinių popierių bei jų perleidimas jų išleidimo metu.

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

J priedo tęsinys

- *Antrinė rinka* - kurioje nuolat cirkuliuoja vertybiniai popieriai, anksčiau parduoti pirminėje rinkoje. *Antrinė vertybinių popierių apyvarta* - pasiūlymas įsigyti vertybinių popierių ir jų perleidimas, pasibaigus pirminei apyvartai. Antrinė vertybinių popierių rinka apima didelę dalį vertybinių popierių apyvartos biržoje ir užbiržinės apyvartos. Be išvystytos antrinės rinkos, užtikrinančios pastovų likvidumą ir investicinės rizikos pasidalijimą negali efektyviai funkcionuoti ir pirminė rinka.
- JAV pagal šį požymį išskiriama dar ir *tretinė rinka* bei *ketvirtinė rinka*. Tretinėje rinkoje vykdoma užbiržinė prekyba stambiais vertybinių popierių, kotiruojamų centrinėse biržose, paketais, siekiant žymiai sumažinti sandorių išlaidas. Ketvirtinėje rinkoje vykdomi tiesioginiai sandoriai tarp stambių institucinių investuotojų ir vertybinių popierių pardavėjų, nedalyvaujant tarpininkams.

Išvardyti investicinės rinkos tipai nėra stabilūs: vystantis investicinei rinkai, investiciniai ištekliai nuolat persilieja iš vienų investicinės rinkos rūšių ir segmentų į kitus.

Pagal *investavimo tikslus* išskiriami:

- strateginiai investuotojai (investicinės veiklos subjektai, kurių tikslas - įsigyti kontrolinį akcijų paketą tam, kad galėtų realiai valdyti įmonę pagal savo sukurtą jos strateginės plėtros koncepciją) [2, p. 20]. Diana Cibulskienė ir Mindaugas Butkus knygoje „Investicijų ekonomika“ dar papildomai apibrėžia strateginius investuotojus – tai investicine veikla užsiimantis subjektas, kurio tikslas – įsigyti kontrolinį akcijų paketą, užtikrinantį realų įmonės valdymą [22, p. 31].
- portfeliniai investuotojai (investicinės veiklos subjektai, investuojantys į įvairius investicinius instrumentus, siekdami gauti investicinį pelną, bet jie nesiekia dalyvauti realiame įmonės valdyme).

Pagal *siekiamą investicinį efektą* išskiriami [2, p. 20]. Kaip ir strateginių investuotojų, taip ir portfelinių investuotojų apibrėžimą pateikia autoriai Diana Cibulskienė ir Mindaugas Butkus, tai investicine veikla užsiimantis subjektas, kuris savo kapitalą investuoja į įvairius investicinius instrumentus, kad gautų investicinį pelną. Toks investuotojas nesiekia dalyvauti įmonių valdymo procese [22, p. 32].

- Investuotojai, *siekiantys einamųjų investicinių pajamų*. Tokie investuotojai savo investicinį portfelį formuoja iš trumpalaikių finansinių investicijų, taip pat iš atskirų ilgalaikių investavimo instrumentų, duodančių reguliarias einamąsias pajamas [2, p. 20]. Diana Cibulskienė ir Mindaugas Butkus knygoje „Investicijų ekonomika“ sutinka, kad šie investuotojai formuoja savo investicinį portfelį pirmiausia iš trumpalaikių investicijų ir ilgalaikių instrumentų, šiek tiek skiriasi tik šių investuotojų pavadinimas – investuotojai, siekiantys einamojo investicinio pelno per trumpą laiką [22, p. 32].
- Investuotojai, *orientuoti į kapitalo prieaugį ilgalaikėje perspektyvoje* arba anot Dianos Cibulskienės

Generated by Foxit PDF Creator © Foxit Software
http://www.foxitsoftware.com For evaluation only.

J priedo tęsinys

- ir Mindaugo Butkaus, investuotojai, siekiantys kapitalo prieaugio per ilgą laiką.Tokie investuotojai daugiausia vykdo materialias ir nematerialias investicijas, taip pat investuoja į ilgalaikius finansinius instrumentus (akcijas,ilgalaikes nulinio kupono obligacijas ir pan.) [2, p. 20]. Autoriai Diana Cibulskienė ir Mindaugas Butkus dar papildo, jog šie investuotojai pirmiausiai renkasi realiąsias investicijas į įmonės aktyvus [22, p. 32].
- Investuotojai, *siekiantys neekonominio efekto*.